

Obisk

Začetek sezone v slovenskem gledališču:

Prizor iz Shakespearove drame »Romeo in Julija«. (Romeo: Sl. Jan, Julija: V. Juvanova, režija: dr. Br. Krefl)

(Foto J. Blejec)

Ilustrirani družinski mesečnik

10

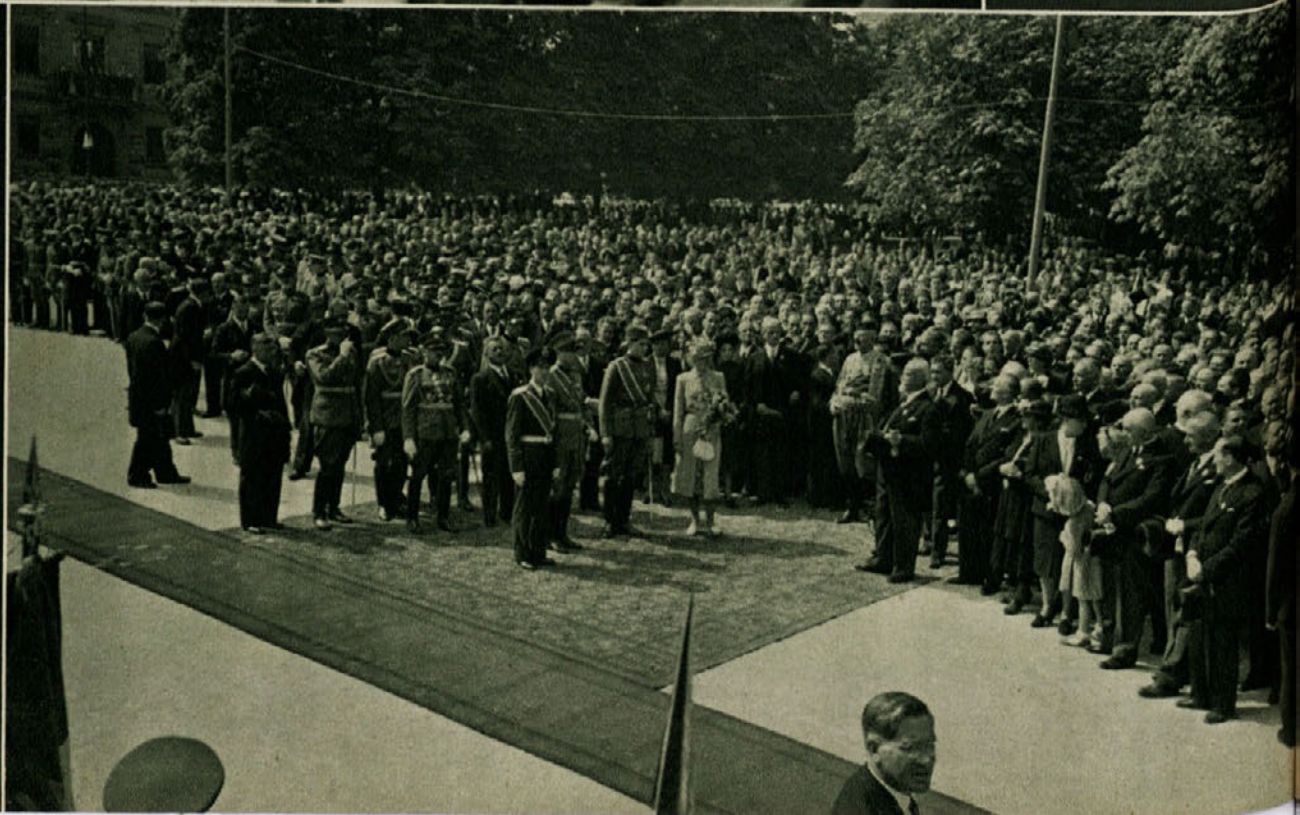
*Zastave
so se
priklonile.*

Odkritje spomenika
pokojnemu kralju
ALEKSANDRU I.
Zedinitelju v Lju-
bljani 6. septembra

Nj. Vel. kralj Peter II.,
knez namestnik Pavle
in spremstvo ter mno-
žice ljudstva pred
spomenikom

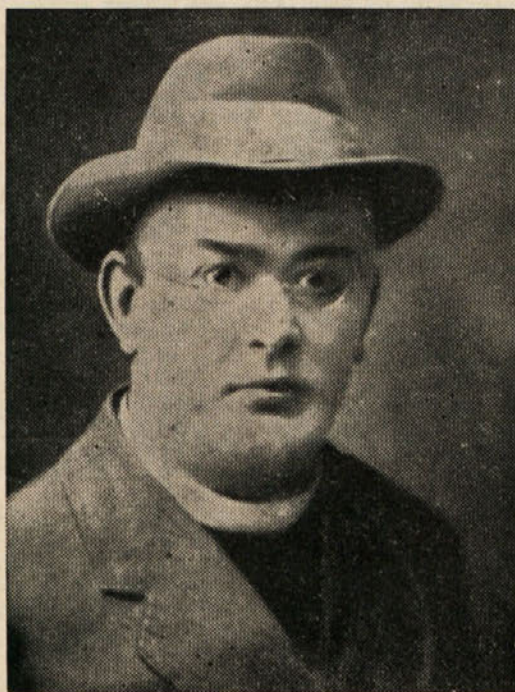
(Foto J. Šmuc)

O K T O B E R

1	T O R E K Remigij, škof
2	S R E D A Angeli varuhi
3	Č E T R T E K Terezija Det. J.
4	P E T E K † Frančišek A.
5	S O B O T A Placid in tov.
6	NEDELJA 21. p. Roženv.
7	P O N E D E L J E K Kralj. Roženv.
8	T O R E K Brigita, vdova
9	S R E D A Dionizij, škof
10	Č E T R T E K Frančišek Borg.
11	P E T E K † Firmin, škof
12	S O B O T A Maksimilijan
13	NEDELJA 22. p. Edvard
14	P O N E D E L J E K Kalist, pap. m.
15	T O R E K Terezija, devica

8. oktobra 1917. je v Sentjanžu na Dolenjskem umrl dr. Janez Evangelist Krek, slovenski narodni voditelj, idejni pripravljalec osvobodjenja Slovenije in pripravljalec Jugoslavije, sociolog, politik, delavski organizator, bogoslovni in leposlovni pisatelj, avtor »Črnih bukev kmečkega stanu«, »Socializma«, »Zgodb sv. pisma nove zaveze«, oče majniške deklaracije, »mož z državniskim umom in kraljevskim srcem«.

3. oktobra 1829. se je rodil v Gorici Andrej Komel, pisec prvih vojaških priročnikov v slovenščini.

5. oktobra 1840. se je rodil v Cerknici Fran Gerbič, slovenski skladatelj, 30 let vodja šole Glasbene Matice, tvorec oper »Kres«, »Nabor« ter oče številnih cerkvenih skladb.

9. oktobra 1908. je umrl v Gorici solnik in skladatelj ter pisatelj Danilo Fajgelj.

11. oktobra 1807. je umrl v Celovcu Jurij Japelj, cerkveni pisatelj in jezikoslovec, ki je prevedel in izdal celotno sv. pismo ter obnovil ljubljansko »Academio operosorum«. Na smrtni postelji je bil imenovan za tržaškega škofa.

17. oktobra 1714. je umrl v Gorici Janez Svetokriški, začetnik slovenskega cerkvenega govorništva, ki je spisal osem zvezkov slovenskih pridig.

19. oktobra 1761. se je rodil v Podragi pri Vipavi Jožef Mislej, zdravnik in modroslovec, tvorec posebnega modroslovskega sistema, ki ga je izdal v treh knjigah.

23. oktobra 1848. se je rodil v Gotovljah v Savinjski dolini Martin Cilenšek, rastlinoslovec in naravoslovni pisatelj, čigar najbolj znano delo so »Naše škodljive rastline«, ki jih je izdala Mohorjeva družba.

24. oktobra 1932. je umrl v Ljubljani Fran Milčinski, pravnik in slovenski pisatelj, doslej najpomembnejši in najizvirnejši humorist v slovenski književnosti. Najbolj znana njegova dela so »Igračke«, »Muhoboreci«, »Gospod Fridolin Zolna in njegova družba«, »Ptički brez gnezda«, »Pravljice«, »Tolovaj Mataja«.

26. oktobra 1578. je umrl v Ljubljani protestantski pisatelj Jurij Jurčič.

27. oktobra 1920. je v Črni pri Prevaljah umrl zgodovinar Anton Kaspret, pisec številnih razprav iz domače zgodovine in dolgoletni urednik »Časopisa za zgodovino in narodopisje«.

30. oktobra 1862. je umrl v Ljubljani Anton Funtek, pesnik, dramatik in prevajalec, pisec »Tekme« in drugih odrskih del. Med drugim je prevedel Baumbachovega »Zlatoroga«, prvi del Goethejevega »Fausta« ter Shakespearejevega »Kralja Leara«.

16	S R E D A Posveč. cerkva
17	Č E T R T E K Marjeta Alakok
18	P E T E K † Luka, evang.
19	S O B O T A Peter Alk., sp.
20	NEDELJA 23. pob. Misij.
21	P O N E D E L J E K Uršula, devica
22	T O R E K Kordula, d. m.
23	S R E D A Severin, škof
24	Č E T R T E K Rafael, nadang.
25	P E T E K † Kriz. in Dar.
26	S O B O T A Evarist, papež
27	NEDELJA Krist. Kralj
28	P O N E D E L J E K Simon in Juda
29	T O R E K Narcis, šk., Ida
30	S R E D A Alfonz R., sp.
31	Č E T R T E K † Volbenk, šk.

„Obisk“

**Uspeh našega razpisa
za najboljše prispevke**

je dobil 65 novel, 16 potopisov in 15 fotografskih reportaž

Razpis naših nagrad za najboljšo novelo, potopis in fotografsko reportažo je rodil uspeh, kakor ga ni nihče pričakoval. Uredništvo je za ta natečaj prejelo tri in šestdeset novel, šestnajst potopisov in petnajst fotografskih reportaž, število, kakor pri nas ni bilo doseženo še pri nobenem podobnem razpisu. Ta uspeh nam priča o zanimanju, ki ga vzbuja po vsej Sloveniji naša revija in vsak najmanjši pojav v njej. Priča nam, da se je med našimi neštetimi prijatelji ustvarila nekaka prava družinska skupnost — najlepša afirmacija za list, ki nosi ime družinski.

Po drugi strani nam ta velika udeležba govori o močni volji po raznovrstnem kulturnem udejstvovanju v najširših slojih. Posebno razveseljivo pri tem je dejstvo, da niso pri nagradnem razpisu sodelovali poklicni literati, razen nekaj izjem, temveč ljudje iz vseh družbenih plasti, od duševnih delavcev do kmečkih deklet. Njihovo prizadevanje za kulturnim uveljavljanjem je še posebej dragoceno in daje naši akciji poseben značaj.

Razumljivo je, da razsodišče ni moglo v nekaj dneh, ki so bili na razpolago od zaključka termina do zaključka uredništva za oktobrsko številko, niti dobro pregledati, kaj šele prebrati in oceniti to ogromno število prispevkov. Izid nagradnega razpisa bo zaradi tega mogoče razglasiti v najboljšem primeru z novembrsko številko, če ne celo pozneje. Upamo, da nam bodo bralci, naročniki, zlasti pa tekmovalci oprostili. Oni in mi smo lahko veseli, da nam je treba spričo presenetljive udeležbe razglas izida odložiti, kakor pa da bi ga lahko sporočili čimprej.

V pričujoči številki bomo vse prispevke samo navedli po imenih avtorjev in po naslovih.

Novele:

- Barle Lilijana: »Križ ob poti«.
Bračič Julija: »Krošnjak Jaka«.
Čopov Franjo: »V vlaku«,
»Havajska roža«,
»Frajla Liza«.
Domen Rajko: »Za prvo nagrado«.
Duh Tine: »Na previsu«.
Dular Jože: »Tatovi«.
Debeljak Vinko: »Križ pod klancem«.
Fraš: »Lev«.
Frece France: »Svet brez meje«.
Jontes Gela: »Mati reče: ne!«
Jeza Maks: »Umetniški klub ‚Gorca‘ na jesenskem izletu«.
Jalen Janez: »Odrtran zaverivnik«.
Jumbo: »Zavarovanje«,
»Slučaj dr. Goljanova«.
Jurman Karel: »Letalski napad«.
Janežič Stanko: »Oj mladost ti moja«.
Kociper Stanko: »Kako je Jure pravico iskal«.
Kunstelj Franc: »Poroka v skednju«.
Katol Ivan: »Če ne bi bilo gosli«.
Koritnik Niko: »Golobji svet«.
Kolenc Franc: »Krampačev Peter«,
»Vanč se vendar ni maščeval«.
Koncilja Jože: »Prepir s senco«.
Kopinšek Drago: »Prvi september pri Sv. Štefanu«,
»Zdaj vem zakaj«,
»Epizoda«,
»Zamujeni sestanek«.
Krivec Jože: »Drobna svetinjica«.
Letič Mikula: »Ključici«,
»Išče te sreča«,
»Žrtev poklica«.

- Mausser Karel: »Posebne novice«.
Matičič Ivan: »Očeta je ubil«.
Mahnič Mirko: »Pravljica«.
Mohorič Stane: »Nikdar ne bo član Akademije znanosti in umetnosti«.
Majeve Gizela: »O trojnem trpljenju«,
»Kako se nasitijo reveži«,
»Smisel trpljenja«.
Oman Ivan: »Zgrešena pot«.
Plestenjak Jan: »Izgubljeni dom«.
Podgorski: »Brez cilja«.
Prešern Slavko: »Dve prisegi«.
Petrič Martin: »Ločnica«.
Rott Toni: »Usodna pomota«.
R. A.: »Prestopek zoper čast«.
Sedej Ivanka: »Sreča je opoteča«.
Simčič Zorko: »Življenje doma«,
»Zgodba o ogledalu«.
Strašek Josip: »Operacija«.
Skledar Stefan: »Požar na Krajini«.
Štegmüller Rudi: »Kovačnica ob cesti«.
Traven Edvard: »Radostna pot«.
Zakonjšek Rado: »Ni, da bi govorili«.
Zorman Viktor: »Zaradi otrok«.
Zupančič Benjamin: »Gospod Janez in špiritizem«.
Zorman Viktor: »Sosed«.
XXX.: »Ob hudi uri«.

Potopisi:

- Bor Inko: »Gor čez izaro«.
Debeljak Anton: »Z otokov skozi Otočac na Plitvice«.
Felicijan Drago: »Po prekmurski Krajini«.
Jeza Maks: »Na Koprivnik«.
Kos Stanko: »Po Italiji«,
»Rim«,
»Središče krščanstva«,
»Angelski grad«,
»Proti jugu«.
Letič Mikula: »V viharju«.
Majeve Gizela: »Sicilija«.
Merhar Alojzij: »Izlet na Rašico«.
Smolinsky Rado: »V gosteh pri Babi Božuri«,
»Po tajinstveni Turčiji«.
Šmigoc Franc: »Slike in obrazi z nove maše«.

Fotografske reportaže:

- Camplin Franc: »Prvo sv. obhajilo«.
Kocjančič Peter: »Tri generacije«.
Kristan F. Srečko: »Slovensko platno«.
Koman Vladimir: »Praznik v črni gori«,
»Zetev na Dolenjskem«.
Kolar Jože: »Cesta na Pohorje«.
Savinšek Stanko: »Slike o Romančku«.
Smolej Slavko: »Preobrazba svilnega prelca«,
»Kako so nosili križ na vrh Škrlatice«,
»Jeseniški otroci ‚Boga straše‘«,
»Nekaj o suhi rožici«,
»Spomin na 9. 10. 1934«,
»Velikonočni ogenj na Jesenicah«,
»Lepota naše narodne noše«,
»Srna in lovski pes — prijatelj«.

Imena nagrajencev bomo razglasili v »Obisku«, v dnevnikih »Slovenca« in »Slovenskem domu«. Prispevke, ki jih bo razsodišče ocenilo, da so primerni za siceršnjo objavo v listu, si bo uredništvo obdržalo in avtorje o tem pismeno obvestilo, ostale prispevke pa bomo po zaključku razsodišča vrnili.

Maks Jeza:

Kaplan gre po vinski zbirci

Ilustracije Nikolaj Omersa

Prišel je oktober, čas trgatve. Jutra so bila meglena in rosna. Skozi meglo je slabotno brlelo jesensko sonce. Po razoranih ilovnatih cestah so ropotali vozovi in pokali biči. Bahati Poljanci so prihajali brat v svoje vinograde. S seboj so pripeljali polno voz deklet in otrok. Dekleta so se s pesmijo lotila dela, otroci pa so se vrišče raztepli po gozdovih iskat kostanja. Klopotci so peli in kovali od jutra do večera.

Zdaj zdaj je prihropel v breg avto, ki je pripeljal gospodo iz Ptuja ali celo iz Graza. Mladi ljudje so bili po tuje opravljeni, tujo besedo je bilo slišati na vsak korak. Viničarji so ponižno sneli klobuke, nabrali obraze v najprijaznejše gube, pobrskali po svoji soldaški, napol pozabljeni nemščini in se ponižno približali. Vendar je oktober najlepši mesec v Halozah, mesec pesmi in veselja. Oktobra je vse pozabljeno — težko delo v vinogradih, razbeljenih od sonca, slabo vreme, peronospora, dolgovi, neskončni zimski stradež, vse skrbi in težave. Grozdje je dozorelo. Če bo šlo vino v denar, bo vse prav.

Ko je prišel kaplan po vinski zbirci, se je ustavil pred šolo. Mlada učiteljica, mestno dekle, ki je šele pred kratkim prišla k Sv. Roku, je želela od blizu videti haloško trgatve in se srečati s haloško revščino. Ko jo je povabil s seboj, je bila zelo vesela. Tudi kaplan je bil dobre volje. Vso pot ji je pripovedoval vesele zgodbe iz gimnazije in iz bogoslovskih let. Učiteljica se je nasmejala do solz, še celo stari nosač, ki je nekaj korakov za njima nosil puto, je zdaj pa zdaj vzel iz ust svojo pipo, pljunil po travi in se na vse grlo zakrohotal:

»Ojej, kaj povejo gospod...!«

Pri prvi viničariji so se ustavili. Bila je nizka, s slamo krita kočica. Razpoke v stenah in odrtine so bile za-

mazane z rumeno ilovico. Nizka in ozka okenca so se kot slepec prazno ozirala na cesto. Pred kočico je stal tovorni avto, poln sodov in košev. Na motorju je plapolala nemška zastavica. Ves avto je bil okrašen z zelenimi vejami, divjo trto in bršljanom.

V travi ob avtomobilu je sedel možakar. Roke so mu trudno visele ob telesu, glavo je sklonil globoko na prsa, kot da bi spal.

»No, Sardinšek, ste zaspali?«

Mož je dvignil glavo in se zmedeno ozrl. Bil je grozotno bled. Na čelu so mu lepele potne srage, mu zlepiljale lase in počasi polzele po sencih navzdol. Oči so gledale mrtvo, brez slehernega ognja. Posinele ustnice so lahko drhtele, pod očmi so bile temne sence. Ko je spoznal ljudi pred seboj, se je skušal dvigniti.

»O, Bog daj, gospod!«

»Kaj vam je? Strašno ste blede.«

»Oh, ni besede vredno!« je zamahnil z roko in se skušal nasmehniti. »Malo mi je postalo slabo. Vroč dan je, pa sem se še mošta napil. Nikoli mi ni dobro storil. Gospoda se že odpravljajo, pa so rekli, naj poženem motor. Zaganjam, zaganjam, pa se mi kar na lepem zamegli pred očmi. No, sedaj mi je odleglo...«

Čudno hropenje, ki je spremljalo njegovo govorjenje, in suh kašelj sta pričala drugače.

Na prag je stopila žena. Dvoje otrok se je oklepalo njenega krila, najmlajšega je držala v naročju. Ko je opazila goste, se je rahlo prestrašila. Potem se je otresla in naglana otroke v hišo.

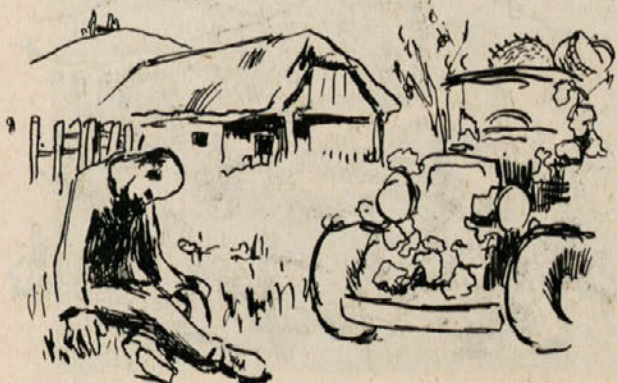
»Zakaj ne pelješ gospoda v klet? Saj smo vendar že pripravili!« je rekla možu.

»Oh, čisto sem pozabil!« je rekel in jih s prijaznim gibom povabil v klet, ki je bila nizka in temna. Izpod stikalnice je še vedno teklo v tankem curku v podstavljeno kad. Dišalo je po vkisnjenih tropinah in politem vinu. Sardinšek je vzel škaf in zajel, nosač je nastavil puto. Kaplanu je bilo nerodno. Najrajši bi se bil zahvalil za dobro voljo in šel dalje. Kdo bi jemal od takih revežev? Toda poznal je Haložane in vedel, da bi se jim s tem zameril.

Viničar je zajel še s kozarcem in ga ponudil kaplanu. »Dobro vino bo letos, le pogledjte ga!«

Kaplan je izpil in se zahvalil. Mož je natočil še učiteljici in nosaču. Učiteljica se je rahlo obotavljala. Morda je prvič v življenju pila mošt iz neumitega kozarca. Potem se je premagala, zaprla oči in na dušek izpila, kot bi pila grenko zdravilo. Nosač pa ni prav nič okleva in dvomil. V hipu ga je zvrnil in zacmokal:

»Prešmentano, letos pa, letos!«

Potem je s prstom odrinil nekaj plavajočih muh in os in zajel še drugič.

Kaplan je stopil na prag: »Kje so pa gospoda?«

Viničar je pokazal k hiši, ki je ležala nekoliko višje. Bila je bela, velika in prostorna. Divja trta je rdela med velikimi okni, ki so se bleščala v soncu. Iz hiše sta odmevala smeh in petje. Nekdo je na vso moč tolkel po klavirju. Kozarci so tenko zveneli.

»Trink, trink, Brüderlein, trink...!«

»Oh, saj res! Motor moram zagnati! Se že poslavljajo!«

»Pusti, Jaka!« je rekel nosač in odložil puto. »Bom jaz! Me le zanima, kako gre ta vrag...!«

Viničar je vtaknil ročko v motor in ga poučil. Nosač se je krepko razkoračil, pljunil v roke, zaklel in zagnal. Motor je zadrhtel in zapel... Kaplan je medtem razdelil otrokom podobice in stisnil viničarki nekaj drobiža. V trenutku je imela solzne oči.

Ko so se poslovili, so srečali gospodo, ki je prihajala od gosposke hiše navzdol. Bila sta dva mlada moža, ki sta se objemala čez pleča in pela, za njima se je opotekala mlada ženska, krilila z rokami in se smejala. Na mladega duhovnika so se komaj ozrli, toliko da so odkimali na njegov pozdrav. Po nekaj korakih se je ženska obrnila in zaklicala za kaplanom:

»Herr Techant, hallo...! Sie haben wohl gut gebetet, wir werden aber trinken...!«

Kaplan je molče, stisnjenih ustnic, visoko vzravnan korakal dalje, učiteljica pa se ni mogla premagati.

»Koza neumna!«

Čez nekaj časa se je kaplan nasmehnil in pridržal korak, da ga je dohitela.

»Vidite, tako žive Haložani. V revščini žive in umirajo. Malone edina bolezen, ki jo župniki zapisujejo v mrliške bukve, je jetika. Saj niti nočejo, da se svet zaradi njih postavi na glavo. Vajeni so dela in trpljenja. V kri in meso jim je prešlo. Eno pa morajo zahtevati: da jih gospodarji priznajo za ljudi...!«

Ko so prišli na vrh, so za hip obstali. Pod njimi in krog njih je valovilo morje tisočerih barv, od vsepovsod je odmevalo petje in vesel smeh.

»Glejte, kako srečna in bogata je videti ta dežela na prvi pogled. Vrh vsakega hriba kraljuje bela hišica, obdana s ponosno stražo vitkih jagnjedov. Da, v teh gradičih ničesar ne manjka. Toda v njih ne prebiva Haložan, marveč tujec. Vse, kar vidi s svojega vrha pod seboj, je njegovo, vinograd s sortirano trto, bukovje, travniki sadovnjaki...«

Daleč spodaj se skriva razcefrana, odrta, vsa borna in siva viničarska bajta. V njej prebiva tlačan, ki dan na dan dela za gospodarja. To ni od danes, pa tudi od včeraj ne. To je zakon stoletij, trden in neusmiljeno brezpogojen, kakor da bi ga postavil sam Bog. Ljudje menijo, da je od Boga in nič posebno čudnega, nerazumljivega ne vidijo v tem. Jaz pa vem, da je od ljudi.

Nekoč je prišel v to deželo tujec, najbrž naravnost s ceste. Bržkone je bil to mlad rokodelčič, ki je pustil domovino tam nekje na severu in odšel s prazno malho in praznim želodcem iskat po svetu kruha in prigod. Po naključju je zašel sem, v haloško hribovje. Morda je

bilo prav v času trgatve ali pa pozimi, o kolinah. Ljudje so ga veselo sprejeli.

Presenetila ga je ta gostoljubnost, ki je še ni srečal pod soncem. Pil je vino, prigrizoval sladko gibanico in se zaven domislil lepega stavka iz sv. pisma: »Dobro nam je tukaj biti!« In je ostal. Sprva se je udinjal kot hlapec, toda s premetenostjo in spretnostjo, saj je prišel od daleč in obredel pol sveta, je kmalu zrastle gospodarju čez glavo in si ga pokoril. Pokoril si je tudi slovensko gostoljubnost in jo preoblikoval v suženjsko vdanost. Oženil se je, imel otroke in kmalu je njegov rod zavladal vsem Haložam... Gospodična, to se sliši kakor pravljica, saj zveni preprosto in naivno, pa je vsa zgodovina Halož v tem...!«

Tisto popoldne so obiskali še mnogo hiš, invalida Cafuto, ki so mu leseno nogo, za katero je dobival redno odškodnino, zavidali daleč naokoli, zidarja Svenška, ki je pozimi čevljaril in godel po gostijah, starega Krivca, ki je kot puščavnik samotaril v napol razpadli stiskalnici, ter še mnogo drugih malih ljudi.

Pod večer so prišli k Lozinšku. Stal je na pragu in mežikal v zahajajoče sonce. Kaplan ga je veselo pozdravil in se razkoračil.

»Prišli smo pogledat vaš perpetuum mobile!«

Mož se je razveselil in se ponosno vzravnal. Potem jih je povabil v hišo. Čudni leseni stvor, nerazumljiva mešanica lesenih kolesc, vzmeti, vijakov in škripcev, je stal v kotu pri oknu. Lozinšek je odgrnil umazano ponjavo in se ponosno ozrl. »Ves je iz trnovega lesa!«

Učiteljica se je glasno čudila, kaplan pa se je premeteno smehljaj.

»Kdaj bo stekel vaš stroj?«

»Kmalu...!«

Mož je čudno oživel.

»Samo nekaj malega še manjka, tisto malo kolesce, ki bo vse ostalo gnalo. Ne, sedaj me ne skrbi več, že vem, kako bom naredil. No, vidite, semkaj pride — tako zobčasto kolesce, ki ga bo sprožilo pero in stroj bo tekel.«

»Toda kdo bo sprožil vzmet?«

»Vzmet? O, bom že naredil...!«

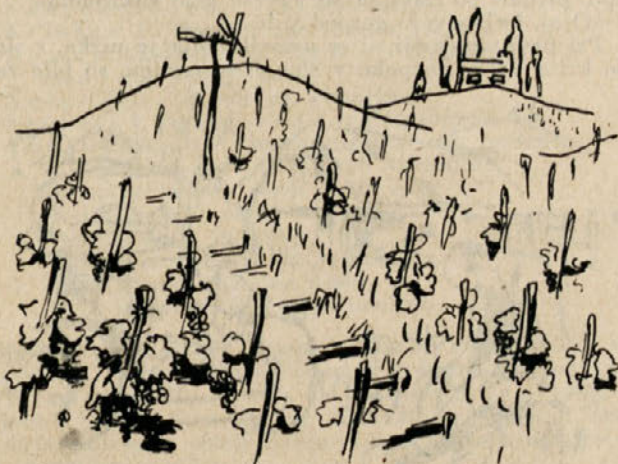
Zopet je pogrnil ponjavo preko lesenega stroja. Potem jih je odvedel v klet.

Lozinšek je bral časopise, pa si je vtepel v glavo, da bo zgradil stroj, ki bo tekel sam od sebe, brez olja in bencina, brez vodstva in mazanja. Nihče mu ni mogel zbiti te namere iz glave. Noč in dan je izpopolnjeval svoje načrte. Včasih je sredi noči vstal in rezljal dalje. Sredi dela je odvrget motiko in teklen domov. Ljudje so mislili, da se mu je zmešalo.

V kleti so prisledli k bračem in zaprli vrata, da je bila tema ko v rogu. Od časa do časa je zaškripala stiskalnica, ki sta jo dva moža počasi privijala in odvijala. Izpod koš je vrel droban in pojoč curek. Zunaj so peli klopoti. Drevje je šumelo v večernem vetru. Prijetno je bilo sedeti na prevrnjeni poti in slutiti krog sebe mnogo ljudi. Sprva so molčali. Potem se je nekdo ojunčil in zaklical:

»Zakaj smo tako tiho? Bog živi lušno!«

Zapeli so, da se je klet tresla...

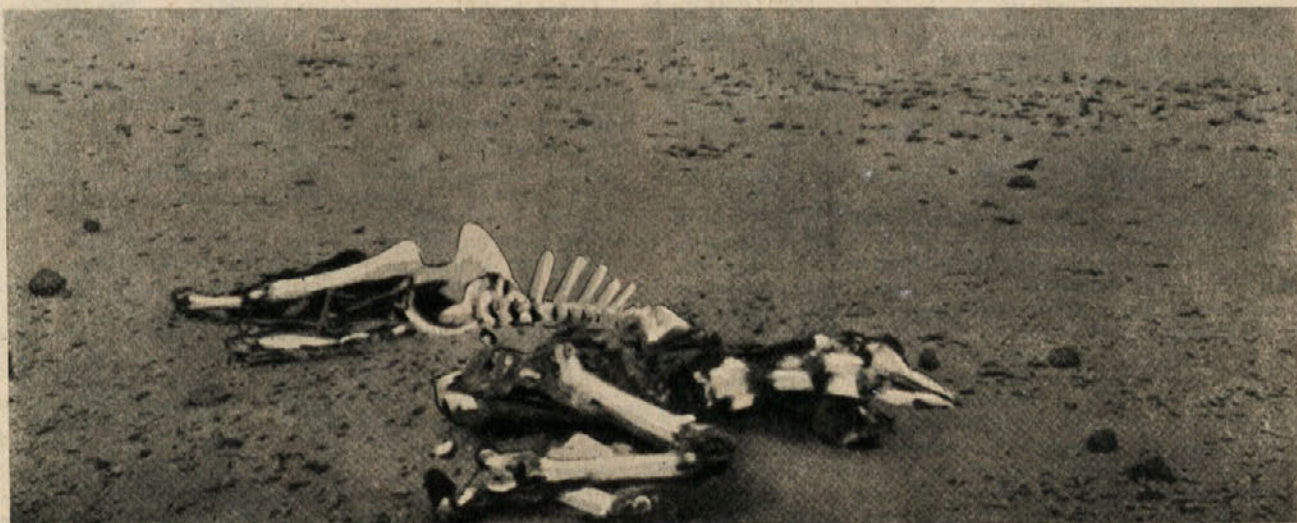
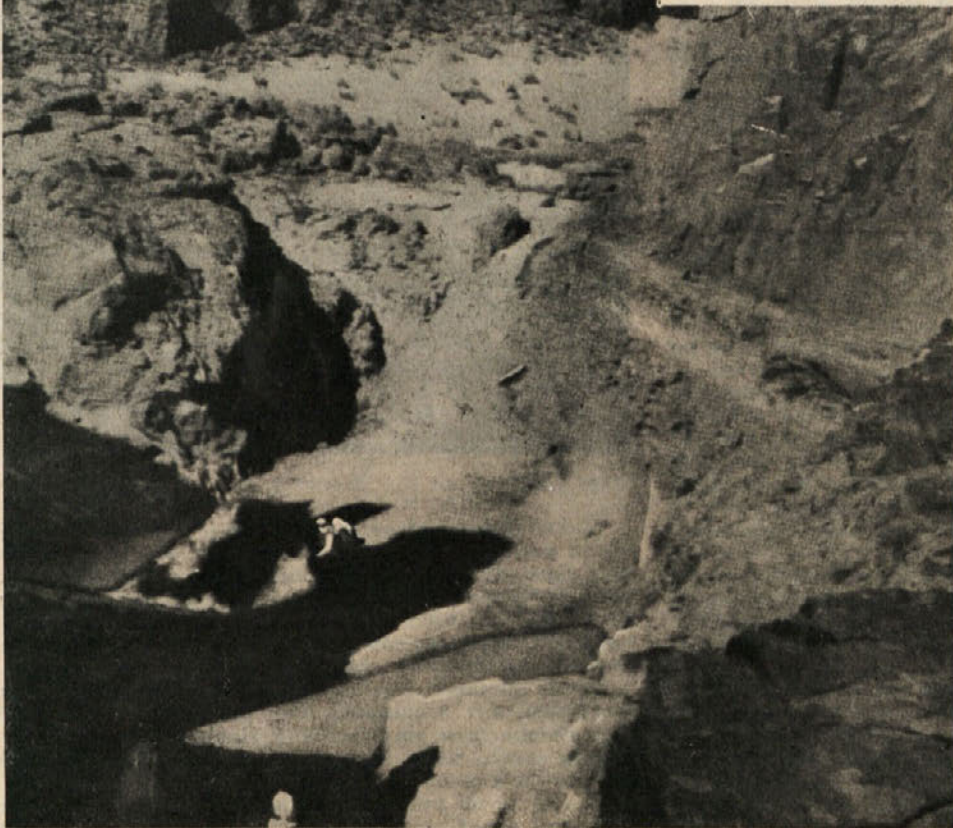

Puščava, najnovejše prizorišče sedanje vojne

Vojna se je razširila tudi na Afriko in na njene puščavske predele. Narava je tam nakopičila vse svoje strahotne in pogubne lepote, ki stavijo vojskovodjem, tudi modernim, čisto posebne zahteve, katerim se ni moči izogniti. Vročina, pomanjkanje vode, neprehodna gorovja in neprehoden pesek, to so elementi, ki bistveno odločujejo pri vojni v puščavi.

Gornje slike kažejo nekaj te strahotne narave na področju zahodne egiptovske in južne libijske puščave. Dozdaj so tam mogle skozi samo kamele, a še te ne vedno, kakor pričajo izsušene kosti poginulih karavan po puščavi.

JUAREZ IN MAKSIMILIJAN

ZGODOVINSKI ROMAN S SLIKAMI = F. WERFEL - B. HARDING

Dosedanja vsebina:

Francoski cesar Napoleon III. zvali sanjarskega, idealnega Maksimilijana Habsburškega v Mehiko in ga da s silo izvoliti za cesarja, da bi po njem uresničil svoje težnje po nadvladi nad Ameriko. Maksimilijan šele v Mehiki, kateri hoče dati mir in napredek, spozna resnico. Proti njemu, tujcu, organizira odpor nesebični in idealni predsednik Mehike Juarez. Navzlic lepim namenom Maksimilijan ne more uspeti, razen tega pa se tudi njegovo osebno življenje spreminja v tragedijo — cesarica Charlotta ne more dobiti naslednika, Posinovi daljnega potomca zadnjega mehikanskega cesarja, toda Juareza s tem ne pridobi. Juarezovi ljudje ravno na dan posinovitve pripravijo atentat, kar rodi brezobzirno obračunavanje. Juarez organizira proti Maksimilijanu neprenehoma vstaje in prisili Maksimilijana, ki je v hudem boju z lastno — veleposestniško — vlado, da mu po ujetem generalu Diazu ponudi sodelovanje za blagor Mehike. Juarez naj bi postal predsednik Maksimilijanove vlade. Juarez odkloni, hkratu pa Maksimilijana izda tudi Napoleon, ki odpokliče v tem usodnem trenutku svojo vojsko iz Mehike.

Maksimilijan to noč ni šel počivat. Čakal je na zadnje, od česar si je zdaj obetal rešitve. Čakal je odgovora od Juareza. Čimbolj je bil sam, tem trdneje je bil prepričan, da bo odgovor dober in na tem prepričanju je začel spet v prividih zidati stavbo bodočnosti, katera se mu je bila dozdej še vsako pot podrta.

Dal je zapoved, naj privedejo Diaza k njemu, ob kateri koli uri bi prišel. Dolge ure je hodil sam po blestečih, napol zatemnjenih dvoranah, ki se mu je zdelo, da so v somraku sveč pošastno oživele, zakaj ob podhrtevanju plamenov so se premikale sence, svetlobe in bleski. Kadar so se kje odprla vrata, se je zdelo, da se je premaknil ves prostor. Cesarja je tak trenutek vedno prijala rahla vrtoglavica. Misli so popustile in nehote je zmeraj čutil, da se nalahno pogreza.

Tako prijetno je bilo čutiti to pogrezanje v praznino, v pokoj, v senco, v nič.

Oblečen je bil v temno svilen haljo, nad katero so sijali njegovi svetli lasje in je bil bolj podoben duhu iz davnine, ki išče po teh prostorih starih spominov, kakor pa živemu človeku. Ure in ure je šla ta njegova pot, tiha, enakomerna, samo neskončno na redko se mu je zdelo, da jo je pretrgalo bitje stare ure in potem otožen umirajoč napev — vse sami spomini, sama preteklost, nič resničnega.

Ure so se bile pomaknile že daleč proti jutru in nad gorami se je noč začinjala srebri, ko so zaroneli po hodniku do njega nagli koraki. Obrnil se je in stopil do vrat. Ni čakal, da bi kdo potrkal, odprl jih je sam in se naslonil ob nje. Zdaj je bil spet živ in v enem samem pričakovanju. Mislil je samo na eno in ni hotel čutiti ničesar drugega, toda čeprav ni hotel, ga je v tem strastnem čakanju motilo nekaj, za kar v začetku ni vedel, kaj je. Ključalo mu je v glavo, dokler se ni nenadno zavedel: bila je ura na bližnji steni, njeni udarci so ga bili v srce, kakor da se norčujejo iz njega: bo-ne bo, bo-ne bo.

Ko je general Diaz s stražo stopil predenj, je Maksimilijan z grozo naštel do »ne bo«.

Presunilo ga je, toda ni utegnil več premišljati in biti žalosten, zakaj odposlanec je že stal pri vratih, negibno, molče, z nepremičnim pogledom. Njegov obraz je bil truden od dolge poti in mračen, Maksimilijanov pa kakor vedno v hudih trenutkih miren, ne da bi razodeval kar koli.

Prvi je spregovoril general:

»Juarez je Vašo ponudbo zavrnil, Veličanstvo, in koraka s svojo vojsko proti prestolnici.«

Ko je povedal, se je zravnal in togo ostrmel. V strahu je čakal nečesa hudega: izbruhov, vpitja, obupa, toda ni bilo ničesar. Maksimilijan ga je samo pogledal z motnimi, zasenčenimi očmi, mu ponudil roko in dejal:

»Hvala vam. Veliko ste storili zame, prosti ste.«

Diazu se je zdelo, da ni slišal prav, hotel je spregovoriti, toda še predno je utegnil, ni bilo cesarja več pred njim. Čutil je po njem samo še veter, ki ga je vzdignil črni plašč Habsburžanov.

Foto Warner Bros.

Maksimilijanu se je podrlo zadnje upanje, kakor je bil še pred trenutkom prepričan sam. Ko pa je stopal spet skozi dvorane in po hodnikih in so se vrata pred njim skrivnostno odpirala, pa že ni bil več prepričan, da ni več upanja. Bil je še vedno živ, bil je mlad človek in nemožeče mu je bilo, da ne bi v svoji nesreči že naslednji trenutek zagledal kake nove luči.

Ne da bi mislil ali hotel, je krenil proti cesaričinim prostorom in v njeno spalnico.

V čarobnem, s sinjo svilo in zlatom opetem prostoru je bila skoraj tema, ena sama brljiva lučica je gorela pod zlatim kipom Matere božje na stojalu.

Obstal je ob postelji. Glava mu je izginjala v senci neba nad njo. Charlottin obraz je videl razločno, zakaj nanj je padalo nekaj žarkov iz drobne luči.

Dolgo je stal nepremično in gledal ženo. Skozi spomin so mu drvele vse slike, od sreče tam daleč na Jadranu pa do te pošastne, usodne ure.

Ko se ni hotela zbuditi, jo je prijel za roko in jo tiho poklical. Takoj je odprla oči in prestrašena planila. Hotela je zavpiti, a ji je položil roko na usta in se ji dal spoznati. Ni ji pustil do vprašanj, rekel ji je samo:

»Bodi mirna, Charlotta, vse bo dobro.«

»In Juarez?« je vprašala z drhtečim glasom.

Cesar je odgovoril:

»Ne potrebujem ga več. Zdaj potrebujem tebe.«

Sedel je k njej in jo objel čez drhteče rame:

»Vse bo dobro, toda potrebno bo, da pojdeš ti v Francijo.«

»Nikdar,« je odgovorila Charlotta, toda Maksimilijan se je samo nasmehnil in rekel:

»Kako da ne, ko pa gre za to, da mi pomagaš.«

In že jo je imel zase. Zanj je bila pripravljena storiti vse, tudi zapustiti ga...

Nadaljeval je polglasno:

»Edino tebe imam za važno, najvažnejšo nalogo. Napoleon nas je izdal. Zapovedal je Bazainu, naj se umakne in zbere vojsko v pristaniščih. Nekdo mora

zdaj nagovoriti Napoleona ne samo na to, da nam pusti to vojsko tu, temveč celo, da nam pošlje še novih vojakov. Kdo bi ga mogel o tem prepričati, če ne ti, ki si ženska in ki si moja žena.«

Kar tako je hotela še nekaj tožiti, toda cesar jo je pogledal z vso silo svojih moči in rekel samo:

»Drugače...«

Spustil je roko, da ji je mrtvo padla z rame. Charlotta je planila še tesneje k njemu in mu začela zagotavljati:

»Da, da, Maks, pojdem. Jutri bom odpotovala...«

Pogledala sta se in že jima je vstajala nova vera, počasi, toda neizpodbitno, kakor jutranja zarja, ki je začela bledeti za okni in dušiti rdeči, šibki soj svetilke na steni.

Slovo drugi dan med njima je bilo skoraj veselo in nič dolgo. Sila, ki ju je gnala narazen, je bila nepočakana, kakor veter, ki je napejal vesela jadra.

Dolgo sta si še mahala v slovo in kadar so vzplapolala odmikajoča se jadra, se je zdelo, da govore:

»Na svidenje, na svidenje.«

V maju leta 1867, ko je svet objela ena najlepših pomladi v zgodovini sveta, sta se sprožili dve veliki žaloigri. Prva je bila velika zgodovinska, druga pa majhna, toda prav tako žalostna, čeprav neštetokrat ponovljena: žaloigra dobre, plemenite, zbegane in zmučene žene, ki je ljubila svojega moža in ga reševala z zadnjimi silami svoje trudne duše.

Maksimilijan je čakal dan za dnem poročil iz Pariza in upal, da se najhujši Juarezov val ne bo vzdignil proti njemu, preden Charlotti ne uspe dobiti iz Francije pomoči. Toda zdelo se je, da usoda tekmuje za prednost z ugodnimi vestmi, ki jih ni hotelo biti.

Juarez je dvigal proti njemu ljudstvo na vseh koncih države. Maksimilijan se je moral bojevati z ostanki zveste vojske proti ogromni sili. Okoli njega se je zbralo nekaj zvestih generalov z Majjem na čelu. Ti so delali čudeže, toda žal so tudi ti čudeži bili na umiku. Cesarjeve vojske so se vse tesneje gostile okoli prestolnice, središča, kjer naj bi prišlo do odločilne bitke.

Zdaj ko je bil cesar sam, je bil nemiren, da bi bil najrajši bičal čas in ga podžgal k naglici, da bi mu prej prinesel rešitev. Toda Charlottina pot je potekala vse drugače in vse počasneje, kakor je hotel in upal cesar.

Cesarica je prišla v Pariz z zamudo zaradi hudega morja. Še prvi večer bi bila rada prišla na dvor, toda takoj ob prihodu je začutila, da se ji umikajo in da ji hočejo onemogočiti uspeh z odlašanjem. Priredili so ji tisoč brezpomembnih uradnih reči, jo vodili sem in tja, jo skušali omamiti, zamotiti, zapeljati, skratka pregnati

ji misli na nalogo, zaradi katere je zapustila Maksimilijana sredi ognja samega.

S silo so jo prepričali, da si mora najprej opomoči in iti v kopališče, nakar bo mogla priti k cesarju.

Zdelo se ji je, da se je vsa francoska diplomacija spravila na noge, da bi ji onemogočila rešitev dinega, za kar je živela: tisto malo sreče ob rešenem Maksimilijanu, četudi ne več cesarju, samo da bi bil njen.

Vse te spletke so jo silovito utrujale in begale, da se ji je zdelo, kakor da je vsak dan bičana in da se ji bo zmešalo. Nekega dne ni mogla več prestajati, odpeljala se je na dvor in vdrla mimo straž in mimo dvorjanov naravnost do Napoleona.

Postarani, poženšчени, naličeni cesar je bil na seji, pri kateri pa je bilo več žensk kakor ministrov. Vse je šlo lepo gladko, prtajeno, v vzdušju nasladnega razkošja, kakor je vladalo na tem zadnjem francoskem dvoru.

Sredi finih, zavitih besedičenj in poudarjenih poklonov so se burno odprla vrata in na pragu je stala ženska, ki je ne bi na prvi pogled nihče imel za cesarico, vseeno pa za čudovito zavidanja vredno bitje, ki lomi vse pred sabo, da bi si ohranilo najdražje.

Cesarjev zbor je ostrmel in bil v zadregi, samo Napoleon se je vzdignil in stopil nekaj korakov proti Charlotti, potem so ga njene goreče oči ustavile.

Nihče na svetu ni še tako govoril s ponosnim francoskim cesarjem, kakor te trenutke mehikanska cesarica. Iz ust so ji privrele prošnje, potem očitki o izdaji, o prevari, o zavajanju. Cesar je bil pred njo vedno neznatnejši, noge so mu skoraj drhte, da se je moral prijeti za rob mize.

Ko je končavala, je Charlotta stopila tik do njega, krčevito sklenila roke in z drhtečim glasom vzkriknila:

»In zdaj — boste poslali vojsko v Mehiko?«

Cesar je strmel vanjo in edino, kar bi bil mogel reči, bi bilo »da«, tako ga je ta ženska prevzela. Ni bila toliko njena prošnja in žalost, kakor sila, ki je gorela iz njenih vročičnih, obupanih oči in vsega njenega bitja. Nekaj hipov ga je ta sila docela obvladala, iskal je samo besede, da ji pritrđi.

Tedaj je stopil nekdo od ministrov k njemu in mu posmehljivo šepnil na uho. To kratko sikanje je raztrgalo čar proseče žene. Cesar je bil spet samo cesar, računi so prevladali nad vsem človeškim, kar se je bilo rodilo te trenutke med Charlottinimi prošnjami.

Še nekaj trenutkov, pa se je gladko priklonil, pogledal Charlotto ter kratko, toda razločno odkimal.

Ta trenutek so vsi prestrašeni osupnili. Charlotta zdaj ni bila več ženska, v njej se je zbudila ranjena zver. Pred očmi ji je zaplesala zlata dvorana, ljudje v njej in prvi med njimi cesar, so se spremenili v spaçene pošasti. Pognala se je proti Napoleonu in dvignila roke, da bi ga udarila — pa že tisti trenutek so jo moči zapustile in s presunljivim krikom se je nezavestna zgrudila na tla.

Završala je zmeda. Prinesli so vseh vrst pripomočkov, dišečih soli, vode, poklicali so zdravnike, da bi mehikansko cesarico spravili do zavesti.

Položili so jo na počivalnik in res je čez nekaj minut polahko odprla oči.

Toda te oči niso bile več lepe, goreče, omamne Charlottine oči, v njih je bilo nekaj neizraznega, praznega, hladnega, strahotnega, kakor je strahotno slepo steklo na obsijanem oknu.

Cesarici se je zmešalo.

Blaznost, ki jo je rodil višek bolečine iz zagrenjene, razočarane, obupane ljubezni, ji je zameglila oči, in vse, kar je dozdej zanjo živelo in cvetelo, je za zmeraj utonilo v strašen, večern mrak...

(Dalje.)

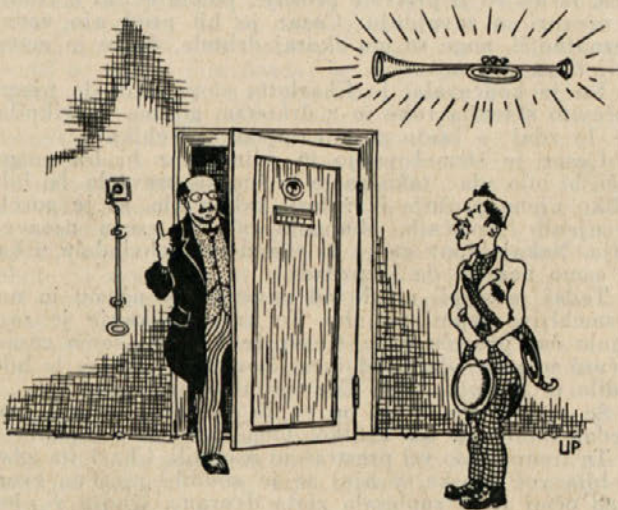
Miklavčič Libva

Zgodbice o beraču Vaclavu

Ni še dolgo, kar sem bral v nekem češkem listu, da je v mojem moravskem rojstnem mestu, objokovan od svoje številne rodbine, umrl v starosti 85 let, kot premožen hišni posestnik, gospod Vaclav M. Ta vest sama na sebi ni taka, da bi preobrnila svet. Kdor pa je gospoda hišnega posestnika Vaclava M. poznal — kakor jaz v prejšnjih letih — pod imenom »berač Vaclav«, se bo pri osmrtnici spomnil s smehljajem na genialni način in veliko umetnost, s katero si je »berač Vaclav« naberačil svoje nemajhno premoženje.

Berač Vaclav, ki se je bal vsakega dela, je tudi pri beračenju, namesto da bi na kakem cerkvenem oglu s truda polnim, ure in ure trajajočim podrobnim delom zbral nekaj kronic, rajši obiskoval po dobro premišljenem vojnem načrtu bogatejše trgovce, kmete in župnike v svojem okraju, jim tvezil žalostne zgodbe, da bi se človeku lasje ježili, in nato kasiral kot nekaj davek znesek, ki mu je po njegovem mnenju pripadal in ki ni nikdar bil nižji ko 20 kron.

Enkrat na leto pa je šel Vaclav »na veliko turo«, kakor je imel sam navado reči in pri tem obiskal vse

bogatejše ljudi na Moravskem; da celo globoko na Slovaško in Češko ga je vodila njegova vsakoletna trgovska pot.

Značilno za temeljitost, s katero se je posvetil Vaclav svojemu poklicu, je tale kratka zgodba:

Nekega dne se je vrnil z vsakoletne velike poti utrujen, toda z nepričakovano visokim naberačnim zneskom domov, kjer ga je sprejela žena s posebno dobro, poslovnemu uspehu ustrezajočo večerjo. Ko se je ves zadovoljen pripravljal, da načne pečeno gos, se mu je hipoma zmračil obraz, skočil je pokoncu, oblekel suknjič in hotel izginiti skozi vrata, ne da bi se dotaknil grižljaja.

»Kaj si znorel, Vaclav,« ga je poklicala žena, »kam pa hočeš sedaj sredi noči?«

Ves nevoljen ji je odgovoril Vaclav:

»Na 'veliki turi' sem pozabil ustaviti se v Židlohovcih pri tovarnarju Kvasničku.«

»Veš kaj,« pravi žena ljubeznivo, »ostani sedaj lepo doma, saj si se dovolj namučil, podari to enkrat Kvasničku.«

»Kaj, podarim naj?« je zarjul berač Vaclav, »ali si znorela, kdo pa meni kaj podari?« In že je bil zunaj.

Berač Vaclav je zelo rad menjal žalostne zgodbe, ki jih je pravil svojim žrtvam in je pri tem razvijal pravično domišljijo. Običajno je svoje »odjemalce« ganil

do solz, včasih pa je imel tudi smolo. Tole dogodbico mi je pripovedoval sam, ko me je že kot hišni posestnik Vaclav M. nekoč v napadu velikodušja popeljal v gostilno na osminko vina:

Nekoč je prišel nekam k veleposestniku in mu s solzami v očeh pripovedoval, da ga preganja nesreča, da ima v življenju samo smolo, da ne more dobiti nobene namestitve in da je sploh najbolj obžalovanja vredna stvar na vsem božjem svetu.

»No,« pravi pomirjačo veleposestnik, »saj ne bo tako hudo, kaj pa ste po poklicu?«

»... Igram na pozavno,« je po kratkem premisleku odvrnil Vaclav.«

»To je pa res sijajno,« je menil veleposestnik, »pod streho imam staro pozavno, na katero mi lahko takoj nekaj zaigrate.«

»No, ali vam nisem rekel, da me preganja smola in da imam v življenju samo nesrečo,« mu je odvrnil Vaclav ves v solzah, »kakor nalašč, ravno pozavno morate imeti pod streho.«

V poznejših letih, ko se je Vaclav postaral in postal lagodnejši, si je vzel druga, ki je prevzel polovico poti. Trajalo pa je precej dolgo, dokler se ni pod Vaclavovim vodstvom vpeljal in dosegel izurjenost svojega učitelja in družabnika. Med učno dobo družabnika sta oba obiskala kmeta, ki je bil razvpit kot posebno surov in neotesan. Iz previdnosti je Vaclav poslal k njemu najprej učenca.

Ni še pretekla minuta, ko je ta že priletel po stopnicah navzdol s temnordečim, oteklim obrazom in vpil:

»K taki surovini me pošiljate. Deset zaušnic mi je hotel dati.«

»Od kod pa veste,« je menil Vaclav, »da vam je hotel dati ravno deset zaušnic? Morda vam jih je hotel dati samo šest.«

»Če bi mi jih ne hotel dati,« je odgovoril družabnik, »bi mi jih ne bil dal.«

Tedaj pa je poskusil Vaclav sam svojo srečo, da bi imponiral učencu s pogumom. Povzpel se je po stopnicah do kmeta, čeprav mu je srce pošteno trepetalo. Ni bil še dobro na vrhu, ko je že kmet ves srdit planil s palico nadenj. V peklenškem strahu se je pripetilo Vaclavu nekaj človeškega. Ni dognano, ali je ta prekršek lepega vedenja kmetovi neotesani naravi odgovarjal, ali ga je ganil tako izraženi beračev smrtni strah, res je, da je umaknil roko, že dvignjeno za udarec, našel nekaj prijaznih besedi in mu končno podaril še 20 kron. Ves žareč se je vrnil Vaclav z dvajsetimi kronami v žepu k družabniku.

»Vi ste res umetnik,« pravi ta ves spoštljiv, »kako ste le neki to naredili?«

»Ja, govoriti je treba znati,« odgovori ponosno Vaclav.

Pri nekem posebno skopem trgovcu, ki ga ni bilo mogoče pripraviti do tega, da bi odrinil le kronico, je Vaclav nenadoma legel na tla, zasukal oči in udarjal okoli sebe in hlinil božjastni napad tako dolgo, dokler mu ni do smrti prestrašeni trgovec dal deset kron.

»Nate, tu imate še deset kron,« reče trgovec, ki je še ves trepetal, »pa pojdite tja čez k mojemu sovražniku in konkurentu trgovcu X, pa naredite to predstavo še tam.« »To pa ne gre več,« je odgovoril Vaclav kratko, »tam sem bil že pred pol ure. Dal mi je dvajset kron, da dobim še pri vas tak napad.«

Tako si je Vaclav v letih naberačil premoženje in sedaj je zapustil dedičem hišo brez dolga. Ta hiša nosi in bo nosila napis: »V tej hiši je beračenje in krošnjarenje strogo prepovedano!«

Kateri upokojenec pa se rad spominja na svoj prejšnji težki poklic!

TUDI JE ZNAMENITO BOŽJI HRAMI

F. Terseglav

Apostol nas uči, da je zemlja človeku le začasno bivališče. To se je globoko vtisnilo v krščansko dušo, ki se zaveda, da je ustvarjena za večno življenje, za katero je življenje na zemlji le priprava, le prehod, le postaja, s katere se vrne zopet k Bogu, če je prav živela. Ne da bi življenja na zemlji zaničeval in za nekaj nevredega smatral, kristjan neprestano hrepeni po onostranskem življenju, kjer bo večno zrl Boga iz obličja v obličje. In iz te večnosti bo razumel šele prav do dna svoje kratko življenje na zemlji, da je bilo kraj preizkušnje, izčiščevanja in odrešenja ter zaslug. Če kristjan tako gleda svoje pozemsko bivanje od telesnega rojstva do smrti, to svoje romanje od zibelke do groba, ga bo tudi znal prav ceniti: ne kot svoj edini in zadnji namen — zakaj to so nebesa — pač pa kot najdragocenejši dar in priložnost, da na zemlji uresničuje velike нравstvene vrednote in gmotne ter kulturne dobrine, ker nič ne bo izgubljenega, ampak vse ohrani svojo vrednost v »onstranski gloriiji«, kakor pravi pesnik. Tam se nam bo vse, kar smo si prizadevali, pokazalo v še lepši luči, v svojem pravem in polnem pomenu. Zato kristjan tostranske dobe svojega življenja ne prezira, ne drži v njej križem rok, ne obupuje zaradi trpljenja, ampak le še bolj pridno dela in ustvarja, vedoč, da s tem pripomore do zmage dobremu in da s tem sebi in vsem drugim služi večno izpopolnitev in pripravlja preobraženje vsega vesoljstva, o katerem nam govori apostol Pavel. Najlepše v našem jeziku je to povedal naš pesnik prvak Prešeren v svojem »Krstu pri Savici« iz ust Bogomile:

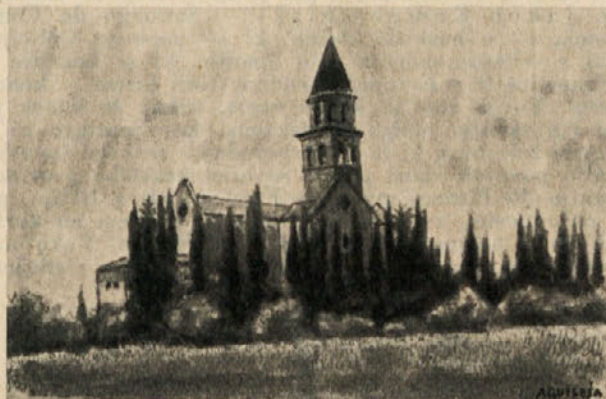
Da pravi Bog se kliče Bog ljubezni,
da ljubi vse ljudi, svoje otroke,
da zemlja, kjer vijo viharji jezni,
je skušnje kraj, da so naš dom visoke
nebesa, da trpljenje in bolezn
z veseljem vred so dar njegove roke,
da čudno k sebi vod' otroke ljube,
da ne želi nobenega pogube.
Da vstvaril je ljudi vse za nebesa,
kjer glori'ja njega sije brez oblaka,
oko ni vid'lo, slišala ušesa
veselja, ki izvoljene tam čaka.

Čemu ta uvod? — bo vprašal čitatelj. Zato, ker nam predočuje pravi pomen pobožne navade krščanskega ljudstva, da tako rado roma k svetiščem svoje vere. Tudi Slovenci radi romamo. Romanje je upodabljanje krščanske misli, da smo samo romarji na tem svetu. Svetišče s svojim oltarjem nam je kakor nebesa, ki jih dosegame po daljši ali krajši spokorniški poti. Koliko romarskih krajev imamo v svoji domovini, kamor nas po pobočju hriba pelje pot mimo postaj svetega križevega pota — prave slike našega življenja! Čudovita lepota znamenitih romarskih cerkva nas uteši kot podoba raja, počutimo se, kakor v svojem pravem domu, pozabljene so težave in bridkosti našega vsakdanjega življenja. V dolgi verigi dni, ki so jih preživljali naši kmetski rodovi v težki roboti, so bili trenutki, ko so se zbrali na naših svetih gorah skupaj s svojimi sorojaki iz vseh krajev slovenske zemlje, kakor vesela sprostitvev iz jarma vsakdanjosti in dvig duše k idealu lepšega življenja; ljudje so se tudi zavedli, da jih družijo vzajemnost krvi in mišljenja, spoznavali so lepoto in vrednost svoje zemlje in si širili svoje obzorje. Koliko naših preprostih ljudi je bilo v davnih časih, ko je pobožni duh tistih stoletij vse romarske poti opremil z gostišči in okrevališči pa je dobrodelnost skrbela, da so poti bile malodane zastopnj, v Jeruzalemu, v Rimu, v Padovi, v daljni Španiji pri Sv. Jakobu Kompostelskem, v Kölnu na Reni. Brezje, Sveta gora na Goriškem in Svete Višarje, kjer so se videli in pozdravljali Slovenci iz gorskih dolin Benečije s svojimi rojaki s hrvatske meje, so bili pravi narodni

tabori, preden smo poznali narodno zavest v političnem pomenu; zbujali in krepili so zavest naše povezanosti kot otrok božjih in otrok ene slovenske matere zemlje.

Oglejska bazilika.

Po teh uvodnih mislih še nekaj besed k slikam, ki sem jih slučajno zbral. Veličastna je bazilika v Ogleju (Akvileji), ki se sredi cipres dviga na furlanski ravni z resnobo prvih krščanskih stoletij. Oglej je mesto, iz katerega je prvič krajem, v katere se je vselil veliki rod Slovenov, zasijala luč krščanstva in zapadne omike in v tem smislu je povečan tudi v znani pesnitvi našega največjega pesnika. Oglej, ki leži kake 4 km stran od Gradeža, s katerim je zvezan po prekopu Nadiže, je danes trg videmske province v Italiji, pred letom 1918 pa je bil pod Avstrijo kot kraj goriške »obmejne profi-

je«, kakor se je takrat goriška dežela imenovala. Božja pot njegova bazilika, ki je edina znamenitost tega malega kraja, ni bila, dasi je posvečena Devici Mariji, pač zato, ker je kot sedež mogočnega patriarha, ki je v srednjem veku bil hkrati posveten vladar, bila ljudstvu preveč gosposka. Gotovo pa je videla veliko slovenskih obiskovalcev, ki so prihajali kot služabniki ali vojaki svojih knezov in grofov ter drugih gospodov na dvor oglejskega patriarha. Kakor je impozantna njena zunanost — stolp je 73 m visok — tako prevzame človeka njena skrivnostno-somračna notranost, v katero lijejo luč visoka okna in deloma lepo predrti svodnati stropi. Obsežna absida je ena sama z mnogobarvnimi mozaiki na zlatem dnu pokrita umetnina; k oltarju sredi širokega polkroga vodijo zelo visoke stopnice, ki podčrtujejo veličastvo tega staročastitega troladjastega hrama, ki pohaja iz prvih krščanskih stoletij. V sedanji romanski obliki je bila bazilika sezidana l. 1031, v 14. stoletju pa prezidana nekoliko v gotskem slogu. Oglej sam je bil v starem rimskem cesarstvu najznamenitejše trgovsko mesto in trdnjava na severnem Jadranu s preko 100.000 prebivalci. Osvajalci Italije, Alarik, Atila in Teodorik so ga trikrat zapovrstjo razdejali, prebivalstvo pa je večinoma zbežalo na sovražniku nedostopne lagune, kjer so pozneje nastale Benetke. Pod Oglejem je bil tudi škof v Emoni, to je današnji Ljubljani, kjer je pod rimskim cesarstvom l. 581 stoloval sv. Maksim. Slovanska apostola sv. Ciril in Metod, ki sta več sto let pozneje na razvalinah rimske države med Sloveni v srednji Evropi zasadila seme krščanskega evangelija, sta gotovo našla bolj ali manj urejeno krščansko versko življenje in cerkveno ureditev med Slovenci, ki so bili pod oglejskim patriarhom, kakor so se oglejski škofje od 6. stoletja naprej imenovali. V zgodnjem srednjem veku so oglejski patriarhi bili v precejšnjem delu slovenske

dežele najvišji cerkveni poglavarji in posvetni vladarji obenem; v Ljubljani, kjer že davno ni bilo več škofije, jih je zastopal arhidiacon. Najstarejše fare so bile Stara loka, Bela cerkev, Št. Vid nad Ljubljano, Št. Vid pri Stični, Dvor, Mošnje, Sv. Peter pri Ljubljani, Cerklje, Kamnik, Kostanjevica, Stari trg, Šenčur pri Kranju, Kranj, Metlika in Črnomelj. Ko se je začela širiti moč in posest Habsburžanov na jug, je začelo bolj in bolj bledeti cerkveno in posvetno gospostvo oglejskih patriarhov, ki je dobilo svoj zadnji udarec pri nas z ustanovitvijo ljubljanske škofije l. 1462, ko je bil nemški cesar Habsburžan Friderik, papež pa Pij II. Nekaj župnij je Ogleju še ostalo, dokler mu tudi te niso bile odvzete; nekdanj tako sloveči patriarhat je bolj in bolj propadal, njegovo dediščino sta si razdelila sredi 18. stoletja Benetke oziroma Videm in Gorica, in v Ogleju, ki je postal vas, je ostala le še bazilika kot farna cerkev, ki je bila podrejena neposredno sv. stolici. Tudi danes sameva: italijanska oblast, pod katero je prišel Oglej pred dva- in dvajsetimi leti, zelo skrbi za ohranitev častitljivega hrama božjega, kakor je prej tudi avstrijska, ki je imela, če me ne vara spomin, za oglejsko baziliko posebno konservatorja.

Sv. Jakob Kompostelski.

Prava in sloveča božja pot je že stoletja in stoletja Sv. Jakob Kompostelski — Santiago de Compostela — v baskiški deželi, ki se imenuje Galicija. Leži v severozapadnem delu Španije, ki se končuje v najzapadnejši rt Evrope Finisterre (finis terrae = konec sveta). To je res na koncu sveta, zakaj še danes je pot tja skrajno dolga in težavna, ker Santiago ni z nobeno železnico, ki bi šla vzporedno s severno špansko obaljo povprek skozi gorate severne baskiške province Španije do Pirenej zvezan s Francijo ali z Italijo, pa še naravnostne zveze z Madridom ne najdem na karti, pač pa s portugalskim pristaniščem Oporto. Kako naporna je morala biti pot za romarske trume v srednjem

veku, ki so morali peš skozi Francijo čez pirenejski prelaz Roncesvalles, potem pa na zapad preko vseh baskiških gora do obale Atlantika! Santiago, čeprav nima več kot 25.000 prebivalcev, je imenitno mesto, ki ima nadškofa, univerzo in okoli 50 cerkva; najbolj seveda slovi stolnica, v kateri počivajo zemski ostanki Gospodovega učenca sv. Jakoba, ki je Španiji oznanil evangelij. Ta katedrala, ki so jo začeli zidati nekaj let po znamenitem letu 1000 naše ere, ko je človeštvo mislilo, da bo sveta konec, je pravo čudo romanske stavbarske in kiparske umetnosti in je služila za vzor mnogim drugim cerkvam na zapadu. Nepozaben vtis naredi ogromno visoko pročelje in portal, ves v kipih, stebrih in okraških, kakor okamenel gozd vitkih dreves, v katerem se svetijo široke odprtine. Ime sv. Jakoba Kompostelskega živi globoko tudi v slovenskem ljudskem izročilu kot znamenit romarski kraj za ves krščanski svet. Kakor ga navaja italijanski pesnik prvak Dante v 40. poglavju svoje »Vita nova« kot najbolj sloveče romarsko svetišče

srednjega veka poleg Jeruzalema in Rima, tako ga spominja naš Francè Prešeren v prvi kitici soneta:

Marsikateri romar gre v Rim, v Kompostêlje,
Al tje, kjer svet' Anton Jezusa varje,
Trsat obiše al svete Lušarje
Enkrat v življenju, al Marijino Celje.

Prešeren, ki se je zelo zanimal za narodno pesem, katero so njegovi prijatelji v dobi našega preporoda zbirali, je gotovo poznal pesem o »Komposteljskih romarjih«, ki jo je konec 18. stoletja iz ljudskih ust slišal in napisal neki neznanec in raztolmačil takole: »Pejsem S. Jakuba apostelna. En lejp exempel od enga očeta inu sina, kir sta v Galicijo Sv. Jakoba grob častit šla inu na poti ta sin je biv nadovžno smrt sturu namejst očeta«. Pesem pripoveduje o očetu in sinu, ki sta poromala k Sv. Jakobu Kompostelskemu, pa je bil, ko sta prenočevala nekje v Galiciji, oče od gostilničarja po nedolžnem obtožen kraje. Sodnik obsodi očeta na smrt na vešalih, na prošnjo sina, naj na mesto očeta obesijo njega, pa res pusti obesiti sina. Oče se ves žalosten poda v Kompostelo, kjer sina priporoči sv. Jakobu. Ko se pa po isti poti vrača in po tridesetih dneh pride mimo prenočišča, kjer je bil sin obesen, najde le-tega po čudežu, ki ga je storil sv. Jakob, živega. Sodnik, ki to izve, veli zaseči gostilničarju vse premoženje in ga izroči našima romarjema. Kako je naše ljudstvo takrat sv. Jakoba častilo, nam pove sklep te pesmi:

Častimo tud mi zdej
svetga Jakoba vselej,
za vse gnade, dobrute,
de nas potrošta srute.
Dej vsim, karkul žele,
var nam žitnu polje.
Svet Jakob, žegnej nas,
zlasti na zadnji čas,
kir pojde duša s telesa,
ti jo pelej v nebesa.

Iz teh stihov razvidimo, da so se sv. Jakobu priporočali posebno v zadnji uri. To pač zato, ker je sv. Jakob, apostol Gospodov, v svojem pismu vernikom (glej Apostolski listi, Sveto pismo novega zakona, Ljubljana, 1929) klical v spomin dolžnost, da v primeru hude bolezni pokličejo duhovnika, ki bo bolnika mazilil z oljem ter nad njim molil. Sploh je bil apostol sv. Jakob v veliki časti med vsem krščanskim ljudstvom kot mučenik za Kristusov evangelij — bil je l. 44 od Heroda Agripe obglavljen. V Kompostelo pa so vabile romarie z vsega krščanskega sveta njegove relikvije, ki so slovele po čudežih, izprošenih od svetnika. Romarji so se odpravljali na dolgo pot tako, da so prišli v Santiago vsaj na praznik Apostola, ki je 25. julija. Romanje je trajalo mesece in je bilo skrajno naporno; svetišče sv. Jakoba je zbiralo okoli sebe vsakokrat gotovo toliko pobožnega ljudstva, kakor Gospodov grob v Jeruzalemu ali grobova apostolov sv. Petra in Pavla v Rimu, saj se more tam dobiti vesoljni odpustek, kakor na Sveto leto v Rimu in sicer po odredbi papeža Kalista II. takrat, kadar praznik svetnika pade na nedeljo. Romarji, ki so bili v Komposteli, so okrasili svoj klobuk in svoj plašč s školjko (ker so prišli do morske obale). Takih je bilo tudi v naši domovini veliko in ime Galicija, ki ga nosi več slovenskih naselij na Štajerskem, pohaja od španske Galicije, iz katere so se romarji vračali domov. Romarji so bili razdeljeni v narodne skupine, in vsej poti so bila gostišča in okrevališča, v Santiagu samem pa veliki »hospitalie« za posamezne narode in kraje. Tu je vsak romar dobil poleg hrane novo obleko in obuvalo zastonj; zastonj so ga tudi zdravili. Vhod v veličastno cerkev je bil nadvse slovesen; kip sv. Jakoba iz masivnega srebra na oltarju je vsak romar objel in poljubil. Dan za dnem so se brale neštete svete maše in so se razlegale pobožne molitve in pesmi v svetišču in okoli njega; tukaj sta si bila kralj, plemič in kmetič, bogatin in siromak enaka. Naj še omenim, da je sv. Jakobu Kompostelskemu posvetil pesem največji lirik sodobnega špansko-ameriškega sveta, Rubèn Darío (»Las torres de la Catedral...«). Danes je iz izvenšpanskega sveta kaj malo romarjev v Santiagu; lahko jih je naštetih na prste ene roke. Pot v

Tradicija jamči za kakovost!

Prosim tale zavitek!
Zelo ljubim dobro belo kavo.
Mati mi je rekla: »Pravo Kneippovo sladno kavo dobiš samo v zavitkih s sliko in podpisom župnika Kneippa.«

Kneippova
SLADNA KAVA

Lourdes po železnici je lahka, v Santiago pa po kopnem ali po morju samo za krepkega zdravega človeka; zato so romanja v Kompostelo od sredine 19. stoletja postala redkejša in redkejša. Med državljansko vojsko v Španiji pred štirimi leti katedrala sv. Jakoba ni nič trpela, ker je republikanska vlada v baskiških krajih puščala Cerkev pri miru. Prav slovesno romanje, kakor ga Santiago že dolgo ni videl, so priredili letos 25. julija Španci v zahvalo za izid minule državljanske vojne, ki je prinesla zmago Španiji katoliške narodne tradicije; tujih romarjev pa seveda ni bilo, saj vojna tega ne dopušča.

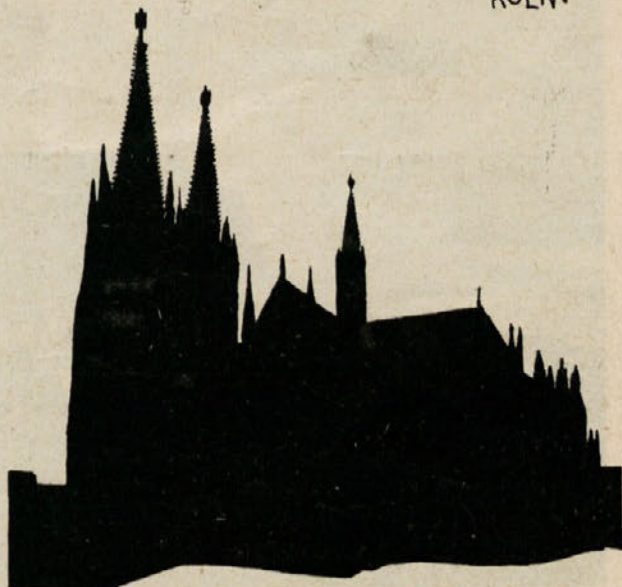
Köln ob Reni.

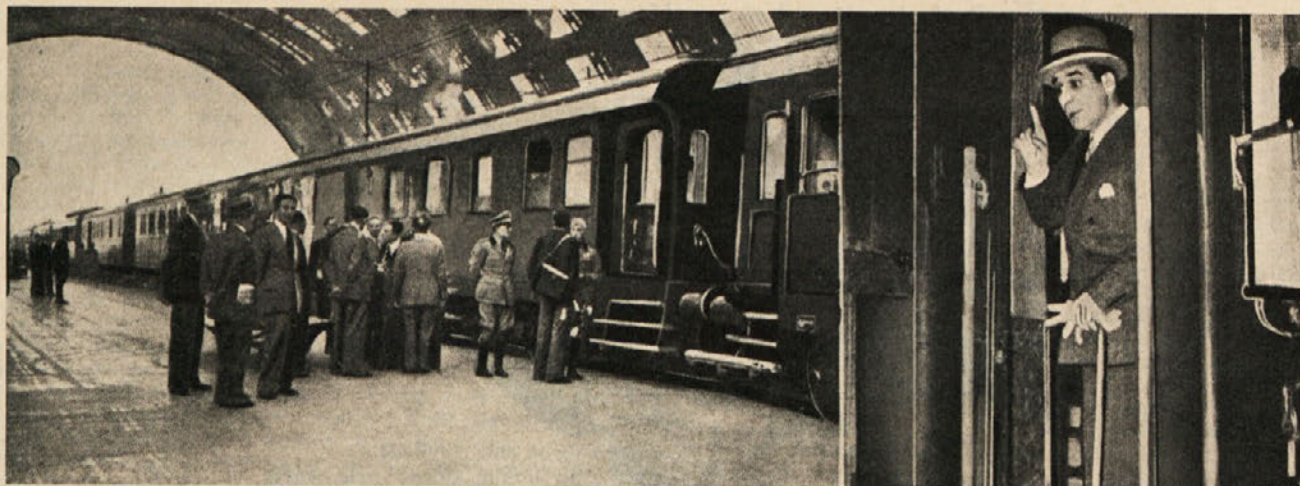
Na koncu še nekaj besed o sloveči božji poti v Kelmorajnu, kakor so naši predniki imenovali mesto Köln ob Reni. To božjo pot nam je prvi obširno opisal pokojni lavantinski škof dr. Andrej Karlin v knjigi Mohorjeve družbe iz leta 1905. V Kölnu je največja in najlepša cerkev tako imenovane visoke gotike, ki so jo gradili, z velikimi presledki seveda, celih 632 let, od 1248 do 1880. Dolga je 136 m, široka pa 86 in obsega 6166 kvadratnih metrov. Njena najbolj znana svetinja so relikvije svetih Treh kraljev, ki jih je po legendi našla in pokopala v Carigradu pobožna mati rimskega cesarja Konstantina, sv. Helena, in so prišle v Nemčijo sredi 12. stoletja. Omara, v kateri te relikvije počivajo, je ena najdovršenejših umetnin srednjega veka. Znamenita pa je tudi stolna podoba Matere božje, ki jo častijo sveti Trije kralji s svojim številnim spremstvom. Naredil jo je l. 1426 Štefan Lochner in je pravi vzor tistih poznogotskih slik, ki po svoji milini, poduhovljenem realizmu in čudoviti barvitosti pa nedosežni kompoziciji napravi na gledavca nepozaben vtis; pobožnega duha, ki prešinja te umetnine, pozneje ni nihče več dosegel. H kelmorajnski katedrali so se romarji iz slovenskih krajev odpravljali ponavadi vsakih sedem let in so se ob tej priliki ustavili tudi v Aachenu, ki so ga imenovali Cahen; v aachenski stolnici, v kateri je pokopan cesar Karol Veliki, so ljubljanski in kranjski meščani konec 15. stoletja ustanovili poseben oltar, posvečen slovanskima apostoloma sv. Cirilu in Metodu ter plačevali stalnega slovenskega duhovnika, da tam mašuje, pridiga in spoveduje slovenske romarje. Božja pot v Köln se je začela sredi 14. stoletja, ko je po vsej Evropi razsajala črna kuga. Od 17. stoletja dalje so Kelmorajn posečali skoraj samo slovenski romarji — tako zelo se jim je priljubil. Slovenska romanja so bila zelo dobro organizirana; v Kelmorajnu samem so on-

dotna gostišča za romarje naravnost očetovsko skrbela. Ta gostišča so bila pobožne ustanove bogatih meščanov in zato romarji niso imeli velikih stroškov. Romarji so imeli dolge romarske palice in so nosili roženvence okoli vratu. V stolnico so vstopili med pobožnim petjem s križi in banderi. Pa tudi godce so imeli s seboj in imeli tistih šest tednov, ki so jih prebili v mestu, tudi zabavo, na kateri so plesali domači slovenski ples, rajanje. Tudi poroke so obhajali in sicer po domači slovenski šegi, kar se je kelmorajnskimi meščanom posebno dopadlo.

Tisti časi — to naj na koncu opomnim — so bili globoko pobožni pa hkrati so ljudje bili odkrito veseli; šele s protestantizmom je prišla v življenje neka mrkost, zapetost in dvoličnost pa farizejstvo, ki je na zunaj pretirano strogo in nestrpno, s čimer pa dejanska miselnost in ravnanje ni v pravem skladu. Najgloblji vzrok, da se je pokazalo takrat v evropskem človeštvu tako notranje nesoglasje v toliki meri, ni znan. So pa res časi, ko se hkrati z globokimi političnimi in socialnimi preobratu človek sam v svojem npravstvenem bitju in duhovni podobi silno izpremeni; tak čas je tudi danes, ko stoji pred durmi nov svet.

KÖLN.

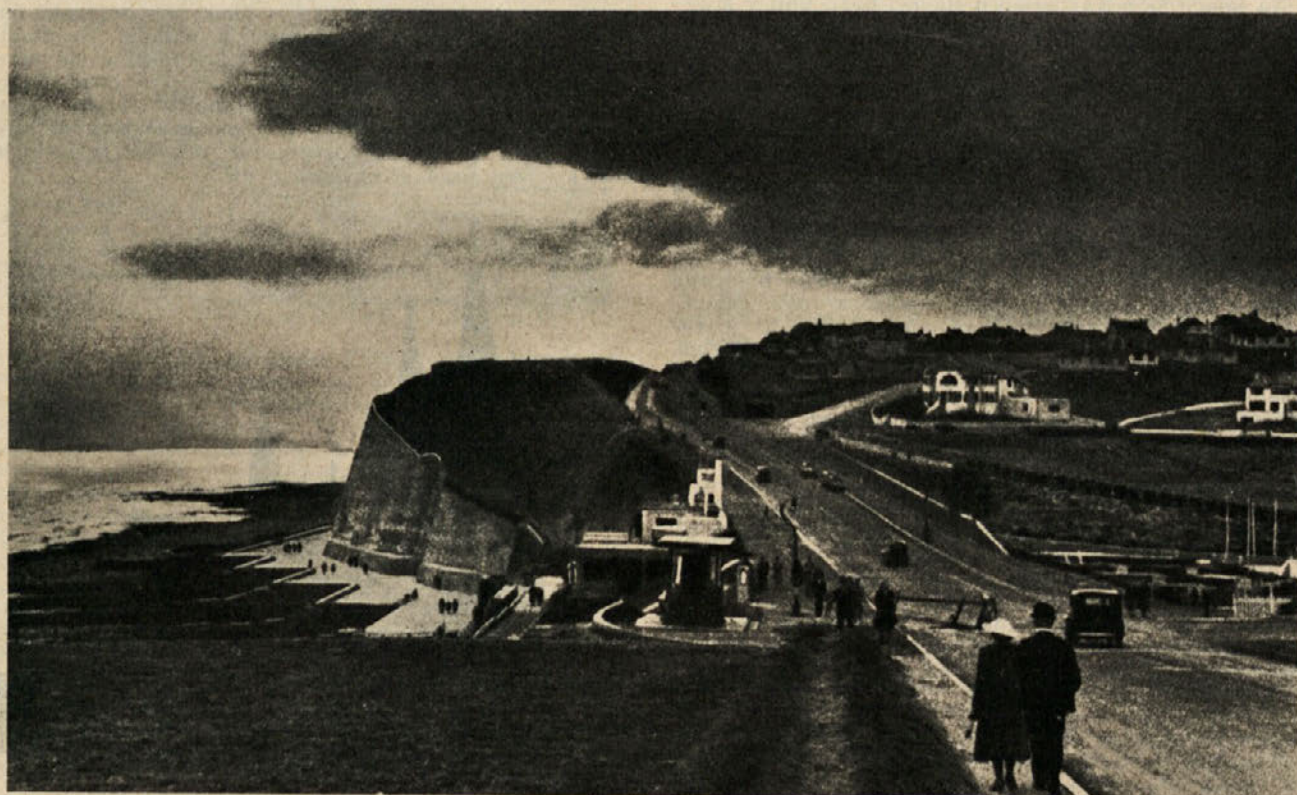

Zgoraj: Dvorni vlak, ki je odpeljal romunskega kralja v Španijo. Bivši dvorni minister Urdareanu se otepa častnikarjev na postaji v Milanu.

Desno: Vhod Bolgarov v osvobojeno Južno Dobrudžo.

Spodaj: Angleška obala pri Doveru, kjer je najboj izpostavljena morebitnemu nemškemu vdoru.

Tople bluze za zimski kostim

Danes prinašamo našim bralkam nekaj izrednih, a kljub temu zelo praktičnih bluz iz lahkega volnenega blaga ali jerseyja. Z eno izmed njih boste lahko osvežile vaš stari, že precej ponošeni kostim, od katerega se za zdaj še ne morete ločiti. Ali pa boste eno izmed teh bluz nosile za pisarno, solo ali tudi doma. Čisto gotovo boste odkrili pri vašem trgovcu kak ostanek (1 m in $\frac{1}{2}$ že zadostuje, če je blago široko 160 cm), ki ne bo predrag, ki vam bo pa vendar naredil veliko veselja. Barva bluze je lahko skladna s krilom, ali pa tudi nasprotna. K temnorjavemu, črnemu ali modremu krilu se bodo lepo podala vinskordeča, sivkastomodra, peščenorumena, rjastorjava bluz.

1. Preprosta bluza z dolgimi rokavi iz vinkordečega angora blaga. Edini okras sta dva okrogla, našita žepa in debelo prešit šiv, ki nakazuje obliko oplečnika in se nadaljuje ob strani prednjika do pasu. Bluza se zapenja spredaj.

2. Naš drugi model je zelo sličen prvemu, samo da ima koničast izrez, katerega krasi mehka žoržetasta rutica v kontrastni barvi.

3. Slivnatomodra dopoldanska bluza iz mehkega krepa. Dva urezana prsna žepka krasita prednjik.

4. Pričujoči model se lahko izdelal iz žameta ali svile, tako da ga lahko nosimo tudi za gledališče ali koncerte. Prednjik

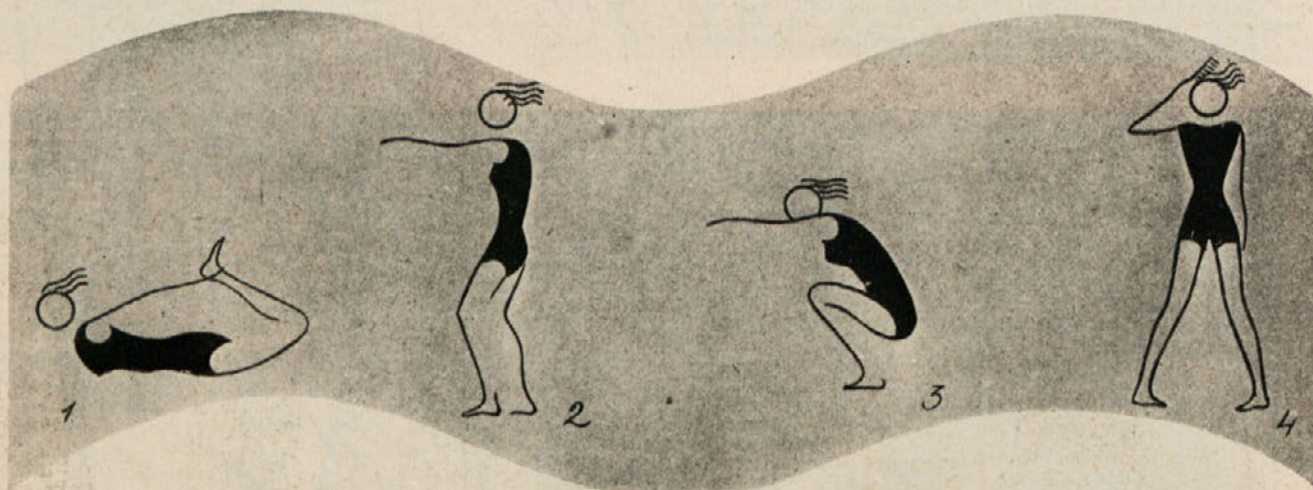
je bogato naguban in se zapenja visoko ob vratu z dvema steklenima gumboma.

5. Zelo preprosta bluza iz rjastordečega jerseyja, primerna zlasti za starejše dame. Prednjik krasijo 5 em široki naši iz istega materiala.

6. Klasično obliko bluze, ki je krojena po moški srajci, predstavlja naša šesta slika. Model je letos močno v modi in primeren za mlado in staro.

7. Zelo mladostna ciklamnordeča bluza iz volnenega klokeja. Prednjik ima dve globoki gubi, ki sta prišiti na oplečniku. Ljubka široka pentlja in trije kovinasti gumbi krasijo vratni izrez.

Futranja telovadba - vir zdravja in lepote

Ne recite, prosim:

»Saj to ni za mene, to naj delajo tiste, ki imajo 24 ur časa na dan.«

Tistih deset minut vsako jutro pač ne igra vloge in čisto gotovo sta le lenoba in lagodnost vzrok, da še niste začeli z jutranjo telovadbo. Ne jutri, ali šele prihodnji teden, takoj nocoj, preden ležete, začnite z vajami, ki jih morate delati redno vsak dan, če hočete doseči zaželjeni uspeh. Čisto zgrešeno je, če začnete danes, jutri se vam že ne ljubi več, nato se čez teden dni zopet spomnite in nadaljujete z vajami.

Takoj, ko se zbudite, se dobro pretegnite, nato skočite hitro iz postelje in odprite okno. Ko ste nekajkrat globoko vdihnili sveži zrak in si izčistili pljuča, začnite z vajami, katere delajte eno za drugo, vsako desetkrat. Zelo preproste so, ne bo se vam treba posebno mučiti, čeprav še nikoli v življenju niste telovadili.

Naslednje jutro vas bo najbrže vse bolelo. To je samo dobro znamenje! Nikar ne obupajte. Po nekaj dnevih vaje ne boste čutili najmanjše utrujenosti, nasprotno, vaša jutranja gimnastika se vam bo tako priljubila, da je ne boste mogli več prešati.

1. v a j a : V postelji ležite na trebuh in primite z desno roko desno nogo ter jo skušajte čim bolj približati hrbtu. Tako naredite tudi z levo nogo. Vajo je treba izvajati zelo počasi, drugače ne bo imela učinka.

2. in 3. v a j a : Pri tej vaji je pa že treba zapustiti toplo posteljo. Z enim skokom ste na tleh in pozor! Roke stegnite predse, kolena morajo biti čisto mehka. Počasi nihajte v kolenih in skušajte priti vedno nižje, do počepa in zopet nazaj. Vaja utrjuje mišice na nogah in je zelo koristna za smučarke.

4. v a j a : Razkoračna stoja! Stopala obrnite čim bolj navznoter in približajte kolena drugo k drugemu, nato jih zopet oddaljite. Roke pri tej vaji nimajo dosti opravka, vzemite glavnik in se med vajo česajte, prihranite zopet nekaj minut.

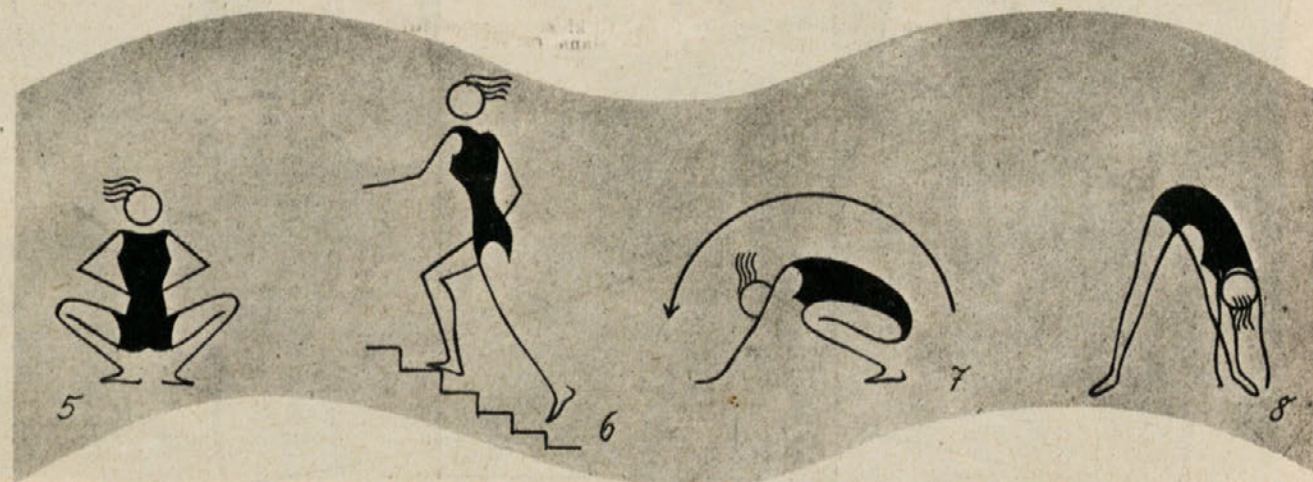
5. v a j a : Roke v bok! Stopala obrnite čim bolj navzven in delajte globoke počepe.

6. v a j a : Ta vaja je zelo koristna za lepo držo. Če vam je le mogoče, pojdite na stopnice (če stanujete v mestu, bo pač morala zadostovati hoja po sobi) in stopajte visoko zravnani po prstih ter lovite ravnotežje. Vzemite le vsako tretjo ali četrto stopnico. Če ste zelo spretni, denite lonček vode na glavo in skušajte priti do vrha, ne da bi ga prevrnili.

7. v a j a : Počep! Roke se dotikajo tal pred glavo. S hitrim sunkom stegnite noge, ne da bi pri tem boka količkaj premaknili in zopet nazaj v počep.

8. v a j a : Zopet razkoračna stoja! Delajte počasi predklone in skušajte se z rokami dotakniti izmenoma enkrat desne noge, enkrat leve (prstov!).

Če boste teh nekaj vaj izvajali res vestno, vsako jutro po deset minut, boste tekem nekaj tednov tako izvežbani, da se vam ne bo treba bati nobenega telesnega napora.

KAR JE ŽE DAVNO PREISKUŠENO JE GOTOVO DOBRO

Lepe popoldanske obleke

1. Zelo elegantna dvodelna popoldanska obleka iz vinsko-rdečega krepa. Krilo je plisirano in se razširja proti robu. Jopica je precej dolga ter se tesno prijemla bokov.

2. Preprosta obleka, primerna zlasti za deklice, iz slivnatomodrega volnenega blaga z rdečim pasom. Sivi krila so šivani navznoter, kar je letos posebno moderno.

3. Dvodelna popoldanska obleka iz črne svile. Krilo je ravno, jopico pa krasita dva zanimivo drapirana žepa.

4. Pričujoči model iz temnomodre mehke svile je primeren tudi za starejše dame. Krilo ima spredaj vstavljen zvončasto krojen del. Tri tenke svilene pentlje krasijo prednjik.

5. Ljubka obleka iz črnega zameta. Dva velika žepa, ki sta edini okras tega zelo preprostega modela, se odpirata navpično in sta prišta na pasu.

6. Obilno nagubana popoldanska obleka iz petrolejskomodne motne svile. Dva okrogla žepa poudarjata modno linijo razširjenih bokov.

7. Drobnji robčki krasijo zgornji del ohlapnega života in pas te zelo mladostne obleke. Zamišljajmo si jo v tirkiznozeleni ali slivnatomodri barvi.

KUHINJA IN GOSPODINJSTVO

Divji zajec — pečen z omako.

Mladega zajca razdelimo na primerne dele. Iz vratu, prs in drobvoja pripravim obaro. Z adjovimi žganci je to dobra in izdatna večerja. Ostale dele: hrbet, stegna in pleča pa prihranimo za pečenko. Mesu obrežemo najprej vse kožice, ga pretaknemo s prekajeno slanino in osolimo. Nato postavimo ponev s pečenko za četr ure v pečico. Medtem razbelimo na ognju masti in zajca s to vrelo mastjo polijemo ter ga pečemo eno uro. Nekaj te masti, ki je postala zaradi slanine zelo okusna, odlijemo v posebno kozico in naredimo v njej prežganje. Da je prežganje lepše barve, zarumenimo na masti najprej 1 žlico sladkorja, potem pa šele dodamo 3 žlice moke. Prežganje zalijemo z mrzlo vodo ali juho in ga pustimo, da prevre. Za izboljšanje okusa dodamo sok pol citrone, 1 žlico gorčice in 2 zajemalki kisle smetane. To omako polijemo po zajcu. Če se je medtem nateklo

od slanine preveč masti, jo moramo prej odliti, sicer bi bila omaka premastna. V omaki naj se zajec peče še kake četr ure, potem pa zelo vročega damo na mizo. Tudi posoda mora biti močno pregreta, ker se taka omaka zelo hitro shladi. K zajcu pripravim kruhove omoke, ocvrte krompirjeve svaljke ali pražen riž. Dober je tudi kompot iz brusnic.

Ce je zajec mlad, zadostuje, da je nekaj dni pred uporabo visel na hladnem. Meso starega zajca pa moramo nekaj dni mehčati v kvaši.

Kvaša: V 1½ litra vode kuhamo pol ure polovico rumene kolerabe, en rdeč koren, en peteršilj, pol zelene, pol čebule, en zob česnja, lavorjev list, vejico majarona, nekaj zrn popra, nekaj brinjevih jagod, timeza in limonove lupinice. Ko je kvaša kuhana, prilijemo še pol litra kisa. Ohlajeno kvašo polijemo po zajcu, ki smo ga naložili v porcelanasto v skledo. Kvaša ne sme biti slana. Če naj zajec čaka več dni, se mora kvaša medtem odliti in z zelenjavo vred prekuhati.

Zrezki iz gob (Jurčkov).

Ce je dobra gobova letina, pripravimo iz jurčkov slastne zrezke za brezmesne dneve. Jurčke očistimo in narežemo na tanke lističe, jih opermemo in poparimo ter ocedimo. Nato jih zrežemo na strožku za meso. Z njimi vred zmeljemo tudi dva kuhana krompirja. Zmes osolimo, popoprmo, dodamo malo peteršilja, majarona in eno malo jajce. Zmesi primešamo še malo drobtinic. Nato naredimo hlebčke, ki jih v drobtinicah povaljamo in v vroči masti spečemo. Zraven damo solato. Za šest zrezkov potrebujemo najmanj 1 kg jurčkov. Ko ni več jurčkov, jih lahko nadomestimo s sivkami, ki so tudi zelo okusne, le mlade in sveže morajo biti.

Vinski piškotki.

30 dkg moke (navadna pšenična) zdrobimo na deski z 10 dkg masla in 18 dkg zmletih orehov ter 10 dkg sladkorne moke. Primešamo malo tolcenega cimeta, pecilni prašek, nekaj zrn soli, eno jajce in osminko litra mleka. Testo naglo zgnemo in ga pustimo malo počivati. Nato ga zvaljamo ½ cm debelo in ga izrežemo na poljubne oblike. Iz ostankov svaljkamo rogljičke. Pomažemo jih z raztepenim jajcem, potresemo z debelo narezanimi orehi in spečemo v pečici. Paziti moramo, da se nam ne prismojijo, ker je v testu veliko orehov.

ROČNA DELA

Sportna pletena obleka.

Potrebujemo: 16 štrn rdečkastorjave volne znamke »Rokoko« (štrna 10 din), pletilke št. 4, pletilke št. 3, 6 rjavih usnjenih gumbov.

Vzorec: a) krilo, rokave in spodnje dele jopice pletemo takole: prva vrsta: 1 desna pentlja, 1 p. samo preložimo na drugo iglo, ko da bi hoteli plesti levo 1 desna p. itd. Druga in vse sode vrste: same leve, tretja vrsta kakor prva, samo obratno, t. j. prvo p. preložimo, drugo desno, tretjo preložimo itd. To se ponavlja.

b) Oplečnik, žepe in rob okoli vratu pletemo eno desno, eno levo itd.

Krilo: pletemo v dveh delih.

a) sprednji del: nasnujemo 120 p. z iglami št. 4. Pletemo 8 cm ravno, nato pričnemo snemati na vsaki strani, in sicer snamemo desetkrat po 1 p. na vsake 4 cm, pri 50 cm višine snamemo šestkrat po 1 p., pri 70 cm snamemo vse pentlje;

b) zadnji del: nasnujemo 140 p. in pletemo natančno tako ko prednjik.

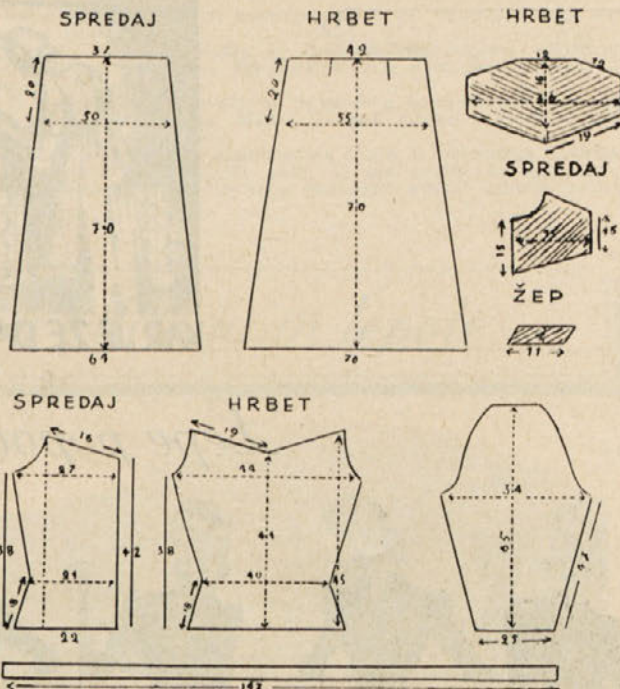
Jopica:

Hrbet: nasnujemo 120 p. s pletilkami št. 4. Pletemo vzorec 3 cm ravno, nato snamemo na obeh straneh petkrat po 1 p. na vsake 3 cm. Pri 18 cm višine začnemo širiti. Dodamo petkrat po 1 p. vsake 4 cm, tako da dosežemo 38 cm višine. Za rokavno odprtino snamemo na vsaki strani 4, 3, trikrat po 1 p. Pri 41 cm višine razdelimo pletenje v sredi in snamemo na vsaki strani petkrat po 8 p. Tako dobimo obliko oplečnika.

Prednik: nasnujemo 50 p. s pletilkami št. 4. Pletemo 7 cm ravno, nato snamemo na strani šiva trikrat po 1 p. vsake 3 cm. Pri 18 cm višine dodamo desetkrat po 1 p. vsake 2 cm. Pri 38 cm višine snamemo za rokavno odprtino 5 p. in trikrat po 3 p., trikrat po 1 p. Pri 42 cm snamemo petkrat po 8 p. Drugo polovico prednjika pletemo ko prvo.

Rokav: nasnujemo 45 p. s pletilkami št. 4 in dodajamo na vsaki strani petnajstkrat po 1 p. vsake 3 cm. Pri 40 cm snamemo za okrogline rokava 4 p., 2 p. in toliko časa po 1 p., da jih ostane 18.

Oplečnik: a) prednji del: nasnujemo 3 p. in pletemo eno desno, eno levo s pletilkami št. 3. Na obeh koncih pletilke dodajamo po

1 p. toliko časa, da meri stranica 15 cm. Na enem koncu pletilke (rokavna odprtina) začnemo s snemanjem, in sicer zopet po 1 p. vsako vrsto, na drugem koncu (vratni izrez) pa odpletemo 5 p., nato trikrat po 1 in dodajamo potem po 1 p. do konca. Ko meri stranica pri rokavu 15 cm, odpletemo s te strani vsako vrsto po 2 p., dokler ne ostane nič več.

Prav tako naredimo drugo polovico oplečnika.

b) Hrbtni del oplečnika: Pletemo dva podobna dela ko za prednjik, samo da ne snemamo za vratni izrez in ju nato v sredi sešijemo skupaj. Glede mere pogledj sliko, kjer pomenijo številke centimetre.

Žep: nasnujemo 20 p. s pletilkami št. 3 in pletemo 1 desno, 1 levo. Na eni strani snamemo, na drugi pa dodajamo na vsako vrsto po 1 p. Pletemo 4 cm visoko, snamemo in obkvačkamo ves žep z eno vrsto gostih pentelj.

Rob: nasnujemo 12 p. s pletilkami št. 3, pletemo 1 desno, 1 levo 147 cm. Posamezne dele obleke na narobni strani z vlačno krpo polikamo. Stranske šive krila sešijemo na stroj (dobro je, da prej pomerimo, da lahko natančno določimo širino v pasu in na bokih!). V pasu všíjemo močan, 3 cm širok trak, krilo se zapenja na levem stranskem šivu. Spodnji rob obkvačkamo z eno vrsto gostih pentelj. Na sliki je razvidno, kako sešijemo posamezne dele jopice. Rob, ki teče okoli vratu in po sredi prednjika, je na prednjik prišit in podložen s 3 cm debelim rips trakom. Gumbnice so vrezane podolgem in na gosto obšite. Rokava sta na vrhu malo nabrana in podložena z blazinicami iz vate, kar malo razširi in poudari rame.

DESET DOBRIH NASVETOV GOSPODINJI

1. Moderni barvasti dežniki iz povoščene svile niso posebno trpežni. Če se vam je dežnik že čisto raztrgal, ga lahko daste na novo prevleči, iz povoščene svile pa si sešijete sami toaletne vrečice za milo, zobno krtačico, glavnik in drugo.

2. Vode, v kateri so se kuhali rezanci ali riž, nikar ne zlijte proč! Dolijte ponovno toliko sveže vode in dobili boste izvrstno raztopino za škrobljenje perila.

3. Poizkusite kdaj napraviti solato na angleški način! Dve trdo kuhani jajci zmečkamo, dodamo eno kavno žličko gorčice in veliko žličko kisa. Dobro premešamo, dodamo 4 žlice sladke smetane, nakar vse skupaj tolčemo. — Sedaj ko se je olje tako podražilo, bo prišel recept marsikomu prav.

4. Steklenice, v katerih je bilo olje, se zelo težko očistijo. Zmes pepela in hrastovega žaganja denemo v toplo vodo in steklenice bomo z lahkoto pomili.

5. Ali veste kako polnimo stekleničice z zelo ozkimi vratom, za katere je vsak lijak preširok? Vzamemo polovico jajčne lupine, katero smo v sredi preluknjali in tekočina bo tekla le po čisto drobnih kapljicah.

6. Redkvice, ki so že malo uvele, namočimo v vodo, kateri smo dodali malo kisa. V nekaj minutah postanejo zopet sveže in krhke.

7. Nogavice bodo bolj trpežne, če jih še nove namočimo v naslednjo tekočino: na kozarec vode vzamemo eno žličko kisa in dve kocki sladkorja. Neožete nogavice obesimo v senco, da se posuše.

8. Toaletno milo po uporabi splahnemo in ga za trenutek stisnemo v brisačo, da se posuši. Nato ga položimo na suho. Tako se milo ne topi in se ne porabi tako naglo.

9. Jabolčni zavitek se ne bo lomil in drobil, če vročega, ko smo ga vzeli iz pečice, pokrijemo za četrt ure s papirjem in prtičem. Skorja se omehča in se bo dala lepo narezati.

10. Srbska solata je veliko bolj okusna, če jo napravimo več nekaj ur pred obedom, da se paradižniki napojijo z začimbami in se paprika v omaki zmečča.

DICKENS in njegovih romanih

Doba vladanja angleške kraljice Viktorije, 1837 do 1901, zavzema tudi v zgodovini angleške književnosti prav posebno mesto. Devetnajsto stoletje je prineslo novih idej in nastrojev na vsa področja in začelo izoblikovati nov tip človeka in družbe. Prirodne znanosti so doživele svoj veliki razmah in v slavo svojega zmaterializiranega gledanja opojile ne le politično in socialno pojmovanje, temveč tudi celotno življenjsko naziranje o svetu. Spremenila se je prav tako literarna smer. Romantizem, ki sta mu prednjačila Walter Scott

sebnih šol. Pastorji so mu njegove romane brali s prižnice vernikom in škof mu je ob pogrebu govoril: Njegove knjige smete dati vsakemu otroku v roke.

Če sta čas in razmere, v katerih je živel in pisal, že daleč za nami, to pri čitateljih prav nič ne zmanjša priljubljenosti njegovih del. Tistega čara optimizma in sončnih odbleskov, ki jo v sebi skriva vsaka stran njegovih knjig. Navzlic mračnim globinam življenja, ki jih slika. In morda prav zato. Saj odkriva toliko plemenitosti v svojih nepomembnih malih ljudeh, kateri mu dajo snov za romane. To so skromni meščani, obrtniki, delavci, ubožci. Vsi ti, tlačeni in zatirani od »višjih« slojev vendar nosijo v sebi skrito tiho srečo, zato ker so dobri. In kdor je dober, ne more biti nikoli nesrečen, pravi Dickens.

Svojo veliko umetnost postavlja v službo vzvišenemu namenu. Hoče biti čuvar morale in učitelj naroda. Zaradi tega pa njegovo delo ni prav nič tendenčno, kakor ni tendenčno nič, kar služi dvigu in obogatitvi večno revnih človeških duš in src. Postal je resnično narodni pripovednik, kakršni so bili nekoč stari rapsodi, svečeni umetnosti. S svojim prijetnim in izvrstnim humorjem je odkrival vse tiste pomanjkljivosti, ki jih je bila prav takrat angleška družba prepolna, vso njeno sla-

v romanu in »Lucifer 19. stol.« lord Byron v poeziji, se je umaknil čistemu realizmu. Sanjavi Shelly je le še v zatišju salonov imel svoje občudovalce. Politična borba, ki je bila vzcvela iz krvave francoske revolucije, dobiva značaj nekrvavih političnih trenj, ki odsevajo tudi v poeziji tistega časa. Na knjižnem trgu se pojavi družbeni roman, s katerim je pričela grofica Blessington, nadaljeval Bulver (Zadnji dnevi Pompejev) in kateremu sta svoj veliki del doprinesla tudi dva najmočnejša angleška pisatelja preteklega dobe: Dickens in Thackeray.

Dickens je brez dvoma največji klasik angleški in najsvetlejša literarna zvezda zlate Viktorijanske dobe, dobe, v kateri je zavzemal roman, kot ogledalo sodobne kulture, isto vrednost kakor drama za Shakespearov čas. Njegova dela niso imela le ogromen uspeh pri bralcih, temveč so globoko posegla prav v osrčje razrvanega javnega življenja v angleški družbi. Morda se nam kar čudno sliši resnično dejstvo, da je Dickens s svojim Bleakhouseom pomagal preosnovati angleški pravni red, prav kakor je njegov Nickleby povzročil reformo za-

bost; predvsem pa silno bedo, ki je mučila nižje sloje. Zato je tudi pripomogel k socialnim reformam, ki smo jih gori omenili, pri čemer se spomnimo podobne vloge Turgenjeva v Rusiji.

Dickens je znal »udariti na pravo struno«. Ni toliko bičal in grajal. Obrnil se je raje na čustvenost ljudi, znal je povedati tisto, kar se dotakne vsakega srca, da mu vzdrami sočutje in ljubezen do trpečih, do vseh, ki so »ponižani in razžaljeni«. Odkrivati v ljudeh človečnost, da bo kakor luč zasijala v mrakove in nižine,

povedati vsem... da je nazadnje prav ljubezen in resnica močnejša od vsega zla in vse nesreče v svetu (David Copperfield), to je smatral z svojo književno in človeško nalogo, katero je v tako obilni meri izpolnil. Znani kritik Van Thye gem piše o njem: Humor mu je izvrsten in komika prirodna. On je odličan slikar nepozabnih grotesknih, odvrtnih in pretresljivih postav, prav kakor mehkih in nežnih. Dickens ne slika zato, ker želi, da slika; plemenito srce mu je vedno pri-

pravljeno, da se omehča ali pa tudi revoltira. Bil je eden prvih v Evropi, ki je uporabil roman za vstajo proti zloupotrebam in izkoriščanju, proti škandalom v družini, vzgoji in pravosodju. Uspeh mu je bil v vsem svetu ogromen. Ob njegovih romanih se razjokajo, vzdrhte in nasmejejo mladi in stari, preproste duše in elita...

Njegova pot do slave pa je bila težka, preko vseh tistih zaprek, ki jih zna tako bogato opisati. Rodil se je Dickens leta 1823 v Landportu. Siromašna rodbina se je kmalu preselila v London, kjer so ji očeta zaradi dolgov zaprli. Tako je mladi Charles navsezgodaj bil deležen blagodatni revščine in, ko je malo dorastel, tudi borbe za kruh. Izprva si ga je služil v neki tovarni za liščila. S pomočjo tete se mu je pa le posrečilo priti v šolo, kjer je ostal dve leti, nakar ga je sprejel v službo neki advokat kot pisarja. Tu pa pride njegov pisateljski talent kmalu na dan. Postal je sotrudnik raznih časopisov in postal v književnosti znano ime. Najpoprej s svojo knjigo Londonske črtice, izdane pod psevdonimom Boz. Sledil je humorističen roman Pikvikovci, nato Oliver Twist in Nickolas Nickleby. Če v Pikvikovcih opisuje angleški »club«, to je aristokrate, pa nam v Oliverju slika bedo in skrbi londonskega nižjega življa. Leta 1842 je potoval v Ameriko in je tamošnje razmere obsodil v romanu Martin Chuzzlewi. V letih 1843 do 1847 je napisal svoje krasne Božične pripovedke. Sledili so veliki romani, najzrelejša dela njegove stvariteljne sile: Dombey in sin, David Copperfield, Bleakhouse, Little Dorrit, Hard Times (Težki časi). Na starost je pričel izdajati nekaj časopisov in javno brati svoja dela, s katerimi je poslušalce ganil do solz. Umril je leta 1870 na svojem posestvu Gadshill v grofiji Kent.

Med nami je Dickensovo ime dobro poznano. Ze pred vojno smo dobili v prevodu Izidorja Cankarja in v založbi Katoliške knjigarne njegov roman francoske re-

volucije Povest o dveh mestih. Po vojni so sledili prevodi Pikvikovci, Oliver Twist in Božične pripovedke. Zadnji prevod je izšel v nedavnem času. To je David Copperfield, roman v treh delih, ki ga je v zbirki Leposlovna knjižnica izdala založba Jugoslovanska knjigarna, v mojstrskem prevodu našega največjega prevajalca, pesnika Otona Zupančiča, in z izvirnimi slikami.

David Copperfield je najpomembnejše Dickensovo delo. Tudi sam ga je imel najraje (prevajalec Zupančič se je izrazil, da je med številnimi prevodi ta njegova največja ljubezen). Nobena Dickensova knjiga ne pokaže toliko sile in življenja. David Copperfield je na neki način avtobiografija, kakor n. pr. Goethejev Dichtung und Wahrheit. V Davidovo osebo je Dickens položil zgodbe svojih najmlajših in kasnejših let. David Copperfield je bil sin vdove, ki se je drugič poročila. V nekem šolskem zavodu se spozna s Steerforthom, fantom »byronskega karakterja«, kar je nanj imelo močan vpliv. Ko mu mati umrje, se o čim več brigati za njega, ter ga pošlje v neko vinsko trgovino, kjer mora umivati steklenice. Od tu pa zbeži v Dover k teti, ki ga pošlje v Canterbury v šolo. V »senci starodavne canterburyske katedrale« fant doraste, postane odvetnik, časnikar in pisatelj in kar naprej in naprej se nizajo zgodbe njegovega življenja vse do tihega, zadnjega doma na pokopališču. Ti prizori, ki se tragični, pretresujoči, humoristični in nežni prepletajo v romanu kot dragocena tkanina, zapustijo v bralcu nikoli več po-

zabljen vtis. Odkrijejo mu svet lep, mračen, preprosto skromen, obenem pa veličastveno človeški in ves naš. Roman je ko odsev tistega svetlega sonca, ki iz vsake duše lahko posije in preobraza družbo in svet.

Naslednji roman, ki ga bomo dobili v slovenskem prevodu od Dickens, je prelepa zgodba Male Dorrit, ki se je marsikomu, že ko jo je v filmu gledal, nepozabno vtisnila v misel. Izdala jo bo prav tako Jugoslovanska knjigarna v zbirki Naša knjiga.

Pogled v zgodovinsko ljubljansko stolnico ob desetletnici škofovanja dr. Gregorja Rožmana

Privid bodočnosti.....

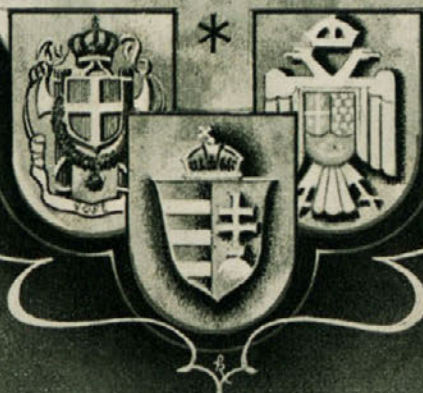
Mesto bodočnosti, v letu 2000., kakor ga kažejo na svetovni razstavi v New-Yorku. Kdo ve, če bo človeštvo doseglo te čudovite, srečne cilje...

..... Resničnost sedanjosti

... če bo vse svoje sile uporabljal
za uničevanje, kakor ga ponazarja ta slika o letalskih napadih na London

V DEBREZENU NA MADŽAR-
SKEM SE JE AVGUSTA VRŠILA
UMETN. FOTO RAZSTAVA
TREH NARODOV: MADŽAR-
SKE • ITALIJE IN JUGOSLAVIJE
VSAKA TEH JE RAZSTAVILA
STO SLIK • PREDSEDNIK
FOTO-KLUBA F. AZMANN
JE IZDAL SPOMIN. PLAKETO
KI JO DOBI VSAK RAZSTAV
LJALEC • RAZSTAVA BO IZ
DEBREZENA PRENEŠENA V
VSA VEČJA MADŽAR. ME-
STA • PRINAŠAMO TRI JUGO-
SLOV. SLIKE S TE RAZSTAVE

PETER KOCJANČIČ
NEVIHTA

AUGUST FRAJTIČ
NAŠ VSAKDANJI KRUH

JANKO BRANC
TEŽAK

Odkod so pa naše domače živali?

Stefan Plut

»Človek je gospodar na zemlji. Ali kako težavno — da ne rečemo, skoraj nemogoče — bi bilo njegovo gošpstvo brez zvestih in močnih pomagačev! Ti pomagači so domače živali. In ravno v tem je pokazal človek svoje največje gošpstvo, da si je med neizmerno množico vedel odbrati najboljše tovariše, da jih je znal ukrotiti in sebi privaditi.« Tako pravi Erjavc v svoji sloviti knjigi *Domače in tuje živali* (1868—1873).

Domače imenujemo tiste živali, ki so za človeka koristne in uporabne, ki se pod njegovim vplivom redno množijo in ki jih človek ne samo redi, marveč tudi goji, t. j. izbira izmed potomk one, ki se najdalje plode, da se na njih posebno razvije ali »vzgoji« ta ali ona, za človeka pomembna lastnost. Po tem pojasnilu so domače samo te-le živali: govedo, sanga, zebu, jak, bivol; ovca, koza; severni jelen; oba velbloda, lama, alpako; osel, konj; prašič; pes, mačka; kunec — gos, raca; kokoš, fazan, pegat, puran; golob; noj — čebela; murvin in drugi svilni prelci. Kdaj so bile te živali udomačene, je težko reči; pri večini — najvažnejših — se je to zgodilo že v predzgodovinski dobi.

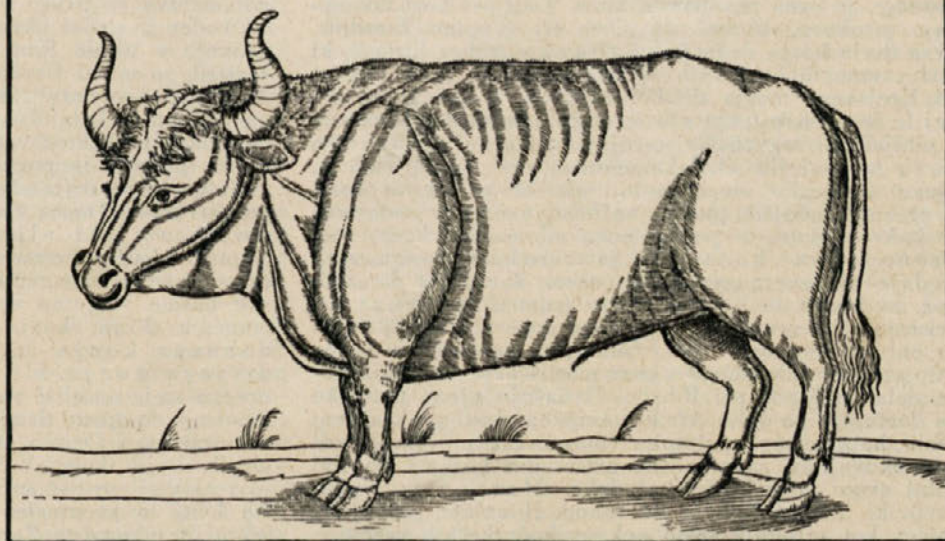
Nekateri znanstveniki menijo, da je velik del današnjih domačih živali prvotno imel svoj pomen le v verstvu oziroma bogoslužju kot svete ali pa kot žrtvene živali, ki so morale biti vselej pri rokah. Šele pozneje, ko je človek v polni meri spoznal koristi, ki jih je imel ali bi jih mogel imeti od teh živali, saj je njih reja in gojitev nadaljevala in posplošila. Tako naj bi govedo postalo domača žival, druge živali pa naj bi bile ukročene in udomačene po njegovem zgledu. Drugi znanstveniki pa vidijo glavni povod za udomačitev živali v gospodarskih razlogih, čemur v prilog govori dejstvo, da so bile enake ali sorodne živalske vrste udomačene — in to neodvisno med seboj — v različnih zemeljskih predelih. Pa naj bo že kakor koli, gotovo je, da je udomačitev prvih živali za napredek človeštva nekaj silno pomembnega in priča o veliki vztrajnosti, potrpežljivosti in razumnosti takratnega človeka, kajti dosežene izpremembe so velikanske.

Govedo je zelo stara predzgodovinska domača žival, o čemer pričajo številni kostni ostanki iz najrazličnejših

najdišč. Večina strokovnjakov meni, da je edini zarodnik vseh današnjih govejih pasem — neposredno ali posredno — v začetku 17. stol. izumrla tur. Tura ne smemo zamenjati z drugo, še sedaj v nekaterih ogradah in živalskih vrtovih živečo živaljo iz govejega rodu, z zobrom (bizonom). Na to pomoto je opozoril že Sigismund Herberstein v svoji l. 1549 izišli knjigi *Reum moscovitarum commentarii*, kjer je priobčil turovo in zobrovo sliko in nad vsako zapisal primerno poučilo, opozarjajoče na takratno — in deloma še današnjo — zoološko zmoto. Turova slika iz te knjige je še posebno dragocena, ker je ena izmed redkih, ki so se ohranile od te izumrle živali. Tur, po svoji naravi manj divji ko zober, je bil v davnini razširjen po vsej Evropi, Prednji in Srednji Aziji in severni Afriki; zelo verjetno je, sodeč po razlikah v risanju tura, da je bilo to govedo zelo izpremenljivo in da je živelo v mnogih krajevnih zvrsteh. Kje je človek najprej tura udomačil, ne vemo. Bržkone se je to zgodilo na več krajih in vsekakor v Aziji (Mezopotamija), morda tudi v Afriki (Egipt); iz starih evropskih naselišč namreč ostankov udomačenega tura ne poznamo, pač pa — iz mladokamene dobe — mnogo ostankov nekaterih podvrst prvotnega domačega goveda, ki pa so vsi neposredno od tura izvirajoči potomci (zarojenci). Nekateri današnje pasme (špansko borbeno govedo, angleško park-govedo, buša) kažejo vse polno prvotnih znamenj.

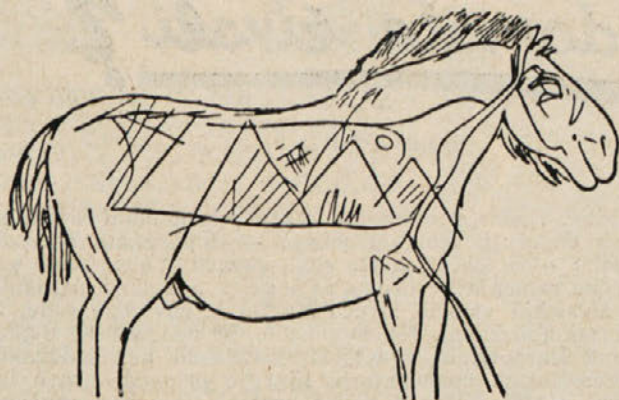
Važni domači živali sta afriško grbavo govedo sanga in azijski zebu; bržkone sta zelo blizka sorodnika, ker spadata oba v skupino tako imenovanih stepskih pasem, ki jim je zarodnik tur ali kako neposredno od njega izvirajoče govedo. Obe govedi sta močno razširjeni, zelo izpremenljivi in zato cepljeni v mnogo pasem. — Jak je ne preveč zanesljiva domača žival napol pastirskih plemen, bivajočih visoko na tibetskih planotah (4000—6000 m), ki jim daje vse, kar nam naše govedo, vrhu tega pa služi še kot tovorna in jezdna žival. — Bivol (arni), ki je v ledeni dobi živel tudi v Evropi, biva sedaj v toplih, močvirnih predelih jugovzhodne Azije in je zarodnik domačega bivola, ki ga goje tudi v Evropi (n. pr. v Južni Srbiji). Ta je divjemu zelo

VRVS SVM, POLONIS TVR, GERMANIS AVROX:
IGNARI BISONTIS NOMEN DEDERANT.

Herbersteinova slika tura z nadpisom: *Urus sem* (po latinsko), po poljsko tur, po nemško Auerochs; nevedneži me imenujejo zobra.

Herberstein je naš rojak, rojen l. 1486 v Vipavi. »Kljub svojemu visokemu položaju v dvorni službi je do zadnjega spoštoval svoj materinski jezik, ki mu je mnogo koristil na njegovih potovanjih po Rusiji in Turčiji in ki se ga v svojih spisih večkrat hvaležno spominja. V mladih letih je moral prestati mnogo ponižanja zaradi slovenske govorice, *dannocht hat mich niembt von der Sprach abtreiben mugen, des mir hernach in vill sachen genutzt hat.*« (Po P. Grošlju — *Proteus* s. 121, 1939.)

Stare umetnine razkrivajo zgodovino domačih živali. Levo: V skalo vdolbena slika težkega zahodnoevropskega ledenodobnega konja iz votline Combarelles (juž. Francija). — Desno: Starosirski relief, ki kaže lov na divje lakkonoge tarpane.

podoben, kar ni nič čudnega, saj ga ponekod v Indiji sproti iz ujetih divjih udomačujejo.

Pasme domače ovce izvirajo iz najmanj štirih skupin divjih zarodnic. Od Male Azije do Perzije živi azijski muflon (*ovis orientalis*), ki iz njega izhaja barska ovca (*o. aries palustris*); znana je — po svojih kostnih ostankih — iz najspodnejših plasti danskih »affaltsynger«, t. j. smetišč mladokamenih prebivalcev Danske in iz mostiščarskih zgradb v Švici. Potomke barske ovce žive danes le še redkokje. Druga divja ovca je evropski muflon (*o. musimon*). V ledeni dobi je živel tudi v Srednji Evropi, danes le še na Korsiki in Sardiniji. Od njega brčkone izvira — neposredno ali po križanju z barsko ovco — bakrenodobna ovca (*o. aries Studeri*); tako se imenuje, ker se je pojavila konec mladokamene dobe, ko je človek spoznal in rabil baker. Zarojenke njene so severnoevropske kratkorepe ovce. Stepska ovca (*o. vignei*) iz Prednje Azije in njeni podvrsti arkal s transkaspjskih step in krožnorožna ovca iz Beludžistana so domnevne zarodnice dobršnega dela ovčjih pasem, afriških dolgonogih ter evropskih in azijskih dolgorepih. Med dolgorepe spadajo še astrahanka, ki dobavlja človeški ničemurnosti »astrahanc«, karakul, čigar jančje kože se predelujejo v »perzijance« in merinovka, ki daje mehko, tanko, kodrasto volno. Argali (*o. ammon*), doma po gorovjih Srednje Azije tja do vzhodnosibirskih obal, pa utegne biti zarodnik tako imenovanih tolstozguzih ovac Azije.

Koza je starejša domača žival ko ovca; v starih mostiščih ovčjih ostankov ni ali pa so redkejši od kozjih. Šele ko se je človek naučil redno dobivati od ovce volno, ki so jo prvotno — celo do Plinijevih časov (1. stol. po Kr.) — kar pulili in je striženje prišlo v rabo šele pozneje, je ovca izpodrinila kozo. Tudi pri kozi domnevajo strokovnjaki več, in sicer tri skupine zarodnic. Prva divja kozja vrsta je bezoarika (*capra hircus*), ki živi v mnogih krajevnih zvrsteh po gorah (nad 1500 m) od Egejskega morja do Beludžistana, v Evropi pa sedaj le še na Kreti. On nje izvirajo domače kozje pasme s sabljastimi rogovi. Najstarejša med njimi je barska koza iz zgodnjih mladokamenih mostišč; je že izumrla, njene zarojenke utegnejo biti afriške pritlikave koze. V zgornjih mlajših plasteh »affaltsynger«, pripadajočih že bakreni dobi, se pojavi nova udomačena koza, bakrenodobna koza, ki je zarodnica posameznih srednje- in severnoevropskih pasem. Zarodnica domačih koz, ki imajo zavite rogove, je izumrla prakoza (*c. prisca*); njeni ostanki niso posebno pogosti, najbolj znani so oni od Złoczowa (vzh. Galicija). Neposredne njene zarojenke so bile domače koze mostiščarjev mladokamene dobe iz Ripca pri Bihaću. Današnje njene potomke pa domujejo po delih Afrike, Azije in zlasti po kraškem svetu balkanskega polotoka (Bosna, Srbija). Dve, tudi nestrokovnjaku znani pasmi zvitrogih koz sta po fini volni znani angorka in kašmirka. Markur (*c. Falconeri*), ki živi od Buhare do zahod. Himalaje, prihaja v poštev kot zarodnik samo nekaterih čerkeških pasem.

Prekoristne so živali iz velblodjega sorodstva. Predvsem sta to obe kameli, enogrba ali dromedar, ki živi v Arabiji (domnevno njegova pradomovina) in dvo-grba, ki prebiva v Srednji Aziji. Tu žive še danes njene divje zarodnice. Skupaj pa živita oba velbloda v pokrajinah, ki leže med obema razširjenostima predeloma, v Siriji, Mali Aziji, Mezopotamiji in zah. Perziji; sem, zlasti v rodovito nižavje, ki ga namakata Evfrat in Tigris, sta prišla z ljudstvi, ki jih je mamilo bogastvo te pokrajine in ki so prihajala od severovzhoda oziroma jugozahoda. Ker ne poznamo niti divje, niti izumrle zarodnice enogrbe kamele, domnevajo znanstveniki, da je obema zarodnica skupna, in sicer divja dvo-grba. Obe živali odlično prenašata suhoto; zato so ju danes razširili po vseh suhih predelih (v Sev. Ameriki, južni Afriki, Avstraliji; tudi v Evropi ju goje, n. pr. ponekod na Balkanu; tako jih je imela tudi srbska vojska na solunski fronti). — Manjši zastopniki velblodjega sorodstva z južnoameriških andskih visokih planot sta prav tako v vsakem oziru koristni lama in manjši alpako. Pernansko izročilo pravi, da sega njuna udomačitev v najzgodnejšo dobo človekovega bivanja na zemlji. Obema je zarodnik guanako, ki živi v vseh Andih gori do ločnice večnega snega.

Kar je nam govedo, Arabcu velblod, Indijancu lama, to in še več je severnjakom v Evropi in Aziji severni jelen. Kdaj in kje je bil najprej udomačen, ne vemo. Od divjega se razlikuje le v nekoliko slabotnejši postavi, šibkejšem rogovju in barvi dlake. Posebna krajevna pasma je severnoameriški karibu, ki pa ni udomačen in je tamkajšnjim Indijancem lovna žival.

Domači osel je potomec nubijskega, ki živi v najbolj negostoljubnih krajih, vročih in suhih, peščenih in kamnitih, s skromnim, trdim in bodečim rastlinjem. Do udomačitve je prišlo v sev. vzh. Afriki (dezele Gala), od koder je prišel okrog l. 4000 pr. Kr. najprej v Egipt, pozneje v ostalo Sredozemlje; v novejšem času se je razširil po ostali Evropi in Afriki, pa tudi Ameriki in Avstraliji. — Prav tako uporabna je mula (križanka med oslom in kobilom), ker ima vse vrline svojih staršev: od osla zanesljivost v hoji, skromnost in vztrajnost, od kobile pa moč in pogum.

Rodoslovje domačega konja je kaj trd oreh za znanstvenike. Danes živi samo en divji konj, tako imenovani azijski ali Przewalskijev divji konj (*Equus caballus Przewalskii*). Zadnji izumirajoči ostanki se pode še v Džungarskih stepah. Od njega naše konjske pasme verjetno ne izvirajo, pač pa od dveh vrst izumrlih divjih konj, od Nehringovega ledenodobnega konja (*e. c. fossilis*) in od evropskega divjega konja ali tarpana (*e. c. gmelini*). Kosti prvega so iz naselišč starokamene dobe znane v tolikšni množini, da kosti drugih živali v primeri z njegovimi kar izginjajo. Očitno gre tu za kostne ostanke na lovu ubitih divjih konj. V bakreni, zlasti pa bronasti dobi, so v okolici mostišč spet pogostejši kostni ostanke manjših konj in preproste uzde, znamenje, da je bil konj takrat že udomačen. Zarodnik teh predzgodovinskih konj,

Morda bi se dale tudi te pošasti — morski psi — narediti za domače živali. V nekem kalifornijskem akvariju to poskušajo — s precejšnjim uspehom, kakor vidimo...

deloma majhnih (starogermanski), deloma zastavnejših (alpski) in iz njih zarojenih sedanjih zahodnoevropskih, mrzlokrvnih, težkih, počasnejših, koščenih in debeloglavih pasem pa ni izumrl. Marsikje v Evropi je živel — če ne gre tu le za podivjanega konja — do 16. stol. — Za zarodnika vzhodnih lahkih, hitrih pasem z majhno glavo in drobnimi kostmi pa se vedno bolj smatra tarpan (in njegove morebitne krajevne zvrsti) iz vzh. Evrope in Prednje Azije. Od zgodnjegodovinskih pasem so tega rodu asirski, babilonski in staroegiptovski konji, od katerih izvirajo arabski. Na tarpna kot zarodnika kažejo tudi, sodeč po skulpturah na frizu Partenona, starogrški konji. Tarpan je izumrl še pozneje kot zahodnoevropski divji konj. Zadnji primerek je bil ubit l. 1879 v južnoruski stepi Veliki Aigamanski pod.

Ena izmed prvih domačih živali je bil prašič; ker je zelo plodovit, sorazmerno hitro raste in se da dobro spitati, je bil že od nekdaj najboljši dobavitelj mesa in masti. Njegove kosti ne manjkajo v nobenem večjem starodavnem naselišču. Zarodnik vseh evropskih in zahodnoazijskih prapasem in iz teh izvirajočih današnjih pasem je divji veper. Iz sev. Evrope je znan pritlikavi prašič (*sus scrofa nanus*), udomačen v mladokamni dobi. — Iz mostišč v Alpah (Švica) in južno od Alp (Slovenija, Bosna) poznamo barskega prašiča (*sus palustris*). — Tretja, iz mladokamene dobe živeča pasma nekam dolgega imena divjemu vepru podobni domači prašič se je do danes razcepila v mnogo pasem. Posebno domestikacijsko središče utegne biti maloazijsko-mezopotamsko, prav gotovo pa ima svoje prašičje pasme vzh. Azija; razvile so se iz tamkajšnjega progastega prašiča (*sus leucomystax continentalis*) in imajo svoj pomen tudi za evropsko prašičerejo, ker so dale po križanju z nekaterimi našimi važne nove pasme (jorkširec).

Najstarejša domača žival je brez dvoma pes. V starokamnih naseliščih njegovih kostnih ostankov še ni, pojavijo pa se v naseliščih iz dobe na prehodu med staro in mlado kameno dobo (n. pr. v tako imen. kjökkenmøddinger, kar so kupi »kuhinjskih« odpadkov obalnih praprebivalcev Danske). Toda šele v zreli mladokamni dobi, zlasti ko se je človek »preselil« iz jam in votlin v stavbe na kolen in postal živinorejec in poljedelec, je postal tudi pes polnovredna domača žival, saj je šele tedaj mogel nuditi človeku vse one koristi, ki jih ta

danes pri njem izkorišča. Kot zarodnika domačega psa prihajata v poštev šakal, ki je v ledeni dobi bival v sred. Evropi skupaj z nekaterimi drugimi vrstami manjših zastopnikov pasjega rodu, in volk. Do njune udomačitve je gotovo prišlo na več mestih. Od šakala najbrž izvira barski špicelj (*canis familiaris palustris*), ki je bil sredi mladokamene dobe razširjen po vsej Evropi, proti koncu te dobe celo v več pasmah. Danes je izumrl, njegovo potomstvo pa se je zelo razširilo; baje sega celo na tihooceanske otoke. Neprimerno več je pasjih pasem, ki jim je zarodnik volk in ki so znane deloma že iz mladokamene dobe, deloma pa iz bakrene in bronzaste. — Svoje pse so že imeli, ko jih je odkril Cook, otoki Južnega morja in Nova Zelandija; v Avstraliji je bil že davno prej, predno je nanjo stopila belčeva noga, pes dingo, ki so ga očitno dobili praprebivalci Avstralije od sosedov, a je pozneje podivjal. Tudi Amerika ima lastne pse, ukročene iz šakaljih lisic (*maikong*) in raznih vrst volkov, od katerih izhaja pes starih Inkov.

Domača mačka izvira od nubijske, ki živi v mnogih krajevnih zvrsteh po obsežnih delih Afrike in je lahko ukrotljiva in udomačljiva; črnci iz plemena Njam-Njam si jo še sedaj kar sproti ukročujejo; privežejo jo v bližini svojih koč na kol, jo tako nekaj dni puste in jo s tem pripravijo do tega, da potem stalno ostane v bližini njihovih bivališč, kjer vneto lovi miši. Ostanki nubijske mačke kot boginji Bast svete živali se najdejo — kot mumije — v Egiptu že približno od l. 3000 pr. Kr.; kot domača žival pa začne nastopati šele nekako od l. 2000 dalje, obenem se začne — kot je to pravilo pri vseh živalih, ki prihajajo pod vpliv človeka in neprirrodnih novih življenjskih pogojev — izpreminjati v raznih telesnih znakih (oblika glave, barva dlake itd.). V Evropo je prišla zelo pozno; v predzgodovinskih in zgodovinskih naseliščih ni o njej sledov. Stari Grki in Rimljani je kot domače živali niso poznali; za priganjanje miši so imeli napol ukročene podlasice in podobne zveri. Prvič se omenja mačka kot domača žival v Grčiji v začetku 2. stol. po Kr., v Italiji v 4. stol., v sred. Evropi pa še kasneje (morda okrog l. 1000).

Domači kunec, skoraj gotovo v Španiji udomačen iz divjega, čigar domovina je v južni in zahodni Evropi, se je začel širiti v ostalo Evropo, kjer so ga gojili najprej v samostanskih in graščinskih hlevih in ogradah, šele v poznem srednjem veku.

Od udomačenih ptic je glede gospodarske važnosti na prvem mestu domača gos. Domovina njene zarodnice, divje (sive) gosi je sev. Evropa. Kdaj in kje je bila udomačena, ne vemo. Plinij omenja bele, majhne domače gosi iz Germanije, ki da dajejo najboljši puh. Piše tudi o goseh iz dežele Morinov (današnji francoski departement Calais), in največja posebnost se mu zdi, da prihajajo ondote gosi peš v Rim, ki je konsularni velike množine teh živali (gosja jetra!). — Za domačo raco, zarojeno iz divje, ki gnezdi na primernih krajih domala vse severne polute, ne vemo, ne kdaj, ne kje (morda na Kitajskem) je bila udomačena. — Domača kokoš, ki izvira iz bankivske kokoši, se je iz Indije, kjer je bila udomačena, že zgodaj razširila na vzhod (Kitajska, Japonska) in na zapad (Egipt) in odtod — po precej veljavnem pravilu, da, kar so imeli Egipčani, so od njih kmalu dobili tudi Grki — v južno Evropo (okrog l. 600 pr. Kr.). Germanska in keltška plemena so jo bržkone dobila neposredno z vzhoda. — Fazani, večinoma ptice za okras, so tudi iz Azije; navadni fazan, pri nas lovna žival, je doma ob Kaspiškem jezeru; od tod so ga dobili Grki, od teh Rimljani, ki so ga — sladokusci, kot so bili — zanesli v osvojene pokrajine ostale Evrope, kjer živi podivjan še danes. — Pegatu, ki ga vidimo med kokošmi, ki jih varuje ujed, je zarodnik doma v Afriki. Poznali so ga — zaradi okusnega mesa in jajc — že Grki in Rimljani. — Ko so prišli prvi Evropejci v Sev. Ameriko, so tam že našli purmana udomačenega. Kmalu zatem so ga prenesli v Evropo, ki mu je sedaj druga domovina; tako dobro se je prilagodil novim razmeram. — Vse številne pasme domačega goloba izhajajo iz dveh ali treh zemljepisnih podvrst edinega zarodnika, skalnega goloba, ki živi danes divji v več podvrstah ob obalah Sredozemskega in Severnega morja ter v Zah. Aziji in Sev. Afriki. S človekom živi domači golob že od davna; sploh utegne biti domači golob prvi med ptiči, ki se je navadil bivati v neposredni bližini človekovih zgradb (hiš in zlasti svetišč). Zdi se, da je do tega sožitja prišlo najprej v Aziji, od koder se je razširilo proti zapadu (Palestina, Grčija, Italija; prim. golob je žrtvena ali boginjam posvečena žival). Rimljani so raznesli goloba še drugam po Evropi, v začetku novega veka imajo podobne zasluge Holanci. — Ena najmlajših domačih živali je afriški noj, ki ga goje zaradi peres od druge polovice prejšnjega stoletja na velikih farmah v Alžiru, Egiptu, Kapski deželi, Kaliforniji, južni Ameriki in Avstraliji.

Kdaj je bila udomačena čebela, je nemogoče odgovoriti; gotovo pa že v pradavnini, kajti brez dvoma je že najstarejši človek poznal slavni čebelji pridelek, no, in od nabiranja medu divjih čebel do njihove udomačitve je majhen korak. Starost čebeloreje v Egiptu — kjer je bil po Vergilu iznajden koš za čebele — se ceni po slikah, ki so jih našli po svetiščih in grobiščih in ki kažejo čebelo in dogodke iz čebelarjenja, na 5500 let.

Prav tako je težko reči, kje je bila čebela najprej udomačena; nekateri domnevajo, da v Indiji, drugi, da v sred. Evropi, ki po novejših nazorih res utegne biti prvotna domovina navadne domače čebele. Najverjetnejše pa bo, da je prešla v rejo in nego človeka na raznih krajih, saj so krajevne zvrsti med pripravljajočih čebel znane iz Evrope, Azije in Afrike. Čebelarili so tudi Grki in Rimljani, od teh so dobili čebelo Germani, medtem ko so jo Slovani imeli bržkone že pred njimi.

Murvin svilni prelec je doma na Kitajskem. Po raznih pripovedkah sega svilgojstvo daleč nazaj v preteklost in kitajski kronisti poročajo, da ima za stvarno in načrtno rejo svilnega prelca velike zasluge cesarica Si-Ling-Ki (okrog 2600 pr. Kr.). Murvin svilni prelec je vzoren primer, kako od človeka ostvarjeni neprirodno življenjski pogoji onesposobijo žival za normalno življenje: metulj je izgubil sposobnost letanja in hranjenja in silno je podvržen mnogim nalezljivim boleznim. Iz Kitajske je prešla vednost, kako se goji murvin svilni prelec, v Turkestan in Perzijo, v Evropo, in sicer v bizantinsko cesarstvo, pa je prišel svilni prelec pod cesarjem Justinijanom (sredi 6. stol. po Kr.), baje po zvijači dveh sirskega menihov, ki sta prenesla prelčeva jajca čez mejo v izvotlenih popotnih palicah. Pozneje se je svilni prelec razširil še po drugih podnebno ustrežajočih predelih Evrope, za kar so deloma poskrbeli Arabci. Tudi v naših krajih so poskusili z njegovo rejo (okoli l. 1860 na raznih dolenskih graščinah), ki pa se ni obnesla.

V vzhodni Aziji so doma velemetulji iz sorodstva našega velikega nočnega pavlinčka, ki so tudi izdelovalci svile; ni sicer tako fina in se da težko odmotati z zapredka (kokona), a je vendar uporabna. Enega od teh prelcev, japonskega (svilnega) prelca ali jamamaja (Saturnia ali Antheraea yama mayu) so svoje dni gojili tudi pri nas, za kar je bila dobrodošla njegova velika odpornost proti vremenskim neprilikam in podnebni ostroti in pa dejstvo, da se hrani gosnica, ki uspeva kar na prostem, tudi z listjem naših hrastov. V drugi polovici prejšnjega stoletja je takratni posestnik Vel. Slatenka blizu Novega mesta začel z jamamajevo rejo, ki je kar dobro napredovala. Ko pa je lastnik graščine umrl, se za metulje ni nihče več brigal; podivjali so in se razširili najprej po novomeški okolici, pozneje pa še dalje (Litija, Ljubljana, Vrhnika, Kranj itd.). Danes je lepi, veliki, vselej pozornost vzbujajoči, svetlo rjavorumeni metulj, čigar krila krasi po eno prosojno, z ozkimi, raznobarvnimi okviri obdano oko, sestavni del naše živane, ker se je odlično prilagodil na podnebne razmere naših krajev.

Ta kratki očrt zgodovine udomačitve najvažnejših živali — v zvezi s podobnim sestavkom v zadnji številki »Obiska« — naj pokaže, da naroda ne pozna avtarkije, da, da vsakemu zemeljskemu delu svoje, vselej je dovolj, da omogoči življenje — čeprav včasih skromno — človeka.

Iz angleške — zdaj italijanske Somalije: domačini vojaki se vozijo v takih čolnih čez redke reke in vode.

Kdo je bil Lovrenc Košir ? pravi oče poštne znamke.

F. KOBAL

Ves kulturni svet se ob letošnji stoletnici spominja očeta poštne znamke. Vpeljavo poštne znamke pripisujejo Angležu Siru Rowlandu Hillu, ki naj bi bil l. 1837 predlagal poenostavljenje poštne pristojbine. Kasneje, leta 1839, je Hill na pobudo tiskarja Jamesa Chalmersa predlagal uporabo znamke. Je kateri teh dveh duševni oče znamke? Zgodovina pravi drugače.

Leta 1837 je služil pri pokrajinskem državnem knjigovodstvu v Ljubljani kot računski ingrosist neki Lovrenc Košir. Ta je leta 1835, mogoče tudi že leto prej (torej še pred R. Hillom), v Ljubljani v pogovoru z nekim Angležem, po imenu Galway, omenil sistem enostavne pisemske tarife, kar je, kakor je Košir sam pozneje zatrjeval, dalo povod Hillovi preosnovi. Idejo poštne znamke in preosnovo so uveljavljali Angleži ves čas od leta 1835 dalje, dokler se Hillu ni posrečilo predreti s svojim načrtom leta 1840.

Ker pa je ime Rowlanda Hilla zaradi njegovega pristojbinskega sistema postajalo preveč popularno in si je Hill lastil zamisel vpeljave poštne znamke, se je leta 1858 takrat kot namestnik državnega knjigovodje na Dunaju živeči Lovrenc Košir zavedel pomena in začel trdit, da je on pravi izumitelj poštne znamke.

Na to Koširjevo trditev je saksonsko finančno ministrstvo naročilo višjemu poštnemu ravnateljstvu v Leipzigu, da poizveduje o tej Koširjevi trditvi in potem poroča. Odgovor, ki ga je dobilo saksonsko finančno ministrstvo od višje poštne direkcije, je moral biti za Koširja zelo ugoden, ker so spisi, ki jih je Košir predložil višji poštni direkciji, jasno dokazali, da je Košir že leta 1836 poslal avstrijski vladi predlog, da odpravi pobiranje poštne pisemske pristojbine v gotovini in naj uvede — poštne znamke.

Ker se ob letošnji stoletnici poštne znamke imenujeta samo imeni Angležev Hilla in Chalmersa, bi bilo vsekakor pravično, da se njima ob strani, če ne prvo, postavi Lovrenc Košir.

Dokazano je, da je moral Košir, če je že leta 1835 govoril o reformi poštne pristojbine z Gallwayem, o tem premišljevali že mnogo časa poprej. Če je Košir že leta 1836 stavil svoje predloge avstrijski vladi, in ti predlogi niso bili sprejeti, ne zmanjšuje to Koširjeve zasluge, saj on sam kot državni uradnik ni mogel in tudi ni smel vpeljevati novih reform, kar je bilo Angležema lahko, ker sta imela popolnoma proste roke. Iz navedenega se kaj lahko sklepa in z gotovostjo

trdi, da je pravi oče poštne reforme in zamislec o vpeljavi poštne znamke Slovenec Lovrenc Košir.

Nemško-saksonsko finančno ministrstvo in višja poštna direkcija v Leipzigu bi gotovo ne bila sprejela in potrdila od Koširja predloženih dokazov, če bi ti ne bili povsem resnični.

Lovrenc Košir se je rodil 29. julija 1804 v Spodnji Luži št. 8, okraj Škofja Loka. Njegov oče Janez in mati Marija roj. Kalan sta bila poročena 17. novembra leta 1779. O njegovi mladosti ni ničesar znanega, vsekakor se je moral mladi Lovre doma pripravljati za vstop v ljubljansko gimnazijo. Kot 15 letni deček je leta 1819 prišel v Ljubljano. Njegovo ime srečamo

»Pri Fojkarju«: mamica je Koširjeva pravnujka.

prvikrat v izveščju »Iuventus Gymnasii academici« leta 1820. Tega leta je imel I. razred samo en oddelek, v II. razredu dobimo Koširja, ali kakor so ga takrat pisali »Koschier Laurentius, Carniola, Selzach«, v I. Sectione in v prvem oddelku je ostal vse do leta 1825, ko je končal tudi oba humanistična razreda. Bil je vse-skozi odličan učenec.

Kam se je bil Košir obrnil po dovršeni gimnaziji, ni znano, najbrž je bil v Ljubljani v zasebni službi in je šele kasneje vstopil v službo pri guberniju, kajti Semrov navaja v svoji knjigi:

»Pregledujoč šematizme, sem naletel v letniku 1837 na računskega ingrosista pri pokrajinskem državnem knjigovodstvu v Ljubljani, na Lovrenca Koschierja v vseh letnikih do 1848.«

Po tej razburkani dobi leta 1848 je bil Košir najbrž premeščen na Dunaj, kjer ga dobimo deset let kasneje kot namestnika državnega knjigovodje. Kdaj in kje je umrl, bo še treba izkopati iz pozabljenja.

Hiša, v kateri se je Košir rodil, še stoji v Spodnji Luži in se pravi sedaj pri »Fojkarju«.

Dolžnost jugoslovanske poštne uprave bi vsekakor bila, da bi se letos ob stoletnici poštne znamke spomnila Koširja in priznala njegove zasluge, katere si je pridobil s svojo idejo. Menda ga ni po človeku naseljenega kraja na kulturnem svetu, kamor bi še ne bilo priromalo pismo z neznatnim lističem — poštno znamko, in duševni oče tega lističa je bil Slovenec Lovrenc Košir.

Imamo zgodovino, pa je ne poznamo, ker so nam jo pisali tujci, pravi pisatelj Meško. Jaz pa trdim, imamo može, pa jih ne poznamo, ker smo brezbrizni in prepuščamo slavo drugim brez boja.

Rojstna hiša Koširjeva v Spodnji Luži »pri Fojkarju«.

Tudi ti so se borili za čast našega imena

C. Šoukal

Janez Peternelj na cilju.

Dve veliki zmagi so slavili slovenski športniki v preteklem mesecu: slovenski kolesarji so si na devetdnevni dirki okoli Srbije in Bosne priborili najvišje darilo — zlato čašo Nj. Vel. kralja Petra II., plavalke in plavači ljubljanske Ilirije pa državno prvenstvo v plavanju za leto 1940/41. Kolesarska dirka okoli Srbije in Bosne, ki je trajala devet dni in se je začela 29. avgusta v Beogradu ter končala na kraljev rojstni dan prav tako v Beogradu, je bila z vsakim dnevom predmet večjega zanimanja vse jugoslovanske javnosti in še prav posebno slovenskih športnikov.

Za te je bilo sodelovanje pri tej reprezentativni dirki ter časten uspeh ne samo športno vprašanje, marveč tudi vprašanje slovenskega ugleda.

32 dirkačev — med njimi osem slovenskih kolesarjev — je 29. avgusta odšlo iz Belgrada na 1400 km dolgo in izredno naporno pot okoli Srbije in Bosne. Prvi dan so prevozili iz Beograda do Zvornika (163 km). Naslednji dan so prišli do Sarajeva (148 km). Tretji dan jih je vodila pot preko gorskih tesni in hudih vzponov

do Čačka (253 km). Proga pa je bila prenaporna in dirkači so obnemogli. Prišli so le do Užic. Naslednji dan so morali voziti še 66 km do Čačka in so s tem izgubili dan počitka. Dne 2. septembra so potem vozili od Čačka do Kosovske Mitrovice (176 km); nato 3. septembra do Skoplja (136 km), 4. septembra do Niša (201 km), 5. septembra do Kragujevca (142 km) in končno 6. septembra do Beograda (122 km).

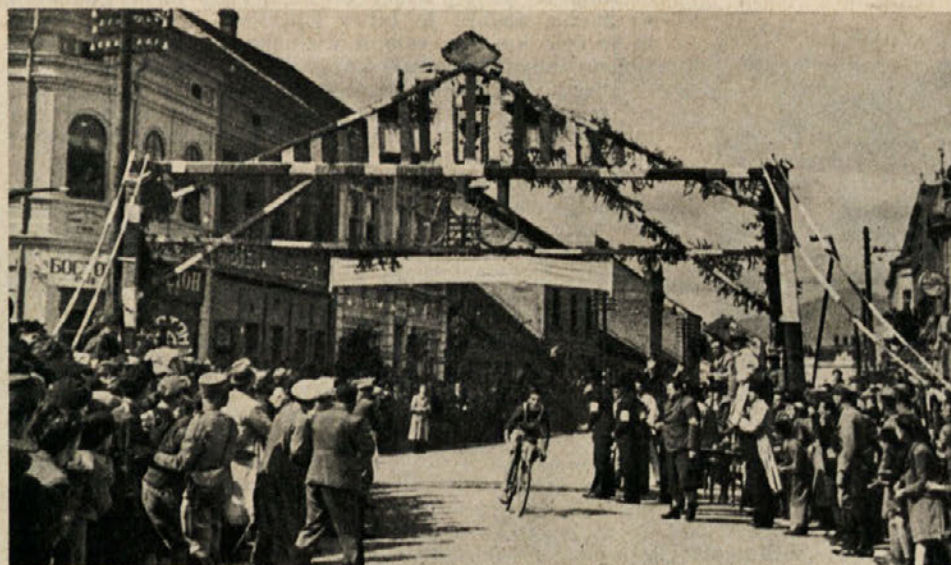
V prvih dveh razdelkih Slovenci niso imeli vidnejših uspehov. Od tod dalje pa so prevzeli vodstvo, ki ga niso izpustili prav do kraja. Devet dni so se borili s slabimi cestami, strmimi klanci, turško kaldrmo, z dežjem, soncem, snegom, vetrom in točo ter s samim seboj. Nagrada za ta trud jim je bilo navdušeno pozdravljanje stotisočev ljudi — od najneznatnejših pa do najvišjih odličnikov — ki so jih ob cestah in na ciljnih sprejemali z godbami, jim stiskali roke in jim poklanjali težko priborjena darila.

Peternelj z zlato kraljevo čašo, najvišjim darilom za zmagovalca.

Od 32 kolesarjev jih je zdržalo naporno pot 18 — tudi dva Slovenca sta odpadla. Zmagal je Janez Peternelj, 26 letni kmečki sin iz Delnic v Poljanski dolini nad Škofjo Loko. Drugi je bil France Gartner, delavec v ljubljanski mestni plinarni. Tudi vsi ostali slovenski dirkači: Franc Podmiljšček, Armand Golob, Franc Grabner in Rajko Jakša so se držali odlično.

Nekaj dni pozneje pa so ilirijanske plavalke in plavači v svojem pravljeno lepem športnem plavališču v

Peternelj vozi prvi skozi cilj tretje etape v Čačku. 15.000 ljudi ga je pozdravilo.

prisotnosti nad tri tisoč gledalcev iz vse Slovenije dosegli plavalno prvenstvo za leto 1940/41. Za vso jugoslovansko športno javnost je bilo to velikansko presenečenje. Nihče, razen male peščice ljudi, ki so budno zasledovali razvoj slovenskega plavalnega športa, tega ni pričakoval. Tem bolj je bila tega uspeha vesela vsa slovenska javnost.

Najtežji kos dirke: med Sarajevom in Čačkom.

Oba uspeha slovenskih športnikov sta plod vztrajnega in podrobnega dela, ki je ostal za vse neviden. Viden je samo uspeh. Tudi slovenski športniki s takim delom in takimi uspehi pripomorejo k ugledu slovenskega naroda v domovini in v tujini.

V vsej tišini, toda vestno in pridno se pripravljajo tudi slovenski atleti na svojo največjo tekma — atletskega triboja Ljubljane, Zagreba in Beograda ali atletske tekmo Slovencev, Hrvatov in Srbov. Nj. Vel. kralj Peter II. je tudi za to panogo športa poklonil trikratnemu zapo-

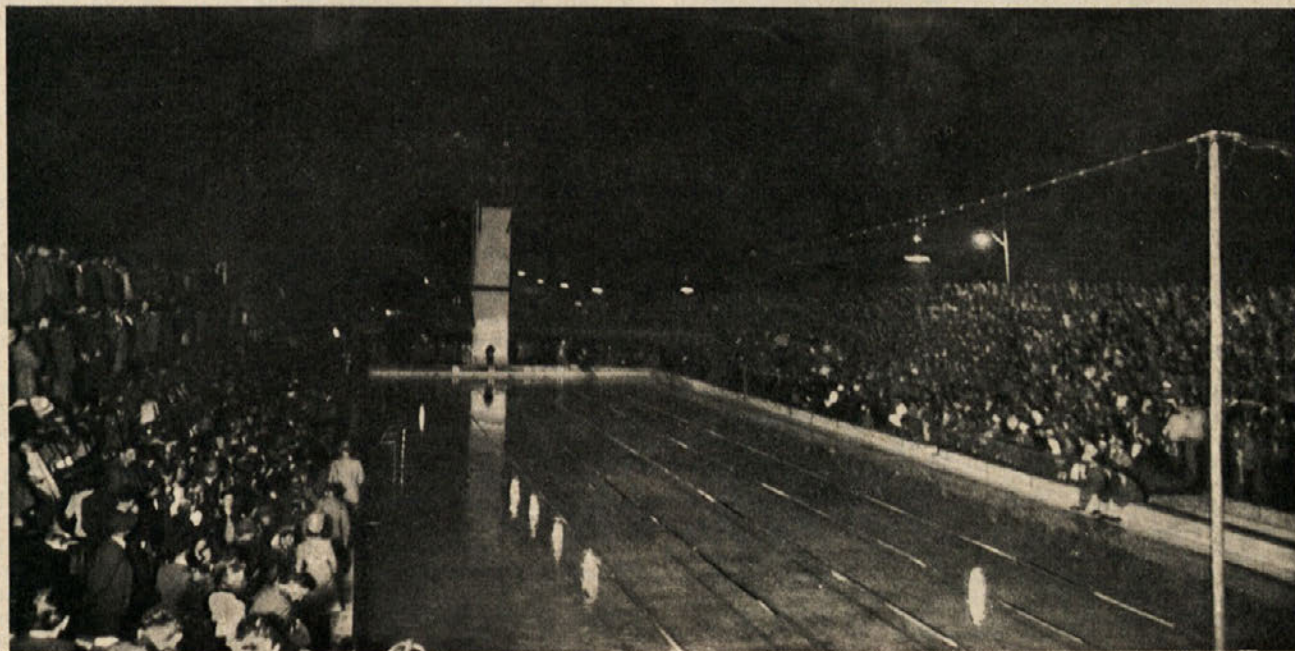
PFAFF
ŠIVALNI STROJI

IGM
VOK
LJUBLJANA

TAVČARJEVA 7. TELEFON 2687

rednemu zmagovalcu krasen zlat pokal. Slovenski atleti so ta triboj že dvakrat povrsti odločili v svojo korist. V letu 1937. so zmagali v Ljubljani s petimi točkami pred Zagrebčani (razmerje točk je bilo: Ljubljana 167,5, Zagreb 162,5, Beograd pa 128); lani so slovenski atleti svoj prvi uspeh ponovili v Zagrebu. Za eno točko so bili boljši kakor Zagrebčani (razmerje točk je bilo: Ljubljana 174,5, Zagreb 173,5, Beograd pa 106). Slovenski atleti so zmagali obakrat tudi v obeh dvobojih proti Zagrebu in Beogradu. Letos bi moral biti ta triboj v tretje in sicer v Beogradu. Naši atleti tudi letošnji triboj pričakujejo z največjo nestrpnostjo in z velikimi izgledi na zmago. Letošnji triboj nameravajo Beogradčani izvesti po balkanskih športnih igrah v Carigradu v sredi oktobra.

Prepričani smo, da bo tudi sedaj slovenski atletskega šport zabeležil svoj tretji uspeh in s tem dokončno priboril še eno najdragocenejše darilo slovenskemu športu.

Plavalni stadion S. K. Ilirije med večerno odločilno tekmo.

Tvoje prve barvne slike

Osnove fotografiranja v barvah

Prof. Bajd Franc

Ko sem lani v radiu govoril o barvni fotografiji, me je prosil znanec, naj mu o barvni fotografiji povem samo toliko, kolikor mora nujno vedeti o tem začetnik, ki sicer dobro obvlada tehniko črno bele fotografije, v katero pa je pravkar vložil prvo patrono barvnega filma. Dodal je še, da ga prav nič ne zanimajo barvne teorije, barvne kompozicije in barvni postopki. Pravi, da je zelo nadarjen poslušalec radia, pa ne ve dosti o brezžičnem prenosu od oddajne postaje do njegovega sprejemnika. Poudaril je še enkrat, da ima v kameri prvi barvni film in da komaj čaka, da ga bo postreljal. Takemu neučakancu so namenjene moje besede. Isto bi mu gotovo povedal fotografski trgovec, ko je kupil pri njem svoj prvi barvni film, ako bi imel — več časa.

Moderni barvni film je že nekaj let v prometu. Občutljivost barvnega filma je danes že tolika, da se je približala normalno občutljivim črno belim filmom, ako jo merimo po številu DIN stopinj. Vendar pa je še mnogo ljubiteljev fotografije, ki prav malo vedo o barvni fotografiji in njenih bogatih možnostih.

Ako pokažeš znancu, ki še nič ne ve o barvnih posnetkih, barvno sliko, bo gotovo presenečen. Prvemu začudenju pa sledijo navadno tale vprašanja: Kakšna kamera je potrebna za barvno fotografijo? Za barvno snemanje je uporabna vsaka kamera za majhen format.

Ali je barvno fotografiranje težje od črno belega? Črno bela fotografija nam je že nad sto let v veliko veselje in nam bo še dalje. Ne smemo ji biti nevhvaležni. Toda njeno podajanje je podobno deklamatorju, čigar besede razumemo in razločimo, ko govori zdaj glasno, zdaj tiho; barvna fotografija pa je kakor pevec, ki podaja besedilo z višinskim in ritmičnim oblikovanjem tonov.

Cela vrsta pravil velja za barvni film prav tako kakor za posnetke s črno belim filmom. Sliko na filmu moramo ostro nastaviti. Tu ne smemo, celo pri mirni roki, tvegati daljših osvetlitev kakor 1/25 sek. brez trdne podlage. Še bolj je, da uporabljaj raje 1/40—1/50 sek. kot najdaljšo dopustno osvetlitev iz roke. Pri predmetih, ki se premikajo, moramo seveda uporabljati tem krajše osvetlitve, čim hitreje je gibanje. Ravno tako moramo pri manjših odprtinah računati z veliko globinsko ostrino. Vsa ta pravila so potrebna za ostro sliko.

Barvni posnetek zahteva posebno tehniko samo toliko, kolikor zavisi bodoča slika od posebnosti barvnega filma in barvnega podajanja. Samo nekaj pravil je treba. Lahko si jih je zapomniti in ni jim težko slediti.

Medtem ko sestoji črno bela slika iz nasprotja svetlega in temnega, svetlobe in sence, sestoji barvna slika iz sosečin barv. Globoke sence se pri njej težko in mrtvo vsedejo med vedre in žive barvne ploskve. Zato se — vsaj kot začetnik — izogibaj prevelikih senc. Snemaj pri tako zvanih prednji svetlobi, ki jo dobiš, kadar imaš

sonce za hrbtom.

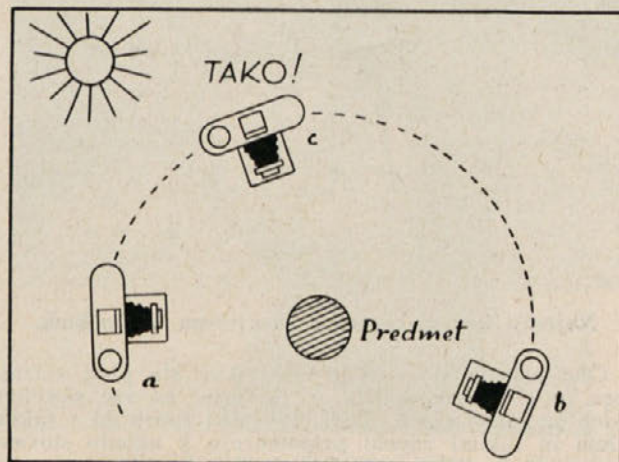
Ta položaj je pri črno belih posnetkih manj prikladen zaradi neplastičnega in nekontrastnega podajanja, da pa pri barvnih posnetkih zelo ugodno svetlobo. Predmet leži ves v svetlobi in barvah. Ako hočeš dobiti najbolj uporabno smer snemanja, poglej na svojo senco. Ta ti pokaže, kam moraš obrniti objektiv. Seveda se pa to ne pravi, da ne bi smel od te priporočene smeri nekaj stopinj na levo ali desno.

Osvetlitvena strpnost barvnega filma je zelo pičila. V tem oziru nas je črno beli film zelo razvadil, ker ga lahko obilno nasitimo s svetlobo, ne da bi bile zato nemogoče dobre slike. Pri barvnem filmu pa je bistvena

pravilna osvetlitev.

Ako nam da pri barvnem posnetku odprtina 8 pravilno množino svetlobe na film, povzroči že naslednja večja

zaslonka, torej 5,6, pri sicer istih okoliščinah znatno preosvetlitev. Zaslonka 11 pa bi seveda bila premajhna in bi dala mnogo premalo luči. Prav tako moramo pri osvetlitvi 1/25 sek. računati že s preosvetlitvijo, ako je 1/50 sek. pravilna osvetlitev; 1/100 sek. pa bi v istem primeru dala premajhno osvetlitev. Pri barvnem filmu se torej ne smemo zanašati na njegovo strpnost, temveč ga moramo pravilno osvetliti. Vzrok je v malenkostni debelini barvnega filma. Točna osvetlitev je tem važnejša, ker vsaj začasno ne moremo računati z naknadno korekturo napak pri posnetku.

Kje imej sonce pri črno belim in kje pri barvnem fotografiranju?

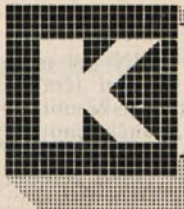
- sonce od strani — to je običajni položaj kamere, ki obseže hkrati razsvetljeni in senčni del predmeta in je zato priporočljiv za črno belo fotografiranje;
- proti soncu — to je protisvetlobno snemanje, ki zagrablja predmet z njegove temne strani. Močna svetloba poleg globoke sence, svetli robovi obdajajo temne obrise predmetov. Najučinkovitejše podajanje, prava fotografija, risanje s svetlobo, ki ga premore črno bela fotografija;
- sonce za hrbtom — ti da predmet z njegove svetle strani in izloči vse sence. Zato je ta položaj priporočljiv za barvno fotografijo.

Zgrešena osvetlitev se kaže pri barvnem filmu v napačnem podajanju barv. Preosvetlitev da blede barve, belkaste obraze, izprano nebo in zelenkastomodre sence. Premajhna osvetlitev pa da težke, globoke barve, preveč rjave obraze in pretemnomodro nebo.

Ker je barvni film pri osvetlitvi tako kočljiv, moramo uporabljati električni svetlometer. Njegova igla nam da zanesljivo osvetlitev, čeprav se ga moramo — kakor vsake naprave — navaditi. Da nam predmetova okolica ne da napačne osvetlitve, se pri bližnjih posnetkih pri merjenju približno s svetlometerom predmetu na pol razdalje. Pri oddaljenih predmetih (pokrajina) pa nagnemo svetlometer malo navzdol, da izključimo svetlo nebo.

Barvni film ima občutljivost kakor 15/10⁰ DIN, toda le pri najsvetlejših predmetih in barvah. Svetli predmeti so: bližnji posnetki obrazov v popolni sončni luči, posnetki ob vodi, morju in na obali, posnetki v visokih gorah in v snegu, poslopja iz svetlega kamna, odprta pokrajina, svetla cesta in motivi, pri katerih prevladujejo svetle barve. Vse to pa je svetlo samo, ako ni na sliki nobenih večjih senc. Svetle barve so: bela, rumena, svetlordeča, rožnata, svetlorjava, svetlomodra.

(Nadaljevanje na strani 438.)

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Cene Kranjc

Pogovarjali smo se o novi stavbi vseučiliške knjižnice v Ljubljani. Vsakdo je imel o njej svoje mnenje. Ta jo je občudoval, drugi grajal. Temu je bila preveč razkošna, drugi ni mogel razumeti, da se toliko govori in piše o hiši, ki ima toliko vrst oken, da, cele vrste tako majhnih in nizkih, da se kakšni palači res prav nič ne podajo, tretjemu ni bil všeč zid, ki je ves razdrapan in ki ga menda niti pobelili ne bodo, četrti se je pritoževal nad krajem, kjer nova stavba stoji, skratka, bilo je sodb kolikor ljudi.

Razgovor mi je bil vkljub vsemu všeč. Kot v naši družini, tako se še v marsikateri drugi zadnja leta ljudje vseh krogov in poklicev vendarle vsaj nekoliko zanimajo za vprašanje, ki nam je še tako povsem tuje in neznano, da nam to stanje ne dela prav nobene časti, za knjižničarstvo in vse drugo, kar je z njim v neposredni zvezi. Sicer je zaenkrat to zanimanje še zelo osebno, a vsaj začetek je vendarle tu; morda bo le kdo prišel čez čas v knjižnico samo in si poiskal ali vsaj povprašal tudi za kakšno strokovno knjigo o knjižničarstvu in knjigah, za knjigo, ki je sedaj tako zelo malo iskana. Tistemu človeku, ki se bo vendarle tudi strokovno začel zanimati za stavbo, ki se gradi, bo kmalu postalo jasno, zakaj tisto razkošje na nji, zakaj toliko vrst oken, med njimi cele vrste majhnih in nizkih, zakaj je tudi mesto, kjer nova knjižnica stoji, v naših razmerah vendarle pripravno, zakaj to in ono, prav zanimivo branje bo.

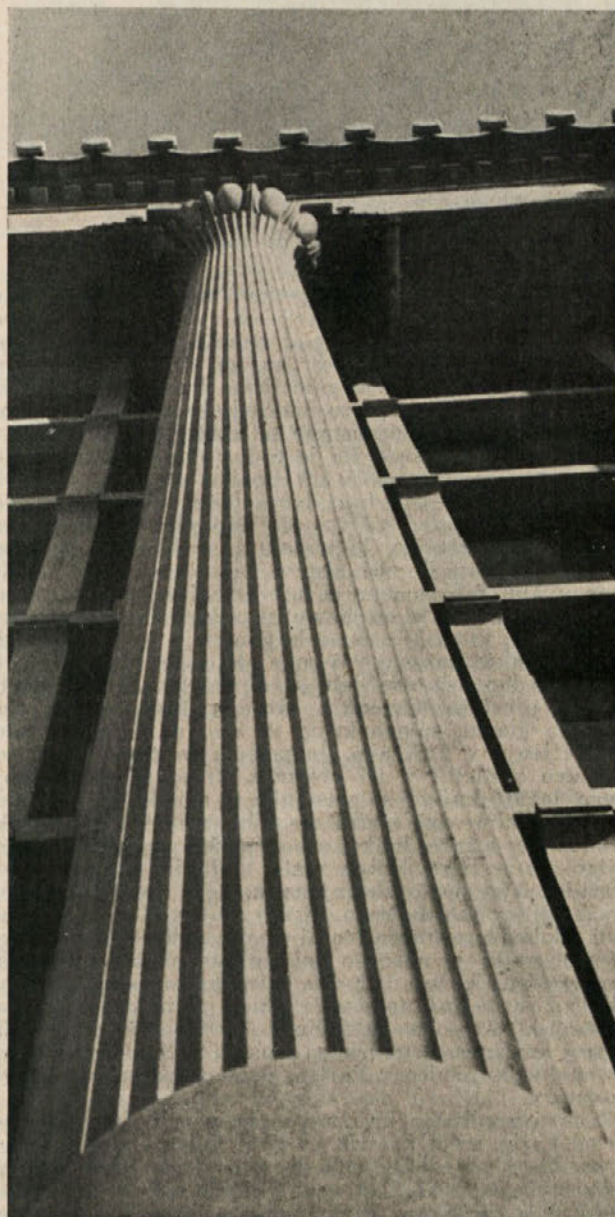
Morda je prav malo stavb, katerih razvoj v zgodovini je tako zanimiv kot razvoj knjižnic in malo prostorov, ki so v tako tesni zvezi z razvojem in vsakokratnim stanjem predmeta, ki jim je dan v varstvo (knjige), kot so knjižnice. Ze sama knjižna oblika vpliva na prostor, kjer se knjiga hrani, še veliko bolj pa večja ali manjša knjižna zaloga; kakšnih dve sto srednjeveških rokopisov je živelo čisto v drugih razmerah kot dobri štirje milijoni zvezkov pariške knjižnice v današnjih dneh. Čisto drugačni so spet prostori, v katere zahaja k svojim ljubljankam le njih lastnik ali njegov prijatelj, od onih, kjer se zvrsti vsak dan nekaj sto ljudi, ki pridejo po svoje vsakdanje čtivo. Drugače se spet razvija knjižnica, ki je samo del velike stavbe, dvorca ali samostana, kot tista, ki živi kot samostojna zgradba sama zase. In končno vtisne tudi čas vsaki stvari svoj pečat. Čisto gotovo pa je, da poleg cerkve in prostora, ki bi zanj v teku dolge zgodovine arhitekti, kiparji, slikarji in umetniki vseh vrst bolj skrbeli in dali njega stenam, stropu in oknom več svojih najbolj zrelih sadov, kot se je to zgodilo pri knjižnicah. Lepo urejena knjižnica je namreč svet prostor, v njej kraljuje človekov duh.

Po sledovih, ki nam jih je pustil čas, lahko sklepamo, da je imel že stari vek v svojem višku knjižnice podobno urejene kot jih imamo danes. Ze takrat se je morda Rimljan, ki je kot vojak prišel v obljubljeni vzhodni grško deželo, lahko čudil »nizkim oknom«, za katerimi so v policah počivali stotisoči papirusnih svitkov, knjige starega veka. Ze takrat so bile velike čitalnice, s kipi okrašene, ob njih hodniki, s stebri obdani, na katerih so modrovali in se učili učenci starih modrijanov. To stanje takratnih knjižnic je bilo končni sad dolgega razvoja, višek stare kulture.

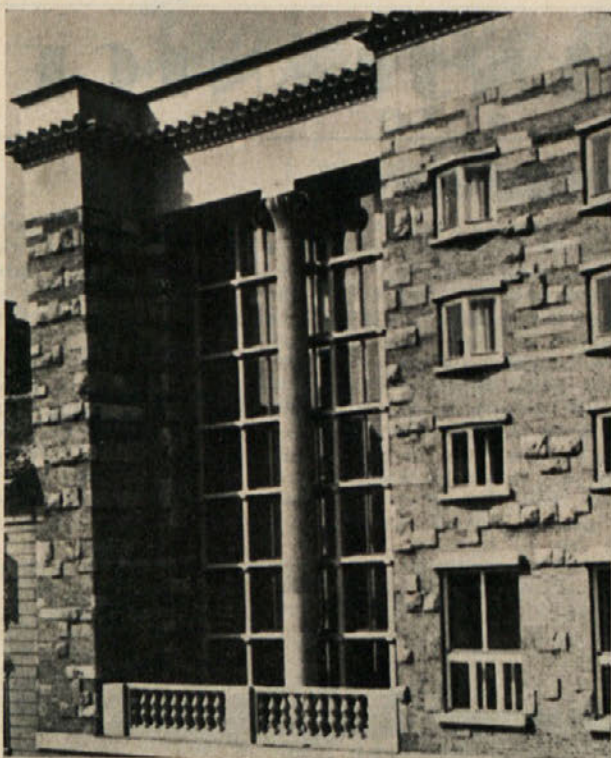
S krščanskim srednjim vekom se je začela nova doba, katere nosilci smo danes mi. Nova literatura, ki je vzklija v nekaj desetinah knjig, je našla zavetje ob cerkvi (oltar, zakristija, kor) in nato v samostanu (kapela, hodniki ob njej). Kar je ostalo večjih knjižnic, so v malem posnele antični zgled. Zaradi majhnega števila knjig so se pa v splošnem posebni prostori zanje zelo pozno razvili. Šele s 15. stoletjem so v večjem številu začeli opremljati za knjižnice dolge, ozke dvorane, z

vrsto oken na obeh straneh, navadno v bližini kapele, a stroge obveznosti tudi za to ureditev ni bilo. Take prostore so znali najbolj urediti in izrabiti ter opremiti s pulti v Angliji. Dvorana s pulti, na katerih so ležali z verigami privezani težki in dragoceni rokopisni folianti, so značilni za minevajoči srednji vek.

Z iznajdbo tiska sredi 15. stoletja in hitro produkcijo mase tiska se začne v knjižnicah boj za prostor, ki se je bil skozi štiri stoletja. Pulti so postajali premajhni. Ob prvo so postavili še drugo vrsto in med obema uredili hodnik. Nato so knjige, ki so ležale na pultih, dvignili in jih postavili na pult in naredili police tudi v njem. Toda knjige so še kar naprej vrele skupaj. Končno so morali pulti iz dvoran, ki so se počasi krajšale in

Plečnikova vseučiliška knjižnica v Ljubljani: steber v velikem oknu.

Vseučiliška knjižnica: veliko okno.

širile (nastopil je barok, ki je imel rad okrogle, visoke prostore!), knjige pa so spravili ob stene. Ob stenah so počasi zrasle police visoko pod strop in narediti so morali ob njih galerije, da so knjige mogli razpostaviti in priti do njih. Baročna galerijska dvorana, pol knjižnica, pol muzej (sredino so namreč okrasili z različnimi zgodovinskimi dragocenostmi) se zablesti pred nami v vsej bogati razkošnosti. Ko je tudi v dvorani zmanjkalo prostora, so iz nje zrasli kot tipalke stranski prostori, ki pa so tvorili z osrednjo dvorano še vedno celoto, da je bil možen pogled na vso knjižno zalogo. To stanje, bolj ali manj razvito, je trajalo v sredino 19. stoletja.

Takrat so uvedli nov sistem, ki se je kmalu popolnoma utrdil. Bili so namreč ustvarjeni že vsi pogoji in dane vse potrebe, ki so ga nujno zahtevale. Stalo je že nekaj stavb, ki so bile samo knjižnice in knjižne zaloge so že marsikje narasle v visoke stotisoče. Obiskovalcev je bilo vedno več, vse delo se ni moglo več opravljati v istem prostoru. Osrednja dvorana, kjer je bila nakopičena glavna zaloga knjig in kjer se je odigravalo vse življenje v knjižnici, je postala pretesna. Zato so knjižnico razdelili v tri prostore, ki so se med seboj strogo ločili: knjige so nastanili v skladiščih, velikih, a nizkih, dobra dva metra visokih prostorih, da človek brez vsake težave lahko s tal poišče in vloži vsako knjigo (to so tiste dolge vrste majhnih oken v novi knjižnici, kjer bodo shranjene knjige), za obiskovalce so naredili veliko dvorano, ki naj nudi velikemu številu ljudi udoben prostor za študij (dvoje velikih oken skozi več nadstropij jo nazorno pokaže!) in ob teh prostorih so razvrščeni še vsi drugi za upravo: za ravnateljstvo, katalogiziranje itd. (običajna okna pritličja in prvega nadstropja). Ko so na ta način v l. 1854—1856 preuredili najprej knjižnico Britanskega muzeja v Londonu in nato Nacionalno knjižnico v Parizu, je ta zgled takoj posnel ves svet.

Z novo ureditvijo knjižnic se je moral človek posloviti od knjig, sredi katerih je živel toliko stoletij. Knjige so šle v skladišče, odkoder pritekajo vsak dan v čitalnico in se vsak dan spet vračajo na svoje mesto. Čitalnica se je pa na široko odprla vsem slojem in je tako še danes tisti osrednji in najvažnejši prostor v knjižnici, kjer se bogastvo knjižne zaloge ponuja obiskovalcem.

C. Kr.

(Nadaljevanje s strani 436.)

Barvni film ima občutljivost 12—13/10⁰ DIN pri normalnih predmetih. Sem spadajo: obraz v senci (četudi majhni), obraz pod širokim klobukom, pokrajinski motivi, posamezne osebe, skupine, scene na cesti, sončni motivi, pri katerih prevladuje zelena barva in motivi z normalno porazdeljeno senco. Normalna barva je zlasti zelena, četudi se zdi očem svetlejša.

Barvni film ima občutljivost 10—11/10⁰ DIN pri temnih predmetih. To so vsi predmeti v sencah, motivi, ki imajo 2/3 senc, zakotja hiš, temne ulice, posnetki pod gostim drevjem. Temne barve so: temnozeleno, temnorjava, temnomodra, vijoličasta, škrlatna, temnosiva in črna.

Dalje podajam še osvetlitveno tablico, ki pa v svoji skromnosti ne sme in noče biti drugega kakor prvi pripomoček. Vsak svetlomer je zanesljivejši, ker se ozira pri svojih podatkih na vse posebne okoliščine pri posnetku.

Poleti — v soncu — sonce za hrbtom 1/50 sek	Zaslonka
Svetlobarvni predmeti	8
Normalnobarvni predmeti	5,6
Temnobarvni predmeti	4—5,6

Lahko rečemo, da je pri treh četrтинah poletnih slik v najsvetlejših dnevni urah prava osvetlitev

1/50—1/60 sek. pri zaslonki 5,6—6,3.

Seveda so mišljeni tu najobičajnejši posnetki.

Tretje važno pravilo barvnega fotografiranja je:

izkoristi slikino polje.

Pri črnobelem posnetku moremo nebstveno okolico in nezaželene dodatke (veje, velike monotone ploskve) naknadno izključiti z omejitvijo na manjši izrez, zlasti pri povečavanju. To pa je nesmiselno pri barvnem posnetku, kjer je slikino polje že itak majhno in je povečavanje zaenkrat še nemogoče. Zato je bolje, ako že pri posnetku skrbimo za dober izrez, ki nam kaže predmet čim večji in brez nepotrebnih dodatkov. Bližnji in veliki posnetki, že pri črnobelem filmu učinkoviti, dajo pri barvnem filmu najboljše slike. Predmet je ne samo velik, tudi barve pridejo pri takem posnetku iz najbližje razdalje krepke in žive. Iz pisane množice cvetja na gredi vzemi samo nekaj cvetic čisto od blizu. Res dobimo pri večji razdalji več posameznosti na sliko; toda namesto zaključenih barvnih ploskev imamo mešanico majhnih barvnih točk, ki se med seboj tepejo na sliki, kar razočara oko. Zato so za barvne posnetke poleg normalne optike tako ugodni objektivni z daljšo goriščnico.

Osvetljeni film pošlje v laboratorij. Da nimaš preveč dela, je priložen vsakemu filmu zavoje z natisnjenim naslovom. Pripišeš samo še svoj naslov. Velikopotezni amaterji si prihranijo še to malenkostno delo. Potem ostane barvni trak s 36 lepimi posnetki v laboratoriju, ker tam seveda nič ne vedo, čigav je. Lastnik pa zastonj čaka na pismonošo ter se jezi nad pošto, laboratorijem in današnjimi razmerami.

Ako imaš malo kamero, poskusi z barvnim filmom. Začni najprej v soncu in po naših navodilih. Sedaj je najboljši čas za barvno fotografiranje — veličastni finale življenja v naravi — jesen, ki je barvna simfonija.

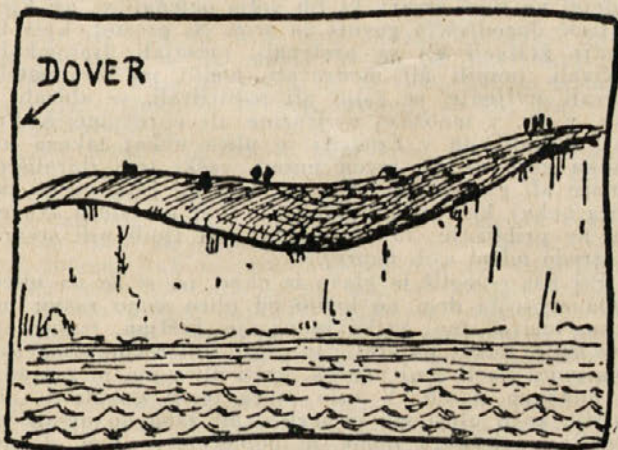
Električni svetlomer je za barvno fotografijo potreben, ker ima barvni film samo majhno osvetlitveno strpnost in ker ni mogoča naknadna korektura posledic napačne osvetlitve

Prvi vtisi.

»Pri začetku moraš začeti,« mi je nekoč svetoval mojster Chauliac, a ker že tavam deset dni po tem babilonskem otoku, sem na začetek pozabil. Kje naj torej začnem? Pri praženi slanini ali pri muzejih? Pri gospodu Shawu ali pri londonskih stražnikih? Vidim, da čisto zmedeno začnem; toda kar stražnike zadeva, moram reči, da jih izbirajo po lepoti in velikosti. Kakor bogovi so, za glavo večji od ostalih smrtnikov in njihova moč je neomejena. Če ti tak dva metra dolg bob pri Picadillyju dvigne roko, tedaj se ustavijo vsa vozila, Saturn se ustavi in Uran obstane na svoji nebesni poti pa čaka, dokler bob ne povese roke. Še nikdar nisem videl kaj tako nadčloveškega.

Največje presenečenje za potnika je, če v tuji deželi naleti na to, o čemer je že stokrat bral in kar je že stokrat videl na podobah. Začudil sem se, ko sem v Milanu našel milansko stolnico ali kolosej v Rimu. Nekako z grozo te prevzame, zakaj občutek imaš, da si bil nekoč že tu ali da si vse to že doživel, morda v sanjah ali kje drugje. Začudiš se, da so v Holandiji v resnici mlini na veter in kanali in da je ob londonskem nabrežju v resnici toliko ljudi, da se te loteva slabost. Človek se zmeraj začudi na glas, če meni nič tebi nič naleti na starega znanca. No, prav tako sem se začudil jaz, ko sem ob Temzi našel parlament, na ulicah odlične gospode s sivimi cilindri na glavah, na križiščih dva metra visoke bobije in tako naprej. Presenetljivo odkritje je bilo zame, da je Anglija zares angleška.

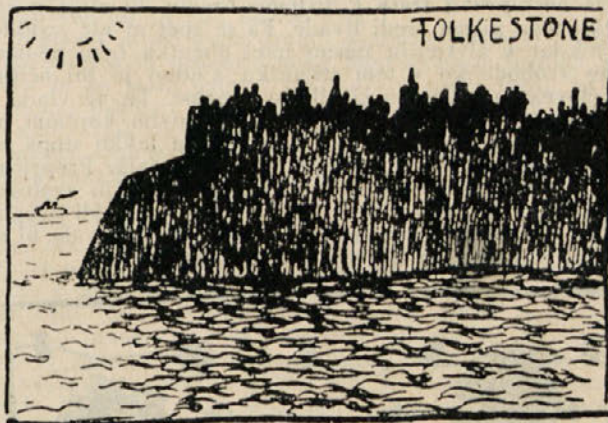
Da pa vendarle začnem pri začetku, sem narisal podobico, kakšna je Anglija, če se ji bližaj po Rokavskem prelivu. Kar je belo, so kratkomalo skale, zgoraj pa raste trava; to je sicer kar trdno zidano, tako rekoč na skali; toda imeti pod nogami celino, dragi moj, je vendarle bolj varen občutek.

Narisal sem tudi Folkestone, kjer sem se izkrcal. Ob sončnem zahodu je bil videti ko grad z zobčastimi nadzidki; pozneje se je izkazalo, da so bili dimniki.

Ko sem stopil na suho, sem z začudenjem zapazil, da nisem znal niti razumel besedice angleščine. Zato sem se stisnil v prvi vlak, ki sem nanj naletel; na srečo se je izkazalo, da pelje proti Londonu. Po poti sem opazil, da je to, kar sem imel za Anglijo, v resnici bil le obširen angleški nasad. Sami travniki in trate, tu pa tam ovce, kakor v Hyde Parku; nemara je bilo vse to; zaradi lepšega vtisa. Še v Holandiji sem videl ljudi, ki so svoje zadnje telesne dele dvigali proti oblakom in z rokami brkljali po zemlji. Tu in tam vidiš rdeče vile; dekle maha z roko preko neke žive meje, po drevoredu se vozi kolesar, sicer je tu začuda malo ljudi. Mi smo na-

vajeni, da na vsako ped nekdo koplje po zemlji. Naposled se je vlak prerival med čudnimi hišicami, na stotine enakimi; nato spet druga ulica enakih hišic, pa spet in spet. Vtis imaš, da gre za mrzlično množenje. Vlak švigne mimo celega mesta, ki ga tlači grozno prekletstvo. Vsaka hišica ima namreč ob vratih iz neke obupne potrebe dva stebra. Druga skupina hišic je spet prekleta, da mora imeti same železne balkone. Neki ulici dalje je dodeljena mračna in neogibna usoda, da ima

same sinje verande. Potem imaš celo četrt, ki ji je zavoljo neznane krivde usojeno, da mora imeti pred vsemi vrati po pet stopnic.

Neskončno lažje bi mi bilo pri srcu, da bi katera hišica imela le tri stopnice; a Bog ve, zakaj to ni mogoče. In naslednja ulica je spet čisto rdeča.

Potem sem stopil iz vlaka in padel nekemu dobremu češkemu angelu varuhu v naročje, ki me je peljal na levo in na desno. Rečem vam: bilo je strašno. Nato so me naložili ko kovčeg na drug vlak, me izkladali v Surbitonu, tolažili, pitali in me spravili pod odejo. Temno je bilo kakor pri nas, tiho kakor pri nas. Sanje, ki sem jih sanjal, so bile najrazličnejših vrst: nekaj o ladji, nekaj o Pragi in nekaj čudnega, kar sem že pozabil.

Hvala Bogu, da nisem sanjal petdeset enakih sanj kar zapovrstjo! Bog bodi hvaljen, da vsaj sanje ne pridejo tako na debelo kakor londonske ulice.

Angleški nasad.

Najlepše, kar je v Angliji, so menda drevesa. Seveda tudi travniki in stražniki, a posebno drevesa, lepo košata, stara, razkrečena, svobodna, čistiljiva in nad vse visoka drevesa. Drevesa v Hampton-Courtu, v Richmond-Parku, v Windsorju in ne vem, kje še. Morda imajo ta drevesa tak vpliv na čistiljivo veljaštvo Anglije. Mislim, da ohranjajo aristokratske gone, starožitnost in ljubezen do izročila, carino, golf, hišo lordov in še druge posebne pa staroveške stvari. Če bi živel v ulici železnih balkonov ali v ulici sivih opek, bi nemara bil strasten pristaš Delavske stranke. A ko sem sedel pod hramom v Hampton-Parku, me je prevzelo pomenljivo nagnjenje, da priznam ceno starih stvari, višje poslanstvo starih dreves, skladno prepletanost izročila, in neko spoštovanje pred vsem, kar je dovolj močno, da lahko kljubuje vsem časom.

Zdi se, da je v Angliji dosti takih prastarih dreves; skoraj v vsem, kar tu srečaš, v klubih, v književnosti, v gospodinjstvih začutiš les in listje stoletnih, čistiljivih in strašno trdnih dreves. Prav za prav ne najdeš tu nič posebno novega; samo podzemski železnica je nova in bržčas je zavoljo tega tako grda. A v starih drevesih

in starih stvarih so dobrohotni škratje; tudi Angleži imajo take škrate v sebi. Izredno resni so, trdni in častitljivi; toda nenadoma v njih nekaj zaškrebeta, izrečejo nekaj grotesknega, kos škratelstva leti iz njih in že so spet videti resni ko kak star usnjen naslanjač. Najbrž so iz prav starega lesa.

Ne vem, zakaj mi je ta trezna Anglija od vseh dežel, kar sem jih videl, najbolj bajna in najbolj romantična. Morda zaradi starih dreves. Ne: morda pa le zaradi trat. Zaradi trat, po katerih lahko hodiš, kakor po cestah. Mi se upamo hoditi le po poteh in stezah in to gotovo silno vpliva na naše duhovno življenje. Ko sem videl prvega častitljivega gospoda, kako je stopal po trati v Hampton-Parku, sem mislil, da gledam bitje iz bajke, čeprav je na glavi nosil cilindar; pričakoval sem, da bo na jelenu jahal v Kingston, ali da bo pričel rajati, ali da ga bo zasačil vrtnar in ga strašno ozmerjal. Pa se ni nič zgodilo. Končno sem se še jaz ojunačil in šel naravnost preko trate k tistemu hrastu, ki stoji v začetku tega pisma sredi livade. Pa se spet ni nič zgodilo. A nikdar v življenju nisem imel občutka tako neomejene svobode ko v tem trenutku. Čudno je to: očitno tu človek ne velja za škodljivo zverino. Tu ne vlada o človeku mračno mnenje, da pod njegovim kopitom ne raste nobena trava. Tu ima pravico, da lahko stopa po trati, kakor da bi bil vila ali veleposestnik. Prepričan sem, da to znatno vpliva na njegov značaj in svetovni nazor. Saj mu odpira čudovito možnost, da hodi drugod ko po določenih poteh; pa mu vendar ni treba, da bi se šel za zverino, za klateža ali anarhista.

O vsem tem sem razmišljal pod hrastom v Hampton-Parku, a navsezadnje te tiščijo tudi stare korenine. Pošiljam vam vsaj podobico, kakšen je tak angleški nasad. Hotel sem tudi narisati jelena, a priznam, da tega po spominu ne zmorem.

Londonske ulice.

Kar zadeva London, moram reči, da v splošnem smrdi po bencinu, po zažgani travi in loju; v tem se razlikuje od Pariza, kjer vrhu vsega tega še smrdi po pudru, kavi in siru. Glede tega je Praga vse kaj drugega. Če me vprašate glede glasov v Londonu, je stvar precej bolj zamotana: prav v sredi, ob nabrežju ali ob Picadillyju, tam je kakor v pletilnici s tisočimi statvami; tam vam ropota, tuli, vrši, šumi, poka in treslja iz tisočev nabitih motorjev, avtobusov, avtomobilov in parnih strojev; vi pa sedite na strehi avtobusa, ki ne more naprej in kar ropota pa vas s svojim topotanjem stresa, da na mestu poskakujete kakor kaka nagačena lutka. Potem pridemo do stranskih ulic, do gardenov, squareov, do širokih ulic in drevoredov, do crescentov, do siromašne uličice v Notting Hillu, kjer tole pišem: najrazličnejše dvostebrske ulice, ulice z enakimi ograjami, ulice s sedmimi stopnicami pred hišami in tako naprej. Tu naznanja obupen napev na »i« mlekarja; tožeč »je-je-je« pomeni kratkomalo trske za podkurjenje; »uo« je bojni krik premogarja, in klic kakor glas do blaznosti pijanega mornarja vam naznanja, da ima neki možakar pet zeljnatih glav v otroškem vozičku naprodaj. In

Kraljevi grad Buckingham v Londonu. Garda zapira vsak večer vrata v grajski vrt.

ponoči se mačke tu prav tako divje gonijo kakor v Palermu, pa naj še toliko govorijo o angleškem puritanizmu. Samo ljudje so tu bolj molčeči kakor kjer koli drugje; enozložni so, neradi govorijo in samo gledajo, kako bi čimprej prišli spet domov. In tole je najbolj čudno glede angleških ulic: tu ne vidiš častitih dam, ki bi na vogalih čenčale, kaj se je zgodilo pri Smithovih ali Greenovih, ne vidiš zaljubljenih parov, ki bi štiri-ročno oklenjeni tavalili, ko da jih luna nosi; ne vidiš častitih meščanov, ki bi na pragu sedeli z rokami na kolenih (mimogrede: tu še nisem videl nobenega mizarja, nobenega ključavničarja, nobene delavnice, nobenega pomočnika in vajenca; tu so samo trgovine, nič drugega ko trgovine, same Westminster Bank in Midland Bank Ltd.); ne vidiš mož, ki bi na ulici pili, niti klopi ob krožni poti, niti zijal, niti služkinj, niti upokojenih uradnikov, kratkomalo nič, nič, nič. Londonska ulica je le nekak kanal, po katerem življenje teče, da bi kmalu dospelo domov. Na ulici ne živijo, ne gledajo, ne govorijo, ne stojijo in ne sedijo; po ulicah samo hitijo. Tu ni ulica najbolj zanimiv prostor, kjer bi naletel na tisoč stvari, ki jih velja ogledati si, ali kjer ti tisoč dogodivščin govori na srce. Ni prostor, kjer bi ljudje žvižgali ali se pretepali, razsajali, ljubimkali, počivali, pesnili ali modrovali, hodili po stranpoteh, uživali življenje, se šalili ali politizirali, se zbirali v dva, v tri, v množice, v družine ali v revolucije. Pri nas, v Italiji in v Franciji je ulica nekaj takega ko velika gostilna ali javen nasad, vaški trg, zbirališče, igrišče ali gledališče, razširjen dom ali hiša; tu je pa ulica nekaj, kar ni last nikogar in kar nobenega drugemu ne približuje; tu ne srečajo niti ljudi niti stvari, tu gredo mimo njih naprej.

Pri nas pomoliš le glavo iz okna, pa si že na ulici. Toda angleški dom ne ločijo od ulice samo zastor na oknu, temveč tudi vrtički in ograje, bršljan, tratice in žive meje, tolkač na vratih in prastaro izročilo. Angleški dom mora imeti svoj vrtiček, kajti ulica mu ni zanimiv in mikaven nasad. V vrtu mora imeti gugalnico ali igrišče, kajti ulica mu ni igrišče ali zabavno drsališče. Poezija angleškega doma je poplačana s tem, da je angleška ulica brez poezije. In tu se ne prerivajo revolucionarne množice po ulicah, ulice so namreč predolge za to in predolgočasne.

Vendar pa so še avtobusi tu, te puščavske ladje, velblodi, ki vas na svojih hrbtih prenašajo skozi neskončnost londonske opeke. Zagonetka mi je, da nikdar ne zgrešijo poti, čeprav se zavoljo tukajšnje oblačnosti ne morejo ravnati po soncu in zvezdah. Do zdaj še ne vem, po katerih skrivnostnih znamenjih vozač razlikuje Ladbroke Grove od Great Western Roada ali od Kensington Park Streeta. Ne vem, zakaj rajši pelje proti East Actonu kakor proti Pimlicu ali Hammersmithu. Vse to je namreč tako čudovito enako, da ne razumem, zakaj se je prav za prav specializiral na East Acton. Morda ima tam hišico, eno takih z dvema stebroma ali sedmimi stopnicami pred vrati.

Hišice so nekako podobne rodbinskim grobnicam. Skušal sem jih narisati, a naj sem storil, kar sem hotel, nisem mogel spraviti skupaj dovolj brezupni izraz. Vrh tega pa nimam s seboj zadosti sive barve, s katero bi jih moral pobarvati.

Da ne pozabim: seveda sem si šel ogledat Baker Street, a vrnil sem se strašno razočaran. Tam ni nobenega sledu po Sherlock Holmesu; neprimerno poštna trgovska ulica je to, ki nima višjega cilja, ko da bi se iztekala v Regent Park, kar se ji po dolgem trudu skorajda posreči. Če še kratko omenimo njeno podzemsko postajo, tedaj smo izčrpali vse, tudi našo požljivost.

HYDE PARK

In ko sem se najbolj žalostno počutil v angleški deželi — bilo je na neko angleško nedeljo, okuženo z neizrekljivim dolgočasjem —, sem jo mahnil po Oxford Streetu; hotel sem iti kar nekam proti vzhodu, da bi bil domovini bližji, toda zgrešil sem smer in jo rezal naravnost proti zahodu, tako da sem dospel v Hyde Park. Tam pravijo Marble Arch, ker stojijo ondi marmornata vrata, ki pa nikamor ne vodijo; ne vem, zakaj so prav za prav tu. A to sem nekako obžaloval, zato sem šel, da bi si jih ogledal. Tedaj pa sem nekaj zagledal in jo urno ubral tja, da bi videl, ker so tamkaj stale gručé ljudi. In ko sem razumel, za kaj gre, sem se kar razveselil.

Velik prostor je tam in kdor hoče, lahko prinese s seboj stol ali govorniški oder ali pa nič in lahko začne govoriti. Kmalu ga poslušajo pet ali dvajset ali tri sto ljudi, mu odgovarjajo, ugovarjajo, pokimajo in včasih z govornikom zapojejo nabožne ali svetne pesmi. Večkrat potegne kak nasprotnik poslušalce na svojo stran in jim začne govoriti; tu pa tam se množica razcepi ali vzklije kakor najnižji življenjski organizmi ali naselbine celic. Nekatere gručé se vztrajno in trdno drže, druge se drobijo, se razlezejo, rastejo, nabreknejo, se namnožijo ali se razkropijo. Večja verstva imajo nekake prevozne prižnice, a največ je govornikov, ki stojijo kar na tleh, žvečijo vlažno cigareto in pridigujejo o vegetarianizmu, o ljubem Bogu, o vzgoji, o vojni odškodnini in o špiritizmu. Se nikdar nisem videl kaj podobnega.

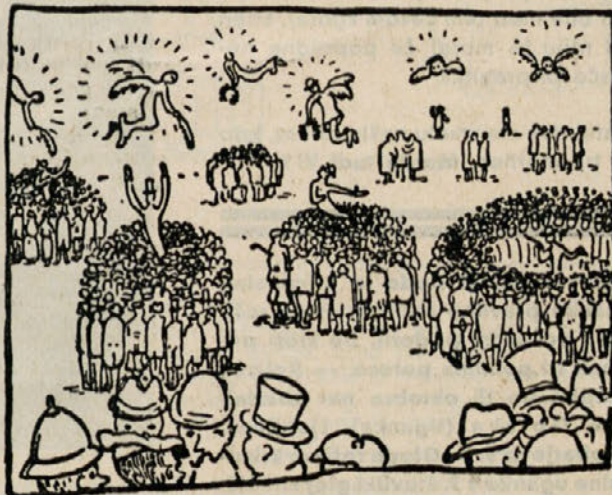
Ker grešnik, kakršen sem, že več let nisem bil pri nobeni pridigi, sem šel poslušati. Iz skromnosti sem se pridružil majhni, tihi gruči; tam je govoril grbast mladencič lepih oči, najbrž kak poljski žid. Po dolgem času sem razumel, da govori o šolstvu; preselil sem se torej k večji skupini ljudi, kjer je postaren gospod s cilindrom na glavi skakljal v nizki prižnici. Ugotovil sem, da je zastopal neki Hyde-Park misijon. Tako je mahal z rokami, da sem se bal, da bo padel preko ograje. Pri drugi skupini je pridigovala starejša gospa. Nikakor nisem proti emancipaciji žensk, toda ženskega glasu — tega pa kar ne morem poslušati. Že narava je ženski dala pomanjkljiv govorni organ. Kadar ženska govori,

imam občutek, da sem majhen fantalin in da me mati ozmerja. Zakaj je ta gospa s ščipalnikom na nosu ren-tačila, nisem prav razumel. Vem samo, da je kričala, naj gremo vase. Nadaljnji skupini je pred visokim razpelom govoril katoličan; prvič sem videl, kako nejevernikom oznanjujejo vero. Bilo je prav lepo in ob zaključku so zapeli, jaz pa sem skušal peti drugi glas; na žalost pa nisem poznal napeva. Druge množice so se posvetile izključno le petju; tu se vam postavi v sredo možic s taktirko, dá višino tona a in vsa množica poje še precej čedno pa večglasno. Hotel sem samo poslušati, ker ne sodim v to versko ločino, toda moj sosed, neki častitljiv gospod s cilindrom na glavi, me je nagovarjal, naj pojem. Potemtakem sem pel na glas in hvalil Gos-poda, ne da bi poznal besedi in napeva.

Tamle stopa zaljubljen par; fant vzame cigareto iz ust in poje, tudi dekle poje, stari lord poje in fantič s teniškim loparjem pod pazduho poje — klavrno ob-lečeni možic sredi kroga pa gibčno dirigira kakor v Veliki operi. Vse mi je bilo močno všeč.

Pel sem še pri dveh drugih cerkvah, poslušal pridigo o socializmu in oznanilo neke Metropolitan Secular Society in se malo ustavil pri majhni gruči ljudi, ki so se nekaj pričkali. Nenavadno razčepan častitljiv gospod je zagovarjal stara osnovna načela družbe, a govoril je v takem »cokneju« (londonskem narečju), da ga sploh nisem razumel. Njegov nasprotnik je bil evolucionaren socialist, po vseh znamenjih soditi kak višji bančni uradnik. V neki drugi skupini sem videl le pet glav; tu so stali zagorel indijec, neki enook človek s potlačeno čepico na glavi, debel armenski žid in še dva molčeca moža s pipo v ustih. Enooki je v grozni črnogledosti zatrjeval, da je »nekaj včasih nič«, dočim je indijec zastopal mnogo bolj razveseljivo mnenje, da je »nekaj zmeraj nekaj«, kar je dvajsetkrat ponavljal v strašno spakedrani angleščini. Potem sem še videl nekega očanca, ki je imel v roki dolg križ z lepakom, na katerem je bil napis: »Thy Lord calleth thee« (Tvoj gospod te kliče); nekaj je pripovedoval s slabotnim hripavim glasom, a nihče ga ni poslušal. Zato sem se jaz, izgubljeni tujec, ustavil in ga poslušal. Nato sem hotel iti po svojih potih, zakaj zmračilo se je. Tedaj pa me je ustavil neki nervozen človek in ne vem, kaj mi je rekel. Dejal sem mu, da sem tujec in da je London zame strašna stvar, da pa imam Angleže rad, da sem že videl lep konec sveta, a da mi je bilo komaj kaj tako zelo všeč kakor govorniki v Hyde Parku. Preden sem vse to izgovoril, se je zbralo okrog naju kakih deset ljudi, ki so molče poslušali.

Za ograjo v Hyde Parku so se pasle ovce. Ko sem jih gledal, se je ena od njih, menda najstarejša, približala in začela beketati; tudi njeno pridigo sem poslušal in ko je končala, sem se zadovoljen odpravil domov. Tu bi še lahko navezal premišljevanja o demokraciji, o angleškem značaju, o potrebi vere in o drugih stvareh; a rajši se ne dotaknem naravne lepote vsega doživljaja.

Kdo je bil morilec?

1 Avguštin Majdič je obhajal svoj rojstni dan. Popoldne so ga obiskali star prijatelj Anton Prevc (na podobi: kadi pipo), nečak Mirko (na podobi: prižiga sestri cigareto) in nečakinja Malči. Bili so prav dobre volje. Ko je zmanjkalo vina, se je Avguštin Majdič oprostil in obljubil, da bo prinesel iz kleti steklenko izvrstne starine.

1

2 Tedaj pa se je pripetilo nekaj strašnega. Ob 6:50 so našli Avguštin Majdiča mrtvega na kletnih stopnicah; z nogo se je bil spotaknil ob žico, ki je bila napeta preko stopnice. Blizu žice je ležala ena takih vžigalic, ki so pritrjene v zavojčku iz tršega papirja in jo je treba pri uporabi odtrgati. Ob 7:05 sta že prispela detektiva Černe in Jamnik. Vse sta si skrbno ogledala in izvedela, da se ni nihče ničesar dotaknil. Zapazila sta tudi, da elektrika v kleti ne deluje.

2

3 Zaslišala sta Antona Prevca. Ta je izpovedal: »Prijatelj je šel po vino v klet, jaz sem šel z njim do pritličja, ker sem hotel iti k svojemu avtomobilu pred hišo po mošnjo za tobak, ki sem jo bil v vozilu pozabil. Pred stopnicami je prijatelj Avguštin prižgal svečo. Komaj sem napravil tri korake proti izhodu, kar sem nenadoma zaslišal krik in padec. Stekel sem za prijateljem, a je bilo že prepozno. Mirko in Malči sta bila med tem časom zgoraj. Eden od njiju je moral že popoldne nesrečo pripraviti.«

Detektiva sta kmalu našla dokaz, kdo je bil morilec. **Morda tudi Vi?**

Reševalcem, ki bodo to kriminalno uganko pravilno rešili in svojo rešitev z dokazom podprli, bo žreb poklonil tri polnilna peresa. — Rešitve pošljite do 15. oktobra na: Uredništvo Obiska (Uganka), Ljubljana, Kopitarjeva 6. — Glede rešitve kriminalne uganke v 9. številki glej str. 445.

3

prevedjanke

1. Poj, poj, ptiček poj... Če pesmi poznaš, zapoj še ti...

a)

c)

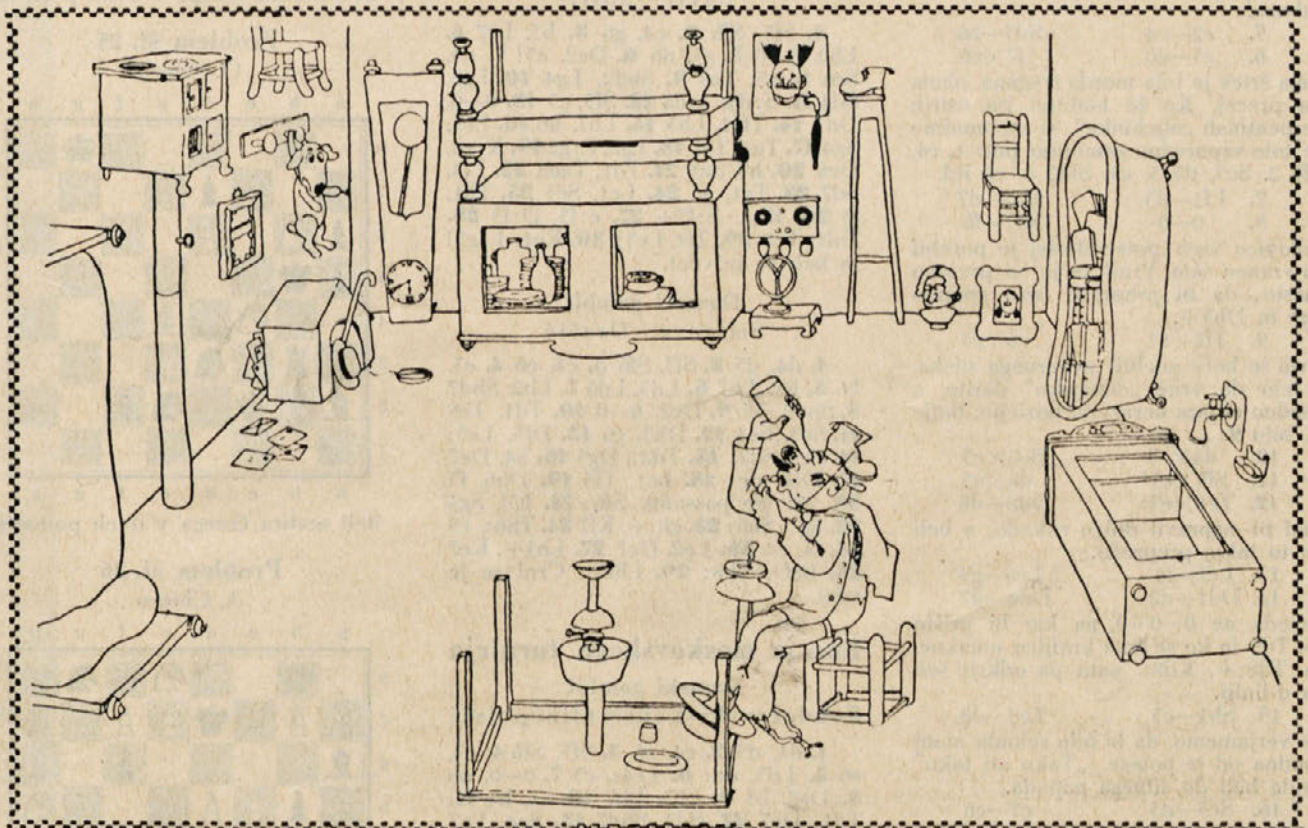

b)

e)

2. Od Cejlona do Babilona.

Na Cejlonu živi profesor Samo Krišnamurti. Samec je in križ je z njim. Evropska omika ga je tako zelo prevzela, da je dal slovo indijski preproščini. Naročil si je hišno opremo, kakršno je videl pri britskem cariniku v Kolombi. Ko se mu je želja izpolnila, se je od veselja nasrkal žganega riževca, nato pa se lotil — »novega reda« po današnjem reku: udobno in priročno! Potem se je ves zadovoljen spravil k večerji. Kar dobro jo je pogodil naš dragi Samo Krišnamurti, kaj? Če je bilo kaj narobe, mu oprostite, saj ne veste, kateri Višnu je žgal indijski riževce. Popravite vse napake, za katere sam Bog ve — morda pa tudi Vi, kaj?

Glede rešitve ugank v 9. številki, imen reševalcev in razpisa novih nagrad glej str. 445

Aljehinova obramba

(Buenos Aires)

H. Reed (Čile) G. Danielson (Švedska)

1. e2—e4 Sg8—f6
2. e4—e5 Sf6—d5

„Aljehinka“ je še vedno precej neraziskana dežela. Pozicijskim mojstrom zaradi „nervoznega“ izzivanja že v prvih potezah ni posebno všeč. Njena ostrina ne vodi rada do ravnovesja, zato so tudi remiji v tej otvoritvi bolj redki.

3. d2—d4 d7—d6
4. Sg1—f3 Sb8—c6

Tu je v navadi Lg4, beli ima potem le še majhno pozicijsko prednost. Po črni potezi pa beli lahko pošlje „padalca“, ki bo pripravil pot za razkroj v črnem taboru.

5. c2—c4 Sd5—b6
6. e5—e6 f7×e6

Bela žrtev je bila morda tvegana, obeta pa precej. Ko že hodimo po ostrih serpentinah „aljehinke“, si zapomnimo še tole vzporedno gambitno pot: 1. e4, Sf6 2. Sc5, d5 3. e5, Sfd7 4. e6 itd.

7. Lf1—d5 Sb6—d7
8. 0—0 Sd7—f6

Polovico vseh potez doslej je porabil ta vranec sam. Vrnil se je na prvotno mesto, da bi preprečil belo grožnjo Sg5 in Dh5+.

9. Tf1—e1 e6—e5

Črni se hoče znebiti nevarnega stiska, s tem da vrne „danajsko“ darilo, a usodno odpira nerazvito pozicijo. Bolje bi bilo 9. ... g6

10. d4×e5 Sc6×e5
11. Sf3×e5 d6×e5
12. Te1×e5 Dd8—d6

Rad bi napravil dolgo rokado, a beli bo to takoj preprečil.

13. Lc1—f4 Lc8—g4
14. Dd1—d2 Dd6—d7

Seveda ne 0—0—0, na kar bi prišlo 15. Td5 in ko se črna kraljica umakne, 16. Td8+:, Kd8:, nato pa odkrit šah na d-liniji.

15. Sb1—c3 Ta8—d8

Ne verjamemo, da bi bila rokada manj usodna od te poteze. „Tako ali tako“ pride beli do silnega napada.

16. Sc3—d5 c7—c6

Na S×S pride isto, kar smo povedali po 14. potezi.

17. Dd2—c2! Ke8—f7

Na c×S pride: 18. Lg6+, h×L 19. Dg6: mat. Zato gre kralj sam na stražo.

18. h2—h3 c6×d5

Na Le6 pride: 19. T×L, D (ali K)×T 20. Lf5 in črni mora dati kraljico.

19. h5×g4 Dd7×g4
20. Ld5—f5!

Krasna žrtev, ki vodi nujno do zmage. Če bi pa črni ne bil vzel kmeta na g4, bi ta ponosno korakal naprej na g5—g6

20. Dg4×f4
21. Lf5—e6+ Kf7—e8
22. Dc2—a4 Tf8—d7
23. Te5×d5! Df4—c7
24. Td5×d7 Sf6×d7
25. Ta1—d1 črni se je vdal

Lep konec. Črni ima figuro več, a ne zmore nič proti 26. T×S, na kar grozi mat v eni ali dveh potezah.

Dve lepi partiji

(Iz celjskega turnirja)

Retijeva otvoritev

Savić—Šorli

1. Sf3, Sf6 2. c4, g6 3. b5, Lg7 4. Lb2, 0—0 5. g5, d6 6. Dc2, e5! 7. d5, Sc6 8. a3, Te8 9. Sbd2, Lg4 10. Lg2, Sd4 11. S:d4, e:d4 12. Sf5, c5 13. 0—0, Dd7 14. Tfe1, Lh3 15. Lh1, h6 16. Lc1, Sg4 17. Ta2, Te7 18. Lg2, L:g2 19. K:g2, Dc6 20. h3, Se5 21. Td1, Tae8 22. Lf4, Sd7 23. Te1, g5 24. Lc1, Se5 25. Th1, f5 26. Kh2, S:f5+ 27. e:f3, D:f3 28. Dd1, Te2 29. Tf1, Le5! 30. Kgl, L:g3! in beli se je vdal.

Damski gambit

Šmigove—Drašić

1. d4, d5 2. Sf3, Sf6 3. c4, e6 4. e3, b6 5. b5, Lb7 6. Ld3, Ld6 7. Lb2, Sbd7 8. Sbd2, c5 9. De2, 0—0 10. Td1, Te8 11. Se5, Se4 12. Dh5, g6 13. Df5, Le5: 14. de:, Sd2: 15. Td2:, Dg5 16. h4, De7 17. Df4, de: 18. bc:, Tf8 19. Dh6, f5 20. ef: (en passant), Sf6: 21. h5!, Sg4 22. hg:! Sh6: 23. gh:+, Kf7 24. Th6:, e5 25. f4, e4 26. Le2, Dc7 27. Lh5+, Ke7 28. h8D, Th8: 29. Lf6+. Črni se je vdal.

Ena iz moskovskega turnirja

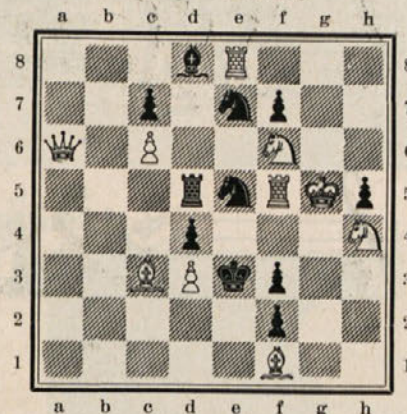
Damski gambit

Bondarevski-Konstantinopolski

1. d4, d5 2. c4, c6 3. Sf3, Sf6 4. e3, e6 5. Ld3, dc: 6. Lc4:, c5 7. 0—0, a6 8. De2, b5 9. Lb3, Lb7 10. a4, b4 11. Td1, Dc7 12. Sd2, Sbd7 13. Sc4, Le7 14. Ld2, 0—0 15. See5, Se5: 16. Se5:, Tac8 17. Tac1, Db8 18. Lc4, Da8 19. dc:, Le5: 20. f3, a5 21. Le1, Tfd8? 22. Td8:+, Td8: 23. Le6:, fe: 24. Tc5:, Da7 25. Dc4, Sd5 26. Lh4, Tf8 27. e4, Sf4 28. Lf2, Td8 29. h4, Db8 30. Le3, Sd5 31. f4, Se3: 32. De6:+, Kf8 33. Df7 mat.

Problem št. 24

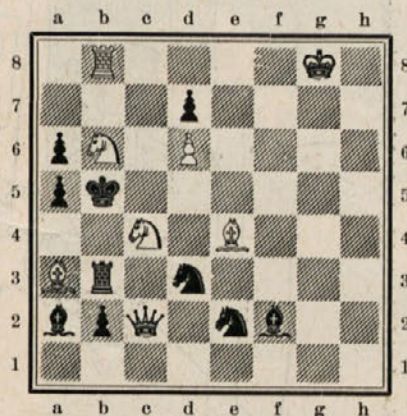
Hume — Kipping

Beli matira črnega v dveh potezah.

Problem št. 25

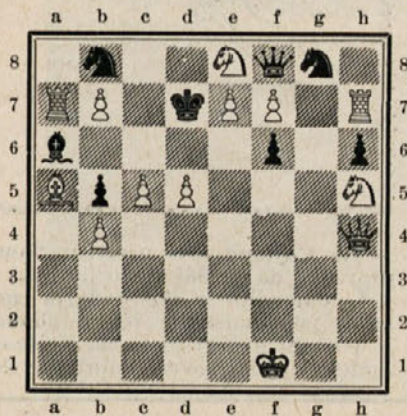
O. Stocchi

Beli matira črnega v dveh potezah.

Problem št. 26

A. Chicco

Beli matira črnega v dveh potezah.

Glede rešitve problemov, imen reševalcev in razpisa novih nagrad gl. str. 445

Rešitve ugank in šahovskih problemov v 9. številki:

Rešitev ugank v 9. številki.

1. Ključavničar bi moral razklati vse tri člene enega izmed kosov verige in z njimi spojiti ostale kose v eno verigo. Tako bi delo veljalo samo šest dinarjev.

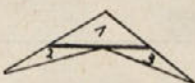
2. Podoba kaže, v čem je bila skrivnost Zhanetove krogle. Vrvica je bila speljana po zavitem žlebu. Kadar koli je torej Zane potegnil za vrvico, se je ta morala ustaviti.

3. Voz ne bomo mogli spraviti na gornji breg. Veriga se bo na najslabšem mestu pretrgala, to je tam, kjer je speta veriga, ki zdrži samo poteg do 1000 kg.

4. Kazalca se v teku 12 ur pokrijeta samo enajstkrat, ne dvanajstkrat.

5. Podoba kaže, kako bi Miheec okrog dane črte lahko narisal četverkotnik, ki bi ga črta razdelila na tri trikotnike.

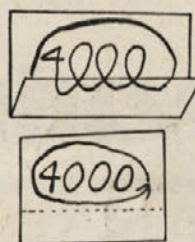

6. Znano je, da voda svetlobo lomi. Zato bi moral Miheec paličo tako narisati, kakor da bi bila pri vodni gladini prelomljena.

7. Številke, ki so v raznih podobah skrite, so po razporeditvi v uganki te-le:

3	1	2	ali:	6	4	2
1	4	5		4	1	5
2	5	10		2	5	10

8. Podoba kaže, kako lahko prideš muhasti uganki do živega. Papir preganeš in vlečeš zanke čez rob, ki ga potem spet odgrneš.

Vse uganke so pravilno rešili:

Godec Jože, Jevnica; Peter Koprivec, Celje; Jurij Slokan, Rakek; Peter Vrabeč, Ljubljana; Lojze Slapšak, Maribor; Mirko Hribernik, Celje; Prešeren Slavko, Tržič; Rovšnik Anton, Ljubljana.

Manj ko osem ugank so prav rešili:

Perbil Blaž, Velenje; Strupeh Tone, Mokronog; Benedik Valentin, Loke; Urbančič Stanko, Vrhnika; Novak Janko, Brezovica; Gams Alfonz, Skrobnica; Mihelčič Hilda, Zagorje ob Savi; Vogrič Sergej, Maribor; Turnšek Marinka, Sv. Peter v Sav. d.; Postejner Marijan, Skofja Loka; Stopar Jurij, Mengeš; Ogrin Nace, Rogaška Slatina; Virant Silva, Celje; Jurica Marija, Litija; Lovšin Vinko, župnik, Litija; Bole Janez, Trčec Vinko, oba Ljubljana; Dobovičnik Minka, Velenje; Vovk Darko, Baloh Evlacija, oba Ljubljana; Grmek Ivan, Frass Marijan, oba Kranj; Keržan Ivan, Mengeš; Kozar Lojze, Turnišče; Langerhole Jože, Skofja Loka; Zupan Jože, St. Vid.

Nagrado so dobili:

1. Peter Koprivec, Celje (Kranjec, Med Napoleonom in Leninom); 2. Lojze Slapšak, Maribor (Stele, Umetnost zapadne Evrope); 3. Rovšnik Anton, Ljubljana (Ložar-Vodnik, Slovenska sodobna lirika); 4. Lovšin Vinko, Litija (Milo Urban, Zivi bič); 5. Grmek Ivan, Kranj (René Bazin, Iz vse svoje duše); 6. Baloh Evlacija, Ljubljana (Durych, Marjetica).

Za reševalce v tej številki imamo te-le nagrade:

1. Handel-Mazzetti: Jese in Marija, I. in II. del; 2. Ammers-Küller: Upornice; 3. Timmermans: Pieter Bruegel; 4. Gide: Ozka vrata; 5. Kaye-Smith: Konec Alardov; 6. Lagerlöf: Klara Gulleborg.

Za prve tri nagrade pridejo v poštev le tisti, ki bodo rešili vse uganke, za ostale pa vsi, ki bodo rešili vsaj štiri.

Rešitve pošljite do 15. oktobra na: Uredništvo »Obiska« (uganke), Kopitarjeva ulica 6, Ljubljana.

Urednikova torba: G. Strupeh, Mokronog: Sporočiti Vam moram, da sem pri stvari docela nedolžen, Vaših rešitev namreč sploh nisem prejel. Pregledal sem ponovno vse rešitve 8. številke, a Vaše ni bilo nikjer. Kaj se ji je pripetilo, ne vem. Tudi jaz se čudim, ker Vas poznam kot vnetega reševalca. Torej nikar mi ne zamerite!

G. Keržan, Mengeš: Hvala! Pregledal bom in uporabno priobčil. Če imate še kaj, pošljite, prosim!

Rešitev kriminalne uganke v 9. številki.

Tu je le ena rešitev: gre za samomor. To nesporno dokazujejo podobe in besedilo. Vsa okna so bila varno zaprta, vrata so bila zaklenjena in zapahnjena. Drugega izhoda ni bilo. Ključ je ležal na mizi, Nadzornik Černe je vedel za prebrisane načine, kako večjih zlobnih morilci od zunaj spretno zaklepajo vrata, čeprav je ključ v sobi, da bi tako speljali ljudi na misel, da gre za samomor. A tukaj je to izključeno, ker je bila kepa pletiva blizu vrat, kjer bi pa nikakor ne mogla ležati, če bi šlo za morilca, ki je odšel skozi vrata, zapirajoča se znotraj. Končno pa imamo dokaz s steklenico s strupom. Popolnoma nemogoče je dati mrtvem kaj v roke, kar bi ta potem krčevito držal. V tem je glavni dokaz, da gre za samomor.

Zdi se, da smo s to uganko našim vnetim »detektivom« eno zagodli. Saj je bila večina od njih prepričana, da gre — kakor je pri nas že stara navada! — kratko malo za umor, pa naj bo tak ali tak.

Nekaj pa je bilo prebrisanih glav, ki se niso dali speljati na led.

Pravilno so sklepali:

Strupeh Tone, Mokronog; Končan Valka, Domžale; Vogrič Sergej, Maribor; Turnšek Marinka, Sv. Peter v Sav. dol.; Rusjan Alojzij, Celje; Kozar Lojze, Turnišče; Simončič Danica, Litija; Bajec Zinka, Vovk Darko, Rovšnik Anton, vsi Ljubljana.

Nagrado so dobili:

1. Strupeh Tone, Mokronog; 2. Kozar Lojze, Turnišče; 3. Bajec Zinka, Ljubljana.

Rešitev šahovskih problemov v 9. številki.

Problem št. 21: 1. Dg5—f5!

Na 1. ... Sd3—f4, 2. Df5×e4 mat.
Na 1. ... Sd3—b4, 2. Df5×e4 mat.
Na 1. ... e4×f3, 2. Df5×d3 mat.
Na 1. ... e3—e2, 2. Df5×e4 mat.
Na 1. ... Sd7—f6, 2. Sc7—e6 mat.
Na 1. ... Sd7×e5, 2. Sc7—b5 mat.
Na 1. ... Sd3×e5, 2. Sa3—b5 mat.
Na 1. ... Sd3—f2, 2. Sa3×c2 mat.

Problem št. 22: 1. Sc3—a4!

Na 1. ... Dh8×a1, 2. Te8×d8+, Kd6—e5, 3. Sb8—c6 mat.
Na 1. ... Lc1—b2, 2. Df3—f4+, Lb2—e5, 3. Df4—b4 mat.
Na 1. ... Lc1—b2, 2. Df3—f4+, Dh8—e5, 3. Te8×d8 mat.
Na 1. ... Sc3—d5, 2. Df3×d5+, Sc7×d5, 3. Te8—c6 mat.
Na 1. ... Lf5—e4, 2. Df3—f4+, Kd6—d5, 3. Lh1—e4 mat.
Na druge poteze: 2. Df3—c6 mat.

Problem št. 23: 1. Dg4—c6! Glavna grožnja 2. Sb6+

Na 1. ... Tf3×f4, 2. Sd6—e4, Ka4—b5, 3. Se4×c3 mat.
Na 1. ... Tf3×f4, 2. Sd6—e4, Tf4×e4, 3. De6—c6 mat.
Na 1. ... Tf8×f4, 2. d7×e8D+, Dh7—d7, 3. De6×d7 mat.
Na 1. ... Dh7—e4, 2. Sd6×e4, Tf4×e4, 3. De6—c6 mat.
Na 1. ... Dh7—d3, 2. Sd5—b6+, Lf2×b6, 3. De6—b3 mat.
Na 1. ... Le8—f7, 2. Sd5—b6+, Lf2×b6, 3. La2—b3 mat.
Na 1. ... Dh7—e2, 2. d7×e8D+, Tf8×e8, 3. De6×e8 mat.

Zaradi glavne grožnje 2. Sb6+ z istočasno mat-grožnjo na b3 nima črni izdatne obrambe. Prepleten in lep problem!

Vse probleme so pravilno rešili:

Leo Cvajnar, Novo mesto; Alojz Berčič, Stražišče; Ludvik Mislej in Anton Nosec, oba Maribor; Ferdo Pogačnik, Trbovlje; Jakob Tičar, Kranj.

Nagrado so dobili:

1. Ludvik Mislej (Sienkiewicz: Križarji, I. in II. del); 2. Ferdo Pogačnik (Sienkiewicz: Na polju slave); 3. Jakob Tičar (Streuvels: Hlapec Jan).

Za reševalce problemov v tej številki imamo te-le nagrade:

1. Mattanovich: Elektrotehnika, I. in II. del; 2. Gosar: Razprave o družbi in družabnem življenju; 3. Tominec: Osnovna načela krščanskega socializma.

Rešitve pošljite do 15. oktobra na: Uredništvo »Obiska« (šah), Kopitarjeva ulica 6, Ljubljana.

Mestna hranilnica ljubljanska

je največji slovenski pupilarnovarni denarni z... d
Dovoljuje posojila na menice in vknjižbe
Za vse vloge in obveze hranilnice jamči

Mestna občina ljubljanska

Če rabim album za
fotografije, ga kupim
v trgovini

H. NIČMAN

LJUBLJANA, KOPITARJEVA 2

kjer mi nudijo res krasno
izbiro albumov s pri-
padajočimi oglički po
najnižji ceni

Knjigoveznica

JUGOSLOVANSKE TISKARNE

LJUBLJANA, KOPITARJEVA ULICA ŠT. 6-II.

Knjigoveški oddelek: Zaloga knjigovodstvenih in drugih poslovnih knjig za trgovce, urade, ustanove i. t. d. Lastna črtnica. Izdelava poslovnih knjig po naročilu. — Vezave vseh vrst, od preprostih do luksuznih.

Torbarski oddelek: Lepe damske torbice iz zaloge ali izdelane po osebнем naročilu. Listnice, kovčegi, aktovke, denarnice, pasovi po izbori ali naročilu. — Primerno za darila.

Nizke cene! — Solidno delo! — Točna postrežba!

Naročnina: za celo leto Din 72.—, za pol leta Din 38.—, za četrt leta Din 20.—, posamezna številka Din 7.—; za inozemstvo celoletno Din 100.—. — Naročnina se plačuje vnaprej po položnici poštne hranilnice št. 17.915 ali pri upravi v Ljubljani, Kopitarjeva ulica — trgovina Ničman.

»Obiske« izhaja vsakega 1. v mesecu. — Rokopisi se ne vračajo. — Urejuje Mirko Javornik. — Za uredništvo odgovarja Ludvik Klakočar. Izdaja in tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

So tudi v Ljubljani take palače? — Da, tale
sliki je nova Plečnikova vseučiliška knjižnica
(Foto J. Hafner)

Obisk

so jo kaz
va v avgus
Slavko Smol

